

Dědictví (liter.). Zvláštním úkazem v naší literatuře jsou periodicky vydávané spisy obsahu vědeckého i zábavně poučného nákladem spolků **D.** zvaných. Kdežto na časopis předplácí se na měsíc, čtvrtletí, rok, načež všecek závazek k listu přestává, poutá **D.** k sobě dlouhou řadu let, doživotně, stále. Člen jeho opatří si za několik let malou knihovnu, peněz jednou složený zúrokuje se duchovním kapitálem a knihy přecházející v soukromý majetek jednotlivců stávají se jaksi stálými domácími rádci a společníky. **D.**-mi na tisíce knih rozšiřuje se mezi lidem, a to většinou knih dobrých jakožto protiváha spisům ledajakým. Vznik **D.** spadá v dobu, kdy novověké písemnictví české dřímalo ještě v plenkách; ona pomáhala je křísiti k životu.

Nejstarší je **D. svatováclavské**, založené r. 1669 jesuitou Matějem Šteyrem a jeho matkou Marií, které učinilo u nás první počátek pravidelného vydávání knih českých. V XVIII. stol. činila jistina 16.000 zl. Z ročních příjmů vydávány bible, legendy, kancionály, spisy katechetické a mravoučné, které se mezi lid zdarma rozdávaly nebo lacině byly prodávány. Když řád jezuitský r. 1773 byl zrušen, odevzdána jistina c. kr. úřadu komornímu. Dvorním dekretem z r. 1776 bylo po návrhu arcibiskupa Příchovského nařízeno, aby z polovice úroků téhož **D.** školní knihy o katolické věrouce jednajících chudým žákům, z druhé pak spisy náboženského obsahu lidu vůbec byly rozdávány. Od r. 1785 plynula však část úroku do normálního knihoskladu, část druhou obracela konsistoř pražská na kupování užitečných knih, jež při kanonických visitacích bývaly ustrádaný, pak na vydání Písma sv. Konečně bylo působením kardinála Bedř. ze Schwarzenberka vydáno r. 1859 nařízení ministeria kultu i vyučování, jímž jistina **D. sv. Václava** původnímu účelu svému byla vrácena.

D. to stalo se základem věrného apoštola v literatuře — **D. svatojanského**. Prostý kněz A. Hanikýř, exposita v Klokotech u Tábora, všímaje si bedlivě každého pokroku v probouzejícím se novověkém písemnictví, dával častěji na jevo žal svůj nad zrušením **D. sv. Václava** a k tomu poukazoval, jak velkého prospěchu duchovního by národ československý z dobrých knih mohl čerpati. Poradiv se s několika přáteli a vlastenci, položil r. 1830 na oltář vlasti 1000 zl. stří., krušným sebezapřením za dlouhá léta ustrádaných, jakožto základní jistinu ke zřízení spolku pod názvem »**D.** sv. Jana Nepomuckého«, jehož účelem by bylo vydávati laciné a dobré vzdělávací knihy v jazyku českém. Částku tu zaslal Hanikýř konsistoři pražské žádaje, aby převzala na se péči o provedení úmyslu zakladatelova. Po stvrzení stanov svěřena jest správa **D.** V. M. Pešinovi, kapituláru kapitoly svatovítské, jež slovy a skutky rozšiřovati je neustával, až počet údů na 18 tisíc rozmnožil a tudíž právem názvu druhého zakladatele je hoden. Nyní má **D.** toto účastníky ve všech krajích československých (přes 20.000 členů živých) a mezi všemi stavy. Vydané knihy jsou obsahu asketického, věroučného, historického, poučného, biblického i zábavného. Redakci řídili: Pěšina, Frencl, Bradáč a Srdínko. Členský vklad 10 zl. Bible česká, postilly, kancionál s hlasem varhan, »Drahé kameny z koruny sv.-Václavské« (2 díly), »Obrazy z dějepisu církve Páně« (2 díly), »Dějiny diecése pražské«, »Památky Staroboleslavské«, »Trnová koruna«, »Památná místa král. hl. města Prahy«, »Otcové a děti«, »Z města a ze vsí« zasluhují přední zmínky mezi spisy, jež **D.** vydalo.

Jako myšlénka Šteyrova blahodárně působila, i když vlastní jeho založení utuchlo, tak šlechetné jednání Hanikýřovo bylo r. 1850 na Moravě příčinou založení **D. sv. Cyrilla a Methoda**, jež obralo si za účel, pečovati o zvelebení lidu moravského, zvláště o vzdělání jeho všestranné na základě víry katolické. Prostředkem k tomu mělo býti vydávání knih, a to nejen náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám století našeho přihlídnoucích, zvláště dějepisných, zeměpisných a přírodopisných, zábavných i hospodářských. Přední zásluhu o **D.** toto získali si hrabě Bedř. Sylva Taroucca, Frant. Sušil,

B. M. Kulda, R. Šuderla, L. Karlík a Mat. Procházka. Členský vklad 10 zl., počet údů na 10 tisíc. Chmelíčkovy cestopisy, Kosmákovo »Kukátko« (5 dílů) a některé zdařilé životopisy svatých a světic rozšířily **D.** Cyrillo-Methodějské po vlastech československých.

Když r. 1860 konán v Praze valný sjezd jednot katolických, rokováno po návrhu K. Al. Vinařického o zřízení spolku, jenž by měl péči o vydávání spisů vědeckých pro duchovenstvo, tak aby kněží českoslovanští v mateřštině bohoslovecké knihy čísti a z nich prospěch čerpati mohli. R. 1861 byl spolek ten skutečně uveden v život pod názvem **D. sv. Prokopa**. Jeho nákladem vydána již řada důležitých spisů, zejména výtečného exegety prof. Sušila »Výklady písma sv. Nového Zákona« (4 evangelia, skutky apoštolské, listy sv. Pavla, spisy sv. Otců apoštolských a Justina mučenníka). Dále vydán správný překlad katechismu sněmu tndentského od T. Herčíka, »Rukověť pro zpovědníky« od dra. Smolíka, dvě monografie »Antonín Brus z Mohelnice« a »Martin Medek« od dra. Kl. Borového, »Učení mistra Jana Husa« a »Anthropologie katolická« od dra. Lenze, Desoldův překlad sv. Otce Ireneae »Patero knih proti kacířstvím«, Tertullianovo »Apologeticon« od Vojáčka a dra. Baura, »Padesát homilií sv. Makaria« od Vlčka, Beckovského »Poselkyně starých příběhů českých«, Kryštůfkův »Všeobecný církevní dějepis« (3 d.), monografie »Arnošt hrabě Harrach« od dra. Krásly, »Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského« od dra. Hlavatého, »Starověda biblická« od dra. Mlčocha a druhé vydání Skočdopolova »Pastýřského bohosloví« (2 sv.) Počet členů as 1700; vklad 40 zl. Starostou dědictví sv. Prokopa byli: Vinařický, Štulc a dr. Borový. K vydávání bohoslovecké encyklopaedie koná výbor tohoto dědictví již dlouho přípravy pilné.

O vzdělávání mládeže užitečným a přiměřeně zábavným čtením, šetřícím víry křesťansko-katolické a pravidel obecných škol, pečuje **D. Maličkých**, založené r. 1859 v Hradci Králové A. Šrůtkem, nyní sídelním kanovníkem a arcijahnem. Při dosti nákladném vydávání obrázkových knížek ušetřil zasloužilý zakladatel **D.** značné jistiny a zjednal mu již bezmála 50 tisíc živých údů. Členský vklad obnáší 2 zl. a podílý dávají se po 16 let. Povědky Pravdovy a Ehrenbergovy zasluhují v **D. M.** přední zmínky. — Za podobným cílem běže se Zlatá kniha neboli **D. sv. Ludmily** v Písku; rozdělena je na dvě: pro útlověké dívky do 12 let »Zlaté lístky« a pro dospělejší až do 20 let »Zlaté klasy«. Každá knížka má část poučnou a zábavnou s ilustracemi. Členský vklad je 2 zl. za každé oddělení, za obě 3 zl. Původcem jeho a pilným šířitelem byl prof. Ant. K. Madiera, jenž od r. 1869 drahně let stál v čele spolku Zlaté Knihy dívek českých v Písku. Jž.

Dědictví (literatura). Ježek Jan, 1893 (Ottův slovník naučný. Sedmý díl. Str. 141)

ani řádka netisknutého našla, přece zůstaly by rukopisy neocenitelný; mámeť totiž teprve nyní před sebou pravého, nepadělaného Abrahama, tak, jak skutečně žil, kdežto posud jsme jej znali jen nalíčeného od všemohoucích nakladatelů a dobromyslně rozředěného od hodných vydavatelů, ano takřka zhanobeného, ovšem podle jejich úsudku opraveného. Každým způsobem nyní jisto jest, že Abraham zcela jinak, než jak se mohlo posud souditi, věren zůstal své švábsko-alemannské mateřštině i ve své druhé vlasti. Užíval pak svého dialektu („schwäbelle“) nejen ve své ranní tvorbě, nýbrž i ve svém pokročilem stáří, ano později ještě více a úmyslněji než jako začátečník, a jak směle souditi můžeme, činil tak nejen na papíře.“ Ve vydaném spise podává spisovatel stručný a výstižný životopis působení a tvorby Abrahamovy, a pak dvanáct ukázek pracně rozluštěného rukopisu. Osm z těchto úryvků kazatelských nebylo ještě vůbec vytisknuto, ostatní již byly uveřejněny ve vydaných spisech Abrahamových. Tu může čtenář pozorovati, jak byly rukopisy do tisku upravovány. K snadnějšímu porozumění připojuje Dr. Bertsche ke každému článku úvod, v němž posuzuje obsah statí a pak ještě připojuje pod čarou četné vysvětlivky slovně a mluvnické. Dílko takto upravené má zajisté vysokou cenu pro všechny, kdož oblíbeného „největšího kazatele nové němčiny“ poznati chtějí. P. F., Lnáře.

O našich „Dědictvích“ píše Lad. Zamykal v prosincovém čísle časopisu „Apoštolát sv. Cyrila a Metoda“, 1928, zmíniv se o chorvatském Družstvu sv. Jeronima, takto:

„I my máme svá stará Dědictví, která mohou patřiti na úctyhodný kus práce. Máme v Praze Dědictví svatojanské. Žije, vydává knihy, ale po dávné jeho slávě není ani potuchy. S velkým napětím si udržuje toto Dědictví obětavý, nezištný a nadšený biskup dr. Ant. Podlahy. Jeho nebyti, myslím, spalo by Dědictví svatojanské opánkem spravedlivých. Ale nekze přece i nadále všecku tíhu starosti o toto Dědictví nechati na přetížených bedrech biskupa Podlahy. Dle mého mínění je nezbytné třeba, aby v širokých vrstvách katolického lidu byl zavčas probuzen živý zájem o ně, a aby získáno bylo opět ne pouze několik set, ale několik tisíc (když už o desítitisících mluví se neodvažují) nových členů. Pomohlo by se na nohy Dědictví, a mezi lid by se dostala dobrá, zušlechťující a zdravá četba. Dědictví sv. Prokopa, založené před 56 lety, také by potřebovalo mecenáše, nového zakladatele, aby se mohlo věnovati svému krásnému úkolu: vydávání vědeckých děl katolických. Stejně tak brněnské Dědictví sv. Cyrila a Metoděje potřebuje pomoci a podpory jako soli. Přišlo za války a po válce o všechny své hotovosti. Ale vzkřísilo by se aspoň k jakés takés činnosti, kdyby mohlo zpeněžití své velké sklady. Má tolik pěkných, cenných a hodnotných knih ve svých skladištích, nabízí je za ceny skoro předválečné, po 2, 3, 4, 5 korunách — nuže, o nic nejde, než abychom své soukromé i spolkové knihovny těmito bezpříkladně lacinými knihami doplňovali a tak Dědictví pomohli k penězům, a tím i k novému životu.“

J. Godfrey Raupert: *Christus u. die Mächte der Finsternis*, 135 str. M. 2'50. Tyrolia-Innsbruck.

Raupert, o jehož knihách bylo jednou v tomto časopise v roce 1927 referováno, je dobrým apoštolem v boji proti spiritismu démonickému.

Původ, činnost a zaniknutí Dědictví Svato- václavského.

Za nynější doby, když Dědictví Svatojanské tak utěšeně vzkvétá, ano hojnost nejsladšího vydalo již ovoce, nebude nezajímavé, dovědět se, jaký as byl osud jeho předchůdce, Dědictví Svatováclavského, kdo byl jeho zakladatelem a ochranitelem, jaký jeho účel a směr, zdali k rovné blahopůsbnosti rozkvetlo, kteraké vydalo ovoce a v čem byla příčina jeho zaniknutí. Také snad někteří o jeho původu nevědouce, toho jsou domněni, opravdu-li to nebylo snad pozůstalé Dědictví po sv. Václavu, v přenesení tohoto slova smyslu. Proto nazbyt nebude, co v paměti o něm nás se dochovalo, v těchto rozložiti listech.

V druhé polovici 17. století žila v Praze nábožná měšťanská vdova, Marie Štírová († 1669). Jediný syn její, Matěj vstoupil do Jesuitského řádu. Jak obyčej a dovoleno, před složením slavných slibů přinášeti řádu nějaké věno, i on od matky své 1300 rýnských co případné dědictví a věno pro řád s tou výmínečnou obdržel žádostí, a k tomu konci (*donutto inter vivos*), aby jistina ta od rektorů pražské novoměstské kolleje tovaryšstva Ježíšova zpravována a vyplývající z ní ouroky k zjednávání a vydávání českoslovanských knih, pod jménem *Svatováclavského Dědictví* nakládány byly. Podaná jistina byla s přisvědčením dědicovým a výmínečným účelem matčiným od tehdejšího provinciála Daniele Krupského přijata, a zakladací listina dne 19. ledna 1670 od něho vyhotovena. Účel a směr knih, kteréž se vydávati měli, určil a vymezil provinciál v ten smysl, aby (jak v nadacím listu zní) „vzplývající z jistiny ouroky k nižádnému jinému prospěchu se neobracely, než k vydávání českoslovanských knih (jimižto se vyrábívají: nábožné modlitby, vronné zpěvy, životy Svatých a jiné podobné aneb pravé víře vyučující aneb křesťanskou zbožnost vzbuzující spisy); by se totiž tyto knihy z doctených ouroků skupovávaly, nebo tisknouti a vázati dávaly a toliko vázané (což se předně zamýšlelo) zcela

zdarma rozdávaly“ atd. Srovnáme-li tento směr Svato-
václavského Dědictví s účelem a snahami našeho Dě-
dictví Svatojanského: průvodnot, že onomu mnohem obme-
zenější působnosti vykázáno pole. Kdežto naše S. J. D.
na spisy pouze mravocvičné se neobmezuje, bylo vydá-
vání těch a podobných čelním onoho záměrem. Hmo-
tnému zmohutnění a slibnému rozkvětu S. V. D. také tím
jest položena hlavní závada, že se provinciál, všeho ucho-
val podezření, aby snad během času užítky nadání k své-
mu a nikoli u prospěch vůle zakladatelkyně obraceti za-
mýšlel, jakž se hned při učiněném založení místem mlu-
vilo; a protož ohradil řád od téhož podezření, hned
v nadací listině tím, že zapověděl, by kdo z oudů tova-
ryšstva novoměstské kolleje, kterémuž bezprostřední o
ten ústav péče svěřena bude, od někoho vně řádu pro-
šením nebo naléháním jakýs příspěvek pro ústav získati
se neopovážil. Mělo-li se tedy kdys které větší dílo, na
něž roční příjem nestačil, nákladem Dědictví vydati, bylo
třebe, jak již také v založení připomenuto, aby se jiná
činnost ústavu zastavila a po několik let potřebný ná-
klad z ouroků shromáždil. Ze však nicméně onane zá-
pověď v tak přísném brána nebyla smyslu, z toho plyne,
že již následního roku 1671 původní vklad o 230 rýn-
ských se rozmnožil, a sice užítkem, vytištěním a vydáním
modlitebni knížky pro sv. Horu vyzískaným, pak dobro-
činnými příspěvky, kteréž za příkladem zakladatelkyně,
zásluh o zvelebení ústavu ončasní býti chtěly, jini věno-
vali. K uvarování ale, by později o toto zdánlivě proti-
pravidelné jednání spory nevznikly, vyžádáno k tomu
zvláštní listinou náležitě svolení a potvrzení (30. dubna
1671). Předce však vadilo toto obmezení velice zdaru
téhož ústavu, dílem také již proto, že zůstával soukro-
mým více nadáním, v kterém obecenstvo činného bratří
podílu nemohlo, dílem též za tou příčinou valného vzniku
a živosti nejevil, že zevnější ztíženosti bratrstva nemaje
takto kromě výhod pro vzdělání, kteréž ještě jenom liché
byly, žádného duchovního spojení, jak to na S. J. D.
spatřujeme, neudržoval.

Tento se zachoval osud a vplyv S. V. D. po celé

dvě desetiletí; později-li čím ještě k rozmnožení původní jistiny přispěno, neví se. V zprávě však Jesuitů zůstal i dále, kteříž bezpochyby roční užítky dle smyslu nadací listiny nakládali, až l. P. 1692 Jan Bedřich, hrabě z Waldšteínu, tehdejší arcibiskup pražský, od kteréhož teprv ústav slavného vyššího schválení došel a potvrzení, naň svůj zřetel obrátil. *)

Vyjevuje velikou radost z toho, že ústav za vhodný účel si vytknul, vydávati dobré katolické knihy, o kteréž prý nyní po vyplenění husitství a spálení protikatolických knih velký se zmáhá nedostatek, by jimi tyto nahrazeny byly. Zamýšlelté působnost a vliv S. V. D. i na ostatní slovanské národy rakouské říše rozšířiti, kteříž po osvobození císařem Leopoldem z jařma muhamedanských Turků, zvláště také duchovního velice potřeby měli zotavení. Ježto se nejvíce biblí jak v Čechách tak i v Uhersku pohřešovaly, snažil se jimi nejprve posloužiti. Dav (1677) Nový zákon, jenž spornými, času přiměřenými výklady opatřen byl, na svůj náklad vytisknouti, 2100 výtisků našemu Dědictví daroval, dokládaje, by z peněz prodejem tímto vytěžených podobným způsobem i Starý Zákon se opatřil a vydal, totiž, aby sporné vysvětlivky, k spáse duší prospěšné a k vyplenění kacířství vhodné neli za jednotlivými hlavami, jak v N. Z. opatřeno, alespoň na příhodných místech se vřadily; všechny pak výtisky sv. pisma, ažby celé na světlo vypraveno bylo k rozmnožení toho též nadání že daruje, které nechat v mírné ceně se prodají a zisk z toho k základní jistině se přirazi, by z jejich stálých onroků tím více českých knih, katolické víře a nábožnosti napomáhajících, tisknouti lze bylo. Tentýž arcibiskup praví dále v listině, kterouž toto nadání činí, *že ani sobě ani svým nástupcům jakéhos práva, dozorství neb jakéhokolivěk vrchnictví nevyhrašuje, alebrž že ústav zprávě a péči tovaryšstva Ježíškova, jak počátečně, i řády poručen býti má. Ažby jistina na 10.000 rh. vzrostla, dovoluje, aby 100 tolarů ročních příjmů na lepší vydržení kněze, jemuž bezpro-*

*) Listina od 15. prosince 1692.

*střední péče svěřena bude, kolleji připadalo, zbytek ale necht se pouze na náklad na československé duchovního obsahu knihy obrátí. Knihy tedy nákladem Dědictví vydávané katolického náboženství a vzbu-
ování k pobožnosti se týkejtež, jaké jsou; sv. písmo, díla sv. otců, katechetické, sporné, kazatelské, a mravocvičné spisy, životy Svatých, nábožné neb církevní dějpravy, zbožné spěvy neb modlitební knížky a podobné, nikterak ale školní neb světského obsahu knihy. Na čele takových knih stůj vždy: Nákladem Svatovítslavského Dědictví. Konečně připomíná a vymínuje, aby jemu a nástupcům na arcibiskupské stolici, pak i arcibiskupské kapitole jeden výtisk každé knihy dáván byl, nikoliv z omyslu jakés censure, kterou řádu zcela zůstává, než toliko aby mu vědomo bylo, které knihy se vydávají; kdyby pak on neb jeho nástupcové, který český spis do tisku dají chtěli, aby před ostatními přednost měl. Zavírá tím, že tímto rozmnožením nadání nikomu práva neodjímá, aby i jiný hmotným zvelebením toho ústavu zásluhy a obecné blaho si vydobyl, že si toho spíše nejvrouceněji přeje; své schválení a potvrzení připojuje a celý ústav pod ochranu císaře a krále, zvláště sv. Václava poroučí.*

Arcibiskup Jan Bedřich byl ale snad poslední měcenáš a dobrodince S. V. D.; neb zdali se i později, základ o rozhojnil, domyslí se nelze; ani v památní knize nadání ani v jeho účetných knihách se ničeho nedočítáme. Vzrostení jistiny na 16.000 rh., jakáž se posléz shledala, věrnému toliko hospodaření přičísti sluší, jelikož se každoroční záchovek k základu přirážel. Z ročních příjmů se tiskly buď bibli aneb modlitební knížky, legendy, dílem mravocvičné, sporné a katechetické spisy, jež časem mezi lid rozdávány neb v levné ceně prodávány. Tak se dalo až do pádu Jesuitů.

Zrušením toho řádu (1773) dostala se nadací jistina S. V. D., jenž také jest pobrána, do rukou c. komornímu výplatnímu úřadu, který její zprávu vedl; úplně však ředitelství pražskému arcibiskupovi odevzdáno, jenž bezprostřední vedení své konsistoři svěřil. Ačkoli se dosud

několik knih, nejvíce v arcibiskupské tiskárně vydávalo, předce se nejvíce jenom spisy po Jesuitech v zásobě shromážděné, rozdávaly.

Dne 22. června 1776 došlo dvorní nařízení, dle něhožto polovice příjmů z nadání od komissi normálních škol k rozdělení potřebných knih mezi školní mládež se obracet měla. Když tento rozkaz i S. V. D. se plnil, shledáno, že ovoce tohoto ústavu, seč by býti mohl, nejlepší není. Uznaliť ti páni, že se nejvíce asketických, a dle jejich zdání neužitečných, nepotřebných knih nakládá. Na zprávu o tom, vynesl dvůr dne 9. června 1785, aby Gubernium bezpečný seznam všech v zásobě stávajících knih požádavši jej odeslalo s oznámením, kdo zprávu o náklad vede, a kdo předpisuje, které knihy se tisknouti mají. Následek tohoto seznání byl dvorní nálezk, kterým ustanoveno, že se budoucně zpráva nadací od zvláštního ředitele diti má, jenžby pod dozorstvím duchovní komissi stál; knihy pak, k vydání za příhodné uznané, nechat se do polovice od vrchního ředitelství škol a do ostatní polovice od duchovenstva mezi lid rozdávali. Stávající celá zásoba ať se přehlídně, potřebné knihy vyberou, nepotřebné ale na obálky prodají neb i cele zničí, nově pak vydánu býti mající censurě slušně předloží.*)

Takto se dalo s Dědictvím Svatováclavským po zrušení Jesuitů, jehož poslední a nynější osud jest, že k normální matici cele jest přivtěleno.

Ejhle! celý nástin osudu Dědictví Svatováclavského, z čehož každý poznáš, že ačkoli přes 100 let trvalo, nicméně za celou tu dobu, ať nedím co do počtů, předce ale co do vnitřní dobroty vydaných knih nad naše nynější Svatojanské Dědictví, dosud 1 dvacetiletí plně nedočkavši nepředělo. Příčiny toho nepokroku jsme dílem již uvedli, hledavše je v prvním zřízení samém, kteréž žádné zevnější obživující tvárnosti nenesouc, činného oučastenství se strany lidu zamezovalo; valný ale podíl v jeho

*) Celkem odevzdáno 48 rozličných knih v mnohých tisících výtisků, pak množství postill, pašionálu, každodenních pobožností a 3000 arcibiskupských katechismů.

důstojném nevyvinutí přičisti též sluší redakci samé, ježto jednostranně a nevždy dosti obezřele vedena byla.

Nuže povděční budme velezasloužilé redakci našeho Svatojanského Dědictví, kteráž je v neplném ještě dvacítiléti k tak blahoplnnému rozkvětu přivedla. Přičinujmež se však i sami, podporující všemožně, vědecky i hmotně mnohosilný ústav tento, aby za příkladem svého předchůdce zlobou času nezanikl, alebrž k pozhnání naší drahé vlasti stálého trvání měl. Jakž ale pěstujeme D. S. J. takl beřme stejné účastenství v dědictví Svatých Cyrilla a Methoděje, jenž na Moravě kvěští počíná: *)

Literatura.

Liturgika, čili krátké vysvětlení služeb Božích a obřadů sv. katolické Cirkve, od Innocencia Antonína Frencla, dokl. v bohosloví a učitele náboženství na c. k. akademickém gymnasiu starého města Prahy. V Praze 1852. Nákl. spisovatelovým. Vel. 8. arků 13. za 45 kr. stb.

Staloť se již ohlášení tétož spisu v svazečku srpnovém; uznávámě pak za svou povinnost, úplnější podati o něm zprávu, by poznalo velebné duchovenstvo, že tato kniha, ač přímo vydána jest ku potřebě gymnasiální mládeže, žeť jemu v ne-

*) Z důležitějších, které nákladem D. S. V. vyšly, spíši jsou:

a. 1677—1715 celé sv. písmo. Po druhé tiské nákladem 1769—1771 na poručení arcibiskupa FHechevského z Frichovic.

b. 2 postilly 1756 a 1767.

c. Tomáše Kempe ského zlatá kniha, taktéž:

d. Sv. Františka Sal. výborná Bohmila.

e. Pasionál 1760.

f. Zářaskové Boží v Svatých jeho, a vlaského v III dílech 1718, 1720, 1723.

g. Výborné duše lékařství 1741.

h. Praktika křesťanského katolického chování.

i. Sv. Ignacia de Loj. Verus imitator et socius Jesu. lat. a čes. atd. atd.

již za Solína vydaný jsou tuším „Přidavkové k Muzice“ Blahoslavově, kteráž Muzika vyšla nejprv r. 1558 v Olomouci. Datum místa zní: In insula hortensi, o čemž viz, co nápřed pověděno. Druhé dílo jest Nový Zákon, též Blahoslavův, vytištěný v Evančických poprvé r. 1564. Na tyto dva spisy vztahují se slova, pronesená r. 1566 v rozmluvě s maršálkem z Lipé od pana Zoubka, že v impressi „kterou mají Bratři v Evančických,“ tištěny „písne“ i „Zákon“, při čemž ne snad na Kancionál, než na řečené „Přidavky k Muzice“ myseleti dlužno. Roku 1568 vyšlo z

tiskárny Evančické druhé vydání jak „Nového Zákona“ tak i „Muziky.“ — Z impressi na Kralicích postavené vyšlo první vydání Biblí v šesti dílech (šestidílné) ve velkém osmerci, mezi léty 1579 — 1593, a sice I. 1579, II. 1580, III. 1581, IV. 1587, V. a VI. 1593. Druhé vydání též ve velkém oktavu, o jednom díle 1596. Třetí konečně r. 1613, opět v jednom díle, ale ve folio a písmem větším. Kromě Biblí též i jiné knihy tiskem vydány z impressi Kralické, která tuším ještě i r. 1620 na chvíli přetrvávala.

Dědictví sv. Václava.

Od J. J.

Nejstarší základ k pravidelnému vydávání knih českých jest dědictví sv. Václava. Činnost jeho padá do časův, kde literatura naše hluboce pokleslá tak říkáje jen náboženakými spisy se udržovala od úplného zaniknutí. V tom přední zásluha připadá našemu dědictví, i přisvědčí nám tuším každý, že záhodno jest, aby vznik a postup jeho víceji, než posud se stalo, byl objasněn; však děje jeho namnoze jsou děje literatury po celé téměř století.

Zakladatelem byl vlastně Matěj Václav Štyr čili po německu Steyer¹⁾, syn pekaře Pražského, jenž bydlil v soukennické ulici na Novém městě, a manželky jeho Marie. Narodil se 13 února 1630, vystoupil do řádu jesuitského 20. září 1647, a poslední sliby složil v roce 1665. Byl to muž národu svého horlivě

milovný, a vzdělání jeho nad míru pilný. V Praze když byl učitelem, vycházel ráno před svítáním z města do okolních dědin, aby potěšoval nemocné a vyučoval mládež u víře; nežli škola nastala, již býval zase v koleji. Ve škole nikdy nesedl na kathedře, ale učil semo tamo chodě anebo na nízké stoličce sedě. Pět let misionářoval, a množství za ten čas knih nekatolických za katolické vyměnil. Některou dobu byl kazatelem na Sv. Hoře, kamž se tehdy až 50—60.000 poutníkův shluovalo. Jednou přijda z kázání domů, raněn byl mrtvicí. Zemřel v Praze dne 7. září 1692. Štyr byl po Plachém nejčinnější spisovatel český z tovar. Ježíšova. Samostatných spisů vydal sedm. Hlavní jeho péče obrácena byla k tomu, aby jazyk český navrátil k bývalé dokonalosti na základu katolickém. Přitom vážil sobě i zásluh jinověrcův o češtinu, zvláště Bratří. Ačkoli již předtím jesuité užívali pravopisu bratrského, předce Štyr první vydal zvláštní k tomu rukověť, která až do konce předešlého století pod jménem Žáčka Čechům sloužila. Kromě toho vydal gramatiku českolatinskou Dračovského. Sloh jeho byl jadrný a dosti

1) Štyr píše se v českých listinách, jmenovitě v listině zakladací (nikoliv Štír); v německých sepsáních nazývá se Steyer, kterého jméno Matěj Václav později docela přijal. Štyr zdá se znamenati tolik co Štyřan (podobně Štyra). Srovnej též název Ctimířův (Čestimířův) u Dalimila Štyr (kap. 18 a 20).

zachovalý, jakož doličuje zakladací listina nížeji položená, ježto bez pochyby vyplývá z péra jeho.

O založení jistiny nějaké k vydávání knih českých jednal Štyr již 1662, kdež mateřský svůj podíl — 500 zl. — obětoval k účelu tomu. L. 1666 vydal v Litomyšli překlad Balbinovy knihy: „Přepodivná matka svatohorská Maria“ tím úmyslem, aby na Svaté Hoře byla prodávána a výtěžek k jistině té připojen (z čehož se do l. 1671 sešlo 250 zl.) Konečně přiměl l. 1669 matku svou k tomu, aby 800 zl. jež na knihy české věnovati mínila po smrti své, ještě za živobytí nato obrátila. 1300 zl. takto od matky a syna obětovaných byl začátek svatováclavského dědictví. Dne 19. června 1669 zhotovena byla listina zakladací, kterouž, jelikož posud neznámou, celým zněním tuto otiskujeme.

„Ve jménu přeblahoslavené svaté a nerozdílné Trojice Boha otce, Boha syna, Boha ducha svatého Amen.

Já níže podepsaná známá činím tímto listem vůbec přede všemi, kde čten neb čtauci slyšán bude a zvláště tu, kdež toho bude potřeba ukazovati, že rozjímajíce sobě, jak jistá jest smrt člověka narozeného na světě, hodina pak smrti nejistá, a bojíc se, aby zbožňko mé mou těžkou dlouhou a spravedlivou práci nabyté nebylo obráceno k ničému jinému než ke cti a slávě Boží, spasení mé duše a duchovnímu užítku a potěšení českého národu a to toliko tím způsobem, jak jsem sobě umínila, dokad mi ještě milostivý Pán Bůh života a zdravého rozumu popřítí ráčí, toto pořízení o svých věcech činím:

Poněvadž jsem poznala s jedné strany, že veliký duchovní užitek pochází z čtení pobožných knihček, — nebakrže ně obrácení bývají hříšníci k pravému pokání a polepšení života, dobří pak a pobožní vzbuzováni bývají k většímu milování Pána Krista, jakž učí příkladové svatých; s druhé pak strany, poněvadž věc jistá jest, že Čechové mají velmi málo takových knihček, z nichž by nadtočených užitek duchovních nabývatí mohli, neb ani z jiných krajín, protože české ře-

či neužívají, nepřivážejí se do Čech ani v Čechách netisknou se namnoze, a byt se pak daly tisknouti, chudí lidé, jichž jest velmi mnoho, nemohou sobě jich za peníze zjednati: usoudila jsem, že bych učinila Pánu Bohu věc milou a svým milým krajánům velmi užitečnou, kdybych svůj stateček, kterého mi Pán Bůh z své štědrosti naděliti ráčil, obrátila na vytištění dotčených pobožných knihček, kteréž by se rozdávaly darmo, aby také chudí lidé po městech i městečkách ano i ti sedláckové ve vsích dostali někdy některé pobožné knihky, v kterých by, když mají práznost od svých prací, mohli něco pobožného čísti, dobrým věcem se učiti a ke všemu dobrému se vzbuzovati; pakli by se něco většího dalo tlačit, aby také bystřejší ale potřebné osoby z kterého koliv stavu toho užiti mohli a tak všem chudým Čechům, kteříž by rádi něco pobožného čítali, podle možnosti poslouženo bylo. K tomu tedy samému oumyslu a ne k jinému, jakkoliv také dobrému a nábožnému, to jest na samé vytištění aneb aspoň skupování pobožných knih aneb knihček toliko českou řečí, která toliko vlastně česká slova a jakou tento můj list jest sepsán, a ne latinskou neb nějakou jinou jakkoli v české zemi užívanou sepsaných, — neb jiní odjinud mají a mohou míti hojnost všelijakých knih z celé svaté římské říše ano z celého křesťanstva, Čechové pak, kteří starobylé v Čechách české řeči užívají, nemají té přiležitosti, — a já majíc svobodu s svým spravedlivým statečkem, z něhož nejsem žádnému dlužna ani krejcaru, činiti co se mi líbí, když se to můž státi bez ublížení jiných, — chci obzvláště Čechům dobře učiniti. Jsouc při zdravém rozumu, dobrovolně dávám třinácte set zlatých reynských, z nichžto (aby žádný nemohl pochybovati o mé vědomosti a vůli) pět set zlatých reynských již od leta Páně 1659 v kšaftu mém k tomu cdi a konci odkázáno, léta Páně 1662 v koleji tovaryšstva Ježíšova na Starém městě Pražském složeno bylo, ač naposledy leta přítomného 1669 tři sta zlatých reyn. z dotčeného skladu vyzdvíženo a, aby ještě za mého živobytí učiněn byl začátek ode mne mi-

něného založení, dáno jest na ourok, z kterého by takové knížky tlačiti se budoucí mohly a měly. A tak činím založení věčné na české pobožné knihy neb knížky, aby se pokudž bude možné každoročně tisíce aneb skupovaly a pro odplatu Boží na způsob almužny rozdávaly darmo. Což chci aby se stalo ne ubíráním z sumy, — které vždycky celá zůstávati a na některé jisté místo pod ourok dáti se má, — ale z samých auroků. Tohoto založení mého dokonlou správu aby koleji tovaryšstva Ježíšova na Novém městě Pražském věčně měla, jsem žádostiva, a protož dvojčtihodného pana patera rektora dotčené koleje poníženě prosím, aby pro tu velikou křesťanskou lásku a apoštolskou horlivost, kterou tovaryšstvo Ježíšovo rozmanitými spůsoby snaží se lidské duše zyskati v českém království (at nic nedím o jiných celého světa krajinách), také tohoto spůsobu neb založení (které že mnohým Čechům bude k spasení velmi prospěšné, nic nepochybují) neprodleně se ujmí a naddotčenou summu na nějaké jisté místo pod ourok dáti, ouroky budoucí přijímati, knihy neb knížky, které by se zdály pro český národ býti nejužitečnější, z těch ouroků aneb znova tlačiti aneb již vytlačené skupovati a vázati dáti, svázané pak podle své libosti rozdávati ráčil. Což všechno skrze kohokoli jiného, koho by v tom na svém místě ustanoviti ráčil, vykonávati věčně svobodně a dokonale právo míti bude.

Naposledy, poněvadž ukazuje se dobrá naděje, že bude-li to založení jiným oznámeno, ráčí Pán Bůh vzbuditi některé možnější osoby, které více na ně budou moci dáti, aby tím spůsobem podstatnější knihy se vydati mohly a z toho se více rozmáhala čest a sláva Boží: poníženě žádám, ne pro svou marnou chválu, (neb naprosto nechci, aby se kdy nějaká zmínka o mém jménu činila), ale pro čest svého milého svatého Václava, aby to založení sloulo dědictví svatého Václava a ve všech knihách, které se z naddotčených ouroků toho založení rozdávati budou, aby na prvním neb druhém listu položeno bylo, že jsou na světlo vydané neb

darované z dědictví svatého Václava a že dobrodincové jeho živí i mrtví poroučejí se modlitbám pobožných čtenářů. To zajisté jedině žádám, aby se za mne Pánu Bohu modlili, a když mne Pán Bůh povolá z tohoto světa, odpočinutí věčné mi vyprosili.

K vyřízení toho všeho nařizují svého jediného syna kněze Matěje Václava Štyra z tovaryšstva Ježíšova, jemuž proto, nečekaje na smrt, všechno to, co k dotčenému založení aneb dědictví sv. Václava přijíti má, skutečně do rukou dávám, aby on podle nejprvnější příležitosti dvojčtihodného pana patera provinciála, též d. c. h. patera rektora koleje tovaryšstva Ježíšova na novém městě Pražském se dožádal, aby toto založení mé přijíti a na potvrzení toho — ráčí-li tak za dobré a potřebné uznati — k tomu mému listu pečeti své přitisknouti a svá jména podepsati ráčili. Tentýž — bude-li to potřeba — také jiných svědků pečeti a podpisy toto založení mé stvrditi nepomine. Nepochybují, že i jiné všechno, co k stvrzení toho založení bude potřebné, časně opatří, poněvadž již od několika let má také ten omysl, který já, a leta 1662, 13. dne července, půl třetního leta před svými posledními sliby, dokud ještě měl moc a právo o svých věcech pořízení činiti, o tom všem, což jsem mu dáti chtěla, to toliko pořízení učinil, aby se obrátilo na české pobožné knížky a mně, abych tolikéž učinila, radil.

A tak k větši slávě Boží, též i ke cti přeblahoslavené Marie Panny a svatého milého Václava založeno a začato buď dědictví sv. Václava, kterému kdokoli aneb něco přidá aneb proti protivníkům jeho k pomoci přispěje aneb jakýmkoli spůsobem dobře činiti bude: tomu rač Pán Bůh hojně požeňnati ve všech jeho věcech dáti na zemi a korunu věčné slávy v nebeském království. Pakli kdo je zruší a vyvrátí, toho suď i časným trestáním trestej spravedlivý soudce a obránc chudých, že mého spravedlivého, těžkou a prodloužilou prací v pekařském řemesle nabytého statečku proti mé vůli užívati a českému národu, vzlaště pak chudým lidem, jeden velmi prospěšný duchovní

prostředek odněti se opovážil, v hodinu pak smrti jeho odpust mu Pán Bůh. Amen.

Stalo se na Novém městě Pražském v soukennické ulici leta Páně šestnáctistého šedesátého devátého dne devatenáctého měsíce června.

Marie Štyrová,
pekařka, měščínska Nového
města Pražského.

Provinciál jesuitský přijal založení to listem od 19. ledna 1670 — citra omnem tamen Societatis obligationem — a péči o ně svěřil rektorovi koleje novoměstské. Peníze měly se uložit a úroky z nich vyplývající neměly se k žádnému jinému potřebě obracet než na knihy slovanské-české (in libris slavico-bohemis). Poněvadž pak hned s počátku se roztroušovalo, jako by товариство Ježíšovo základu toho užívatí chtělo ke svému a knihám cizímu užítu: proto zakázal, aby žádný z těch kněží, ježto bezprostřední péči o řečené knihy mítí budou, od jakékoli osoby krom tovaryšstva prosbou anebo zbráním peněz vymáhati se neopovážoval. Aby nicméně i větší knihy vydávány býti mohly, nařídil, že se tomu k vůli úroky z několika let shromažďovati mají¹⁾.

Dědictví mělo za účel působiti k tomu, aby lid, jemuž knihy starší byly odjímaný, nezůstal bez duchovní potraviny, jmenovitě aby se mu dostávalo knih katolických. Štyr viděl dobře smutný stav Čechův tehdejších. Starší knihy bez rozdílu téměř dány byly v látku. „České knihy vydané od l. 1414 až do l. 1620 o náboženství jednajících větším dílem nebezpečné a podezřelé jsou“ bylo pravidlem²⁾. Jak bezohledně ho misijníci zachovávali, o tom nejlépe se dočítá lze

v Procházkové předmluvě na vydání různých knížek o rytíři křesťanském (V Praze 1787). Lid bránil staré knihy jak moha. Schovávali je pod mosty, do chlévů, do špalkův ke štípání dříví, do děr v městských branách atd. I bylo počínání takové tím přirozenějším, jelikož misijníci, berouce knihy staré, žádou na ně náhradu nepodávali. Milovníci národu svého mezi jesuity pracovali sice dosti usilovně o sepisování kněh nových, ale činnost tato daleko zůstávala za potřebou, nad to pak nebylo prostředků, aby se knihy i vydané zdarma nebo lacino rozdávatí mohly, jakož toho při tehdejší ohromné chudobě v Čechách neodbytná byla potřeba³⁾. Vzděletoho vnikaly spisy německé vždy mocněji do země, zvláště novými osadníky. Téměř se zdálo, že lid český, až chceli uchrániti se úplného barbarství i v samém náboženském ohledu, musí se vzdáti jazyka svého. Tuto nehodu mělo odvarovati dědictví sv. Václava. I jest významné, že Štyr založení své postavil právě pod ochranu sv. patrona, jež lid vždy ctil co hájitele jazyka českého.

Nový ústav nadějně si počínala obracet na se pozornost v krajinách daleko za hranicemi českými ležících. Než poslyšme o tom slova nezávadného svědka, arcibiskupa J. Fr. z Waldšteina, jež pronesl l. 1692 v druhé zakladací listině našeho dědictví: „Ovoce dědictví nezáleží jen v Čechách, ale šíří se i do krajin jiných, kdež užívají českého anebo mnoho rozdílného jazyka, jako již dávneji před nynější válkou tureckou žádáno kněh katolických nejen do Moravy a do Uher, ale také do Dalmácie, Bosny a do jiných končin Turkům podrobených k útěše a vzdělání křesťanův tamních, tak že, kdyby úmysly některých velmožů horlivosti katolickou rozmlcených a takového v oněch

¹⁾ Potvrzovací list jesuitského provinciála jakož i zakladací list arcibiskupa Waldšteina vytištěny jsou v Riegerových „Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen (Praž 1787), 4. Heft: „Nachricht von der s. g. Erbschaft des h. Wenzels (p. 767—786). O dědictví vyšlo též pojednání v Časopise pro katol. duchovenstvo 1852, odkudž zkráceně přenešeno do Blahověsta (1852 č. 37.)

²⁾ Klíč vyd. 1729, str. LXXXV.

³⁾ Jediný dar na vydávání kněh českých nábožného obsahu jest odkaz Ludmily Benigny hraběnky z Šternberka, rozené Kavkovy z Říčan, která k tomu l. 1672 odkázala 1000 kop grošův. Odkaz ten nebyl nikdy vtělen do dědictví sv. Václava, jakž Jungmann (hist. lit. str. 251) se domnívá, a není vědomo, jak a od koho vůle hraběnčina byla vyplněna.

krajinách nedostatku vědomých před desíti lety mor nebyl zkormoutil, základ ten (t. dědictví) převelikých byl by obdržel býval přírůstek též od nejvyšších knížat (a summis etiam principibus).“

Dědictví v skutku, podle též listiny, po slavných vítězstvích nad Turky posílalo množství ohromné (ingens cumulus) katechismův, modlitebních a jiných nábožných knížek buď zdarma buď za levnou cenu do končin tureckých „z ohavné Turkův poroby vymanených,“ jmenovitě do Slavonie, Srbska a do Bulhar.

Jaká byla činnost jeho v Čechách, vidíte z výkazu r. 1752 od rektora koleje novoměstské Jos. Mladoty sestaveného, podle něhož zdarma rozdáno l. 1670—825, l. 1671—1508, l. 1672—2351, l. 1673—3367 kniž. Počet tento vzrostl za 80 let (1670—1751) na více než 80.000 výtiskův.

První kniha nákladem dědictví vydaná bylo Světlo katolického učení (1670), načež následovaly otisky knih starších: Kde jest to psáno? (1638, 1673), Křesťanský zodiak (1636, 1674), Zdravý pramen (1635, 1678), a nově vydaných: Drexeliovo theatrum neb divadlo Božího řízení (1678), Chánovského správa křesťanská (1678) atd. Žalář pekelný (1676, 1679) nebyl nákladem dědictví vydán, nýbrž jemu odjinud darován, tuším zeodsamého Štyra.

Mezitím připravovalo se dílo veledůležité. Arcibiskup Matěj Ferdinand z Bilenberka uzavřel, aby spořádáno bylo úplné katolické vydání Písem svatých v jazyku českém.

Potřebu toto pocitovali nejen v Čechách a na Moravě, ale i v Uhrách. „Vel maxime“, dí arcibiskup Waldštejn, „tam in Bohemia quam in Hungaria desiderantur sacra biblia Bohemico idiomate impressa.“ Mělo se začíti Novým zákonem, poněvadž text jeho od novotářův nejvíce byl porušen. Ve spořízení textu českého uvázal se k rozkazu arcibiskupově jesuita Jiří Constantans rodem z Řepína u Mšena (nar. 1607). Ten však prostřed práce skončil (v Praze, 24. břez. 1673). Nástupcem jeho byl M. Štyr. R. 1677 vyšel Nový zákon (in folio) nákladem arcibiskupským,

ozdoben čtyřmi rytinami. Pracováno i o zákonu starém, ten však vedvou dílech teprve l. 1712 a 1715 vydán byl, když i Štyrův v práci následovník, Jan Barner (nar. v Jičíně 3. února 1743, zemř. v Kutné Hoře 25. dubna 1708) na věčnost se byl odebral. Užito při vydání tom drvořezeb Melantrichových. Základem při pořádání českého textu byla ovšem vulgata; z českých biblí starších hlavně užívali pořadatelé Benátského od l. 1506 a jiných vydání před vystoupením Lutherovým vyšlých. Ale i ku Kralické biblí hleděno, jakož se toho stopy zřetelně naleznají. Vědomoť, že Štyr s vážností svou k zásluhám Bratří o český jazyk nikterak se netažil. Ku každé kapitule přidány byly výklady ze sv. Otcův, hlavně o těch místech, jimž nekatolíci jiný než katolický smysl podkládali.

Arcibiskup Bilenberk nedočkal se ani vydání Nového zákona († 1675). Hlavní část práce vyvedena za nástupce jeho, Jana Fridricha hraběte z Waldštejna († 1694). Ale ani tento nespáčil dokonání celého díla, jelikož St. Z. vyšel až za arcib. Ferdinanda hraběte z Khuenburku.

Ze tří těchto arcipastýřův hlavním dobrodincem dědictví svatoavčlavského, anobř druhým jeho zakladatelem stal se J. Fr. z Waldštejna. R. 1692 daroval totiž dědictví celý dotud nerozprodáný náklad Nového zákona, 2100 výtisků v ceně 3150 zl., s tím uložením, aby z výtěžku prodeje jeho vydán byl podobně i Starý zákon, a užitek celý aby pak obrácen byl k dědictví, „ut ex ejus perpetuo duraturis censibus tanto plures in posterum possint libri bohemicis fidei et sanctitati catholicæ deservientes imprimi ad usum præcipue Bohemie, tum et provinciarum aliarum.“

Zároveň vydal arcibiskup druhý základací list dne 15. pros. 1692, kterýž zůstal vlastním pravidlem pro příchů správu dědictví. Z prodeje biblí mělo se ztržiti 10.000 zl. A když by jistina této summy dosáhla, měla kolej novoměstská za vedení správy dostávat z ročních úrokův 100 zl. (centum imperiales). Co se dotýče účelu dědictví, nařídil arcibiskup takto: „Knihy tištěné obsahovati mají jen předměty přímo k zvelebení víry nebo zbožnosti kře-

stanské patřící, jakož jsou: Písmo svaté, díla svatých Otců, spisy o Písmě sv., spor-né, kazatelské, ascetické, životy svatých, dějiny zbožné nebo církevní, nábožné zpěvy, modlitby a jiné k těmto podobné, ni-koliv ale školské anebo světské.“ Zároveň vyslovil arcibiskup naději, že tovaryšstvo neužije drotků k ničemu jinému než „k tištění nových, anebo k otišťování sta-rych jen nábožných kněh, listů a knížek v českém toliko slovanském jazyku (bohe-mico duntaxat slavico idiomate).

Arcibiskup Waldštejn byl poslední velký dobrodinec dědictví, kteréž od té doby větším dílem na silách svých vlast-ních přestávati musilo. K vydání Starého zákona bylo 6000 zl. potřebí. Sehnání su-my té, vedle jiných výdajův za tisk a vaz-bu kněh lidu rozdávanych, požadovalo zvláštní opatrnosti. Nejvíce k ní přispěli jesuité sami, jmenovitě Jan a Matěj Tanner, Balbin, Crugerius, kteří dí-lem díla svá, dílem výtěžek z nich k dědictví věnovali. P. Frant. Retz, rektor koleje sv. klementské, daroval 900 zl., jež dědictví za tisk Starého zákona tiskárně klement-ské dlužno bylo. R. 1752 obnášela jistina 7000 zl. Mezitím správu dědictví údobě novoměstské koleje vedl vždy zdarma, po-něvadž jak řečeno, arcibiskup Waldštejn náhradu 100 zl. teprv tehda správci dáti povolil, až by jistina 10.000 zl. dosáhla. Aby této potřebě se pomohlo a vůle arcibiskupova nebyla rušena, hleděli jesuité sebrati zvláštní kapitál 3000 zl., odkud by správce onen plat bráti mohl, jenž v teh-dejší měně již 150 zl. obnášel, což se do r. 1752 již bylo podařilo¹⁾.

L. 1718 byl správcem dědictví P. Jan Libertin (z Litoměřic, nar. 1654 † 1724). Tehda začali rozličné tiskárny knihy z dědictví vydané patiskovati, pro-čež Libertin se obrátil k české kanceláři o ochranu. Vyšetřování bylo nařizováno, ale neznámo, s jakým se výsledkem potkalo. Mezitím zřízena byla v Praze komise fun-dační (in materia fundationum), kteráž od l. 1749 začala požadovati zprávy o stavu dědictví. Příčinu k tomu zavdala bezpo-

chyby nutnost, opatřovati missionáře kni-hami, kteréž by lidu rozdávali. K cili to-mu již předtím z t. ř. cassa parochorum vykázána byla jistá summa úhrnková (in sacco et folle), která pak podle vůle císařovny Marie Theresie měla býti roz-množena. Vznešená tato paní, sotva na trůn dosedla a prvním útokům se ubránila, hned počala pečovati o dokonalé vyplenění ne-pořádkův náboženských v Čechách a to prostředkem nejpřirozenějším, totiž kni-hami poučnými jazykem lidu, jazykem materským sepsanými. Tu ukázáno na dědi-tví. Následkem jednání úředních o tom vyšel nejvyšší reskript od 10. října 1753, kterým kole novoměstská zproštěna byla povinnosti kladení účtův za minulost, zá-roveň ale dostala rozkaz, aby jistinu roz-ličným větitelům rozptýčovanou vypovědě-la, sama zápis na 10.000 zl. učinila, do desk vložila, ještě 1300 zl. k úplné jistině náležejících (1300 zl. od Štyrské a 10.000 zl. od arcibiskupa) sehnala a podobným zápisem ujistila a pak teprve 150 zl. pro správce dědictví brala, „für das übrige Interesse aber lauter geistliche Bücher in böhmischer Sprache drucken lassen und als ein Almosen auszuthemen, auch hieüber ab anno 1753 anfangend alljährlich zu Hauden der Fundations-Comission richtige Rechnung legen solle.“ Zároveň rozkázala císařovna, „dass nach einmal depurierter cassa salis auch ex hoc fundo die ange-tragenen jährlichen 1000 fl. zu ebenmässiger Druckung und zwar theils böhmischer theils deutscher geistlicher Bücher excindiret, und diese sodann allda, wo es nöthig, ausgetheilt werden mögen.“¹⁾

Tím nastala nová doba dědictví na-šemu, jakož vůbec oživující péče nezapo-mutelné Marie Theresie všude budila čí-lost, jaké předtím u nás nebyvalo. Ale ne-dlouho mělo dědictví zůstat v rukou jesui-tův. R. 1773 řád jejich byl vyzdvižen. Arcik. konsistoř žádala hned, aby jí sklad dědictví byl odevzdán; ale nestalo se to až l. 1775 skrze komorního administratora

¹⁾ Zpráva rektora koleje novoměstské o stavu dědictví sv. Václava l. 1758 sepsaná.

¹⁾ Toto poslední nařízení vstoupilo skutečně do života. Ještě 1783 dostala Králohradecká konsistoř 150 zl. ze solné kassy na roz-dávání českých i německých knih mezi lid.

Karvinského z Karvina. Jistina tehdy obnášela 15.000 zl. Byla to summa znamenitá. Kommissie školská viděla v ní výborný prostředek k zvelebení obecného školstva, kteréž se tehdy utěšeně zdvíhati počalo, i navrhla, aby obrácena byla k vydávání knih školních. Zároveň podal však arcibiskup Ant. Přichovský návrh jiný, s úmyslem zakladatelně lépe se shodující, aby totiž z polovice úroků školní knihy o katolickém věroučení jednajících žákům chudým, z druhé pak duchovní knihy vůbec lidu byly rozdávány. Návrh arcibiskupův schválen byl dvor. dekretem od 22. června 1776.

Dědictví mělo i potom svého správce, kterým až do l. 1778 byl exjesuita Aleš Fleischer, poněmž nastoupil P. Ignác Veselý, a od r. 1782 P. Ludvík Holzapfel. Správce tento vedl však jen účet o knihách a měl sato ročně 12 zl. Vlastní řízení měla komise fundací a generální vikář arcib. Pražského.

Mezitím došla l. 1785 do Vídně zpráva, že knihy dědictvím vydávané nehrubě jsou potřebny, a dvorská kancelář nařídila věc tu vyšetřiti. Následkem toho vydán byl dvorský dekret od 1. září 1785, podle něhož obdrželo dědictví zvláštního guberniu podřízeného administrátora. České knihy mělo z jedné polovice úrokův rozdávatí ředitelstvo normálního školy, z druhé duchovenstvo. Zásoby knih měly se prohlédnouti a nepotřebné z nich za makulaturu prodati.

V Praze nato věc spořádána byla tak, že probošt Schultzein měl knihy, ježto by se nákladem dědictví tišly, navrhovati. K rozdávání mezi lid ze zásoby hotové ustanoveny: Muratoriova oprava křesťanské pobožnosti, Royamontovy biblické příběhy, katechetická rozjímání, česká biblí, Bossuetův spis de successionem religionis. Přehlédání knih svěřeno bibliotekari Raf. Ungarovi, jenž dlel sám je pročetl, dílem od jiných pročítal. Brakováním zásob ztrávil Tomsa plné tři měsíce. Ungarovo zdání otištěno jest v Riegrových Materialích. Teprve 1790 byly vybrakované knihy v licitaci prodány. Tou dobou končí se i činnost dědictví zřejmá. Pokud známo, nevyšla pak žádná kniha, která by na titulu měla nápis, že vydána

nákladem dědictví svatováclavského. Část úroků plynula do normálního kněhoskladu, část druhou obracela arcibisk. konsistoř na kupování užitečných knih náboženských, ježto se při visitacích kanonických rozdávaly, pak na vydání Písma svatého. Jistina 1785 obnášela něco více než 17.000 zl. ale finančním patentem značně byla ztenčena a tudíž i úroky zůstávaly nehrubě patrnými.

L. 1830 podle vzoru dědictví svatováclavského založil exjesuita Ant. Hanyk dědictví sv. Jana v Praze a r. 1849 povstalo dědictví sv. Cyrilla a Metoděia v Brně; více podobných ústavů nejen v zemích československých ale i jinde se připravuje. Tak blahosonně působila myšlénka Štyrova, i když vlastní jeho založení utuchlo, ještě po dvou skoro stoletích.

Zatím i dědictví sv. Václava mělo oživnouti. Vysoké ministerium kultu a vyučování vzalo stav jistin jeho na potaz, a srozuměvše se s Jeho Eminencí p. kardinálem arcibiskupem Pražským, nařídilo dekretem od 12. máje 1859 č. 4130, aby prvotnému účelu svému cele byly navrženy. Dekret tento v pravdě jest třetím zakládacím listem dědictví sv. Václava, a pojistí mu bohdá trvalejší rozkvět, nežli posud bývalo.

Jistina zůstane netknuta; úroky pak a výnos roční rozděl se na desetiny. $\frac{1}{10}$ přirazí se k jistině pro stálé ji rozmnožování, $\frac{4}{10}$ obrátí se na vydávání nových knih, $\frac{5}{10}$ na kupování a rozdávání spisův buď dědictvím vydaných buď z jiných skladů skoupených mezi lid skrze všechny čtyry ordinariáty české. Úroky obnášejí nyní něco víc než 600 zl.

Sklad dědictví vede c. kr. správa školského kněhoskladu v Praze. Zdalí která kniha nákladem svatováclavským vyjítí má, rozhoduje arcibiskupský ordinariát Pražský. Každý spis takto vydaný má na titulném listě obraz sv. Václava na způsob medallonu a okolo nápis „Dědictví svatého Václava.“

První dílo nákladem obnoveného dědictví vyšlo jest výklad sv. evangelí, sepsaný pod zvláštním dohledem veleředitele p. biskupa Budějovského J. Val. Jirska od kněze Frant. Pavlíčka.

Časy se změnily, a potřeby, jež první zakladatelé na zřeteli měli, chvala Bohu minuly; ale kněh dobrých náboženských

potřeba vždy stejně trvá a lid český přijímatí je bude jistě s myslí vděčnou jako odkaz dávno zesnulých předkův.')

Zprávy o právních věcech slezských.

Od Jana Lepaře.

I.

O soudech zemských knížetství Opavského v 15. a 16. století.

I. Historie knížetství Opavského jest dotud málo známá, nejen co se týče politického postavení tohoto knížetství k sousední Moravě a k Slezsku, než i co do vnitřního vývinu země. Mám tedy zato, že v té příčině příspěvky i sebe menší nejsou bez ceny. Podáváje zde, co mně o soudech nadepsaných z pramenů větším dílem posud nikde nevydaných známó, vyvracují výpověď Dudíkova, jenž ve spisu svém „des Herzogthums Troppau Stellung zur Markgrafschaft Mähren“ (o němž nesnadno rozhodnouti, obsahuje-li více pravdy či nepravdy) na str. 61. praví, že přý Opavsko před rokem 1477 žádných soudův zemských nemělo.

Listiny Opavské, jenž drobné sice, avšak jisté zprávy o starých soudech zemských v Opavsku poskytnují, jdou až do počátku XV. století. Nejstarší zpráva zakládá se ne-li již v samých deskách zemských, tedy zajisté v tom, že za příčinou obyčejného vkládání statkův a věn a t. d. jména soudů na zemském právé Opavském se naskytují. Mimo to chovají se v archivu Opavského „Konventu veřejného“ knihy pňhonův a nálezův soud-

ních, na něž v pozdější době napsal kdosi: „Ladung- und Sententienbuch“, které však za starodávna sluly „předními knihami“ a již z doby knížete Přemka (asi okolo 1420) pocházejí. V knihách těch mluví se léta 1420 výslovně o soudu zemském, a to nahore 7 listu, kdež čteme: Anno Domini MCCCCXX tert. in quatr tpt. lucie in Judicio terrae coram offic. Conrado slosch, dietoch sudar, magistro Math. not. vystúpil Sulek z Chudobína nepřinucen žádnú nůzi ani mocí, než svobodně a dobrovolně nad hlas řekl: Slyšte páni, žeť se odříkám a odpovídám i má žena, někdy Pikusova, toho zboží Lublice, a že se nemám ani chci i s mŕ ženú toho jistého zboží nikudž nařkati. Při tom byli . . . (velká část šlechtý Opavské).

II. Co se týče času, obdývali se soudové zemští za časů knížat z rodu Přemysla Otakara II. dosti nepravidelně, buď jednou, neb dvakrát, neb i třikrát za rok (a však jen v časech obecného míru), a to v suchých dnech každoročně zvláště ustanovených, až později za knížete Viktorína Poděbradského, pod nímž právo Opavské vůbec určitosti nabývalo, l. 1478 ustanoveno jest, „aby v časech potomních práva šla dvě v roce, o svaté Trojici právo veliké, a o svaté Lucii právo menší.“ „Vedle toho však téhož léta, kníže ráčil takové svolení s vůlí pánův zeman učiniti: Jestli žeby se kdo chudý neb bohatý na dsky táhl a spravedlnost svou ve deskách měl, a žeby ty časy práva nešla a daky otevřeny nebyly, tehďa kníže Mat máje při sobě úředníky zemské, komorníka a sudího, a

1) Přehled kněh dědictvím vydaných zůstavujeme sobě k příštímu bohďa ročníku Rozprav.

manželství křesťanského a na ty nejdůležitější zde uvedené náboženské obřady, jež od počátku s hlavním aktem uzavírání sňatku se pojily. (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Známa je potěšitelná činnost našich Dědictví, která rok co rok po vlastech českoslovanských rozšiřují tisíce dobrých knih. *Dědictví Svatojanské* v Praze, založeno r. 1831, a *Dědictví sv. Cyrillo-Methodějské* v Brně, zal. r. 1850, vydávají vzdělatelné knihy pro lid; *Dědictví Maličkových* v Kr. Hradci, zal. r. 1860, a *Dědictví sv. Ludmily* = Zlatá kniha v Písku, zal. r. 1863, rozšiřují vhodné knížky pro mládež; *Dědictví sv. Prokopa* v Praze, zal. r. 1861, vydává vědecké spisy bohoslovecké. Ale ne tak asi je známo, že všechna tato Dědictví sledují cíl

(Leo I.): . . . ita secundum legem et Evangelium publicis nuptiis in coniugium liquide sumenda (scil. uxor); c. 5. ead.: »Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus vel a paranympis offerantur. (Tento kanon neprávem se tu připisuje koncilu Karthaginskému IV. z r. 398 [jako kanon 13.], pocházejí vlastně ze sbírky »Statuta Ecclesiae antiqua«, o čemž viz: Laurin, l. c., p. 98.; Hefele, Beiträge, II. p. 362., praví o této synodě: »Diese Synode hat zwar nicht existirt, aber die ihr zugeschriebenen Canones sind doch ungefähr gleichzeitig.« Viz též Hefele, Conciliengeschichte, II. Bd. Freiburg i. B. 1875 p. 68. sqq.) Sv. Ambrož píše Vigiliu (ep. 19. ad Vigilium n. 7.; Migne, ser. lat. t. XVI. col. 1026): »Cum ipsum coniugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oporteat; Innocenc I. mluví o »benedictio, quae per sacerdotem super nubentes imponitur (Epist. ad Vitric. c. 6.); Siricius (Ep. ad divers. episc.) dí: »Nos sane nuptiarum vota non aspernanter accipimus, quibus velamine intersumus; Synesius z Kyreny, potomní (od r. 402) biskup Ptolemaidský v Egyptě († asi r. 414; viz Bardenhewer, l. c., p. 332. nn.), praví ve svém 105. listě, že »obdržel manželku svou od Boha, zákonu a z posvátné ruky arcibiskupa Theofila z Alexandrie — ἐμοὶ τοῦ γαμοῦν ὅτε θεός (zákon božský, církevní) ὅτε νόμος (zákon světský), ἥτε ἱερὰ Θεοφίλου χειρὶ γυναικα ἐνυθέδωκεν.« (cfr. Hefele, Beiträge, II. 362; Freisen, Die Entwicklung des kirchlichen Eheschliessungsrechtes, Archiv für kath. Kirchenrecht, sv. 53. z r. 1885, str. 73.). — Úplně stranou ponecháváme zprávu Ciacconiovu a Platinovu, die níž prý papež Soter (†176) prohlásil neplatným každé manželství, které by bylo uzavřeno bez požehnání kněze (a bez paranympů); není z pramenů doložena. Srv.: Kraus, Realencyklopädie, I. 390; Münz v téže Realencyklopädie, II. 587 verbo »Paranymphe«.

první a nejstarší matice na vydávání knih českých: *Dědictví sv. Václava*. Od něho přijala vůdčí svou myšlenku a též i název »Dědictví«. Zejména Dědictví Svatojanské, které ostatním Dědictvím více méně bylo vzorem, úzce je spříbuzněno s Dědictvím sv. Václava, ba jest do jisté míry jeho pokračováním.

Kdy vzniklo Dědictví sv. Václava? Odkud jeho název? Jaká byla jeho činnost? Jaké mělo osudy? K otázkám těm podá odpověď zevrubně toto pojednání.¹⁾

A) Vznik, účel a název »Dědictví sv. Václava.

Žalostný byl úpadek jazyka českého po válce třicetileté. Nepřízeň doby víc a více vytlačovala češtinu ze života veřejného. Jazyk český, prve v celé zemi panující, byl obmezen téměř jen na život soukromý, na kazatelnu a nejnižší školy. Na venek vymíral víc a více. Ale nevymřel, neboť Bůh slyšel hlas lidu českého, jenž úpěl k sv. Václavu: Nedej zahynouti nám ni budoucím. A zajisté k přimluvě sv. dědice země české vzbudil Bůh lidu českému šlechetné vlastence, kteří rodný jazyk svůj vroucně milovali a jej od zaniknutí zachránili. Čestnou památku z doby té zůstavila sobě i žena z lidu *Marie Šteyerová*,²⁾ zdárná Češka a zbožná katolička. Měšťanka ta odkázala všechen svůj »spravedlivý stateček, kterého těžkou a prodloužilou prací v pekařském řemesle« nabyla, na založení »Dědictví sv. Václava«, jehož účelem bylo, aby »každoročně se tiskly aneb skupovaly a pro odplatu Boží na způsob almužny rozdávaly darmo české pobožné knihy«. Založení své učinila k radě jediného svého syna *Matěje Václava Šteyera*,³⁾ kněze Tovaryšstva Ježíšova v Praze, kterýž o dědictví,

¹⁾ Použito pramenů: Jungmannovy historie literatury české z r. 1849. — Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen. Prag und Leipzig 1787. IV. Heft. — Clánku J. J. (Josefa Jirečka): Dědictví sv. Václava v »Rozpravách z oboru historie, filologie a literatury«, ve Vídni 1860. — Spisu: Stoletá památka c. k. škol. knihoskladu v Praze 1875. — Clánku: Původ, činnost a zaniknutí Děd. sv. Václ. v Časop. kat. duch. r. 1852. — Archivu k. a. konsistoře pražské.

²⁾ Tak se vůbec jméno její píše, nepochybně proto, že se syn její tak psal. V opisu poslední vůle psáno »Setirova« a syn její psal »Sstir«. Jos. Jireček (l. c.) tvrdí, že v zakládací listině stojí Štyr. Štyřan a nikoli Štír. V něm. je všude psáno »Steyer«.

³⁾ Týž nar. v Praze 13. února 1630, vstoupil do řádu Jesuitského, byl v něm po 25 let professorem, spolu 5 let kazatelem na sv. Hoře, též i missionářem. Jsa i literárně činným pracoval též o Bibli Svato-václavské, přeložil Balbinův spis: Předpověď matka Svatohorská Maria v zákracích a milostech svých na Hoře sv. nad Přibramí . . . se stkvějíci. V Litomyšli 1886 v 8 u J.

jehož po matce mohl očekávati, před svou poslední professí to pořízení učinil, aby se obrátilo na vydávání českých pobožných knížek. A tak z darovaných od Marie Šteyerové 500 zl. a z odkázaných od ní synovi 800 zl., úhrnem tedy 1300 zl., jež by jinak syn její byl mohl po matce děditi, vzniklo v době pro jazyk český nadmíru osudné, jak výše řečeno, Dědictví sv. Václava. Význam jeho není u nás náležitě ani oceněn.

Odkud název »Dědictví sv. Václava«? Jak Riegger (l. c.) praví, zaval název ten podnět k bludnému mínění, i mezi Pražany rozšířenému, jakoby to byl nějaký peněžitý fond od samého knížete sv. Václava věnovaný, kterýžto fond prý se i přes všechny bouřlivé doby zachoval; zatím však je prý původem onoho pojmenování jen nahodilý nápad zakladatelčin. Správnější jest, řekneme-li, že Marie Šteyerova, chovajíc velikou důvěru ke sv. Václavu, chtěla oním názvem naznačiti, že založení její má chrániti *katolickou víru a český jazyk, a to obojí jest odkazem neboli dědictvím po sv. Václavu*, které lidu českému zůstavil, aby si obého nade vše jiné povždy vážil. Zbožný ten úmysl zakladatelčin zračí se dobře v poslední její vůli z 19. června 1669. Jí zůstavila sobě šlechtná žena ta plná vroucího citu náboženského rovněž tak, jako hluboké lásky k českému lidu, pomník velice čestný. Poslední vůle ta vyšla arcí z pera jejího syna, ale to matce zásluh neubírá. Šlechtná matka-vlastenka vychovala sobě v synu takového též vlastence; bylo to dvě duše zbožných, horujících pro dobro lidu českého.

Velice zajímavá poslední vůle Marie Šteyerové zní přesně dle starého *přepisu* — o originálu se neví, — doslova takto:

We gmenu Przeblahoslawene Swate a Nerozjdline Trogiczze Boha Otcze, Boha Syna, Boha Ducha Swatego. Amen.

Ga njže podepsana známo čzinim tímto Listem Wúbecz přzede wsseini kde čten neb čztauczý slyssan bude a wzlasstie tu, kdež toho bude Potrzeba Ukazowati, Że rozgimagicze sobie gak gista gest Smrt Čzlowieka narozeneho na Swietie, hodina

Arnolta. Přeložil též Ludvík de ponte rozjímání. Vydal knihu: Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti . . . dále Kancionál český, Postillu katol., Zrcadlo svaté a j. Zemřel v Praze 7. září 1692.

pak Smrti negistá, a Bogicz se, aby Zbožiczko me mau tiezkau dlauhau a sprawedliwau Práczy nabyte nebylo obraczeno k niczemu ginemu než ke Czti a Slawie Boží, Spasenj me dusse, a duchownimu Užitku, i potiessenj Českeho Narodu, a to toliko tím Spůsobem, gak gsem sobie Uminila, dokad mi gesťtie Milostiwý Panbůh žiwota a zdraweho Rozumu popřiziti ráczí, toto Pořzjenj o swych Wiecech.

Poniewadž gsem poznala z gedne Strany, že weliky duchownj Užitek pocházíwá z čzitanj pobožnych Knjžek, neb skrze nie obraczenj bywagj hrzjssnieczy k prawému Pokánj a Polepszenj Žiwota, dobfzi pak a Pobožnj wzbuzowanj bywagj k wietssymu milovánj Božímu a nasledowani Pána Krísta, gakž Učzj Příkladowe Swatých. Z druhe pak Strany, poniewadž wiecez gístá gest, že Čechówé magj welmi malo Takowych Knjžek, z nichž by naddotčzených Užitků duchownjch nabywati mohli, neb ani z ginych Kragin, proto že České Řeczej neužíwagj, nepřizíwaži se do Czech, ani w Czechách netisknau se na mnoze a byt se pak daly tisknauti, Chudj Lide gichž gest welmi Mnoho, nemohau sobie gich za Penize zgednati, Usaudila gsem, že bych Uczinila Pánu Bohu wiecez milau a swým milým Kraganům welmi Užitecznau, kdybych swůg Státecze, kterého mi Pánbůh z swe Sstiedrosti nadieliti ráczil, obratila na wytisstienj dotčzených Pobožnych Knjžek, kterýž by se rozdávali darmo, aby take Chudj Lide po Místách a Miesteczkach, ano y ti Sedlaczkowe we Wsych dostali niekdy niektere Pobožné Knjzky, w kterých by, když magj práznost od swych Práczy, mohli nieczo Pobožného czjtati, dobrým wiecezem se Učziti, a ke wssemu dobrému se wzbuzowati, pakly by se nieczo wietssyho dalo Tlačziti, aby také Bistrzegssj, ale potřebné osoby z kterého koliw Stawu, toho Užiti mohli, a tak wssem chudým Čechům kterýžby radi nieczo pobožného czjtali, podle Možnosti poslauženo Bylo. (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

K tomu tedy samemu aumyslu, a ne k ginému gakkoliw take dobrému a nabožnému, to gest na same wytissstienj, aneb aspoň skupowánj pobožnych Knih, aneb Knjžek toliko Czeskau Řzečzj, ktera Toliko vlastnie Česká slowe, a gakau tento můg List gest Sepsán, a ne Latinskau neb negakau ginau jakkoliw w Czeske Zemi Užjwanou Sepsáných, neb ginj od ginud magj, a mohau mjtí hognost wsseligakých knih z czele Swate Řzimske Řzjsse, ano z czeleho Křzestianstwa, Czechowc pak, kteřzj staro-byle w Czechach Czeske Řzeczi Užjwagj, nemagj te Přzježitosti, a ga magicz Swobodu s swym sprawedliwym Statečzkem z niehož negsem Žadnemu dlůžna ani Kregczaru, cziniti czo se mi libj, když se to můž stati bez Ublíženj giných, chczy obzwlasstnie Czechům dobrže Užjiniti, gsaucz přzi zdawem Rozumu, dobro-wolnie dawam Trzinaczte Set Zlatých Regn. z nichžto |:aby žádný nemohl pochibovati o me Wiedomosti a Wůly:| Piet Set Zlatých Regn. giž od Leta Panje 1659 w Kssaftu mem k tomu Czyly a Konczy odkazano, leta Panie 1662 w kolegi Towaryssstwa Gejzssowa na Starem Miestie Pražskem složeno bylo; Až naposledy Leta přzitomneho 1669 Třzj Sta zlat. Regn. z dotčeného Skladu wyzdwiženo, a |:aby gesstie za meho Žiwobyti Uczinien byl za-čzatek ode mnie minieného Založenj:| dano gest na auroky z kte-rehozby takowe knjzky Tlacziti se Budaucznie mohly a miely.

A tak czinim Založenj wieczne na Česke Pobožne knihy, aneb Knjžky, aby se pokudž bude možne každoročnie Tiskly aneb skupowaly, a pro odplatu Božj na Spůsob almužny rozda-waly darmo, Czož chczy aby se stalo ne Ubiranjm z Sumy |:ktera dyczky czela Zůstawati, a na niektere giste Misto pod aurok dati se ma:| ale z samých auroků.

převáděl. Oddavek zvláštních nebylo; rodičové odevzdávali pouze dceru svou ženichovi, zehnajíce sňatku tomu. Po hostině přáno novomanželům hojného potomstva (Gen. XXIV. 60, Ruth IV. 11--12, Tob. VII. 15.), načež dovedena byla nevěsta do ložnice (hebr.: chuffa). Zámožnější slavívali hostiny po celý týden. To vše slove v Písmě sv.: „nevěstu do domu svého uvéstí — manželku pojití — do domu manžela svého vstoupiti — sejítí se.“ (Srv. Mat. I. 18--24). — Viz též Zschokke, Das Weib, p. 58. nn

Tohoto Založenj mého dokonaleu Sprawu aby koleg Towarysstwa Gejzssowa na Nowym Miestie Pražským wiecznie měla, gsem žádostiwa: A Protož dwogj Cztihodneho Pana Patera Rectora dotczene Kolege ponizenie prosym, aby pro tu welikau Křžestianskau Lasku a Aposstolskau horliwost kterau Towarysstwo Gejzssowo rozmanitymi Spůsoby snážj se Lidske dusse zeyskati w Czeskem Kralowstwi |:at nicz nedim o ginych czeleho Swieta Kraginách:| take tohoto Spůsobu, aneb Založenj |:ktere že mnohym Czechům bude k Spasenj welmi prospiesne, nicz nepochybugi:| neprodlení se Ugjti, naddotczenau Sumu na negake giste Mjsto pod aurok dáti, Auroky budaucznie přizigimali, Knihy neb Knížky, ktere by se zdály pro Czesky Národ byti negužitecznegssy z tiech Auroků, aneb znouu Tlacziti aneb giž wytlaczene skupowati, a wazati dáti, Swázane pak podle swe Libosti rozdawati ráczil, Czož wsseczko skrz Koho koli gineho koho by w tom na swem Mjstie Ustanowiti ráczil, wykonawati, wiecznie swobodne a dokonale Práwo mji Bude.

Naposledy Ponieważ Ukazuje se dobrá Nadiege že Budeły To Založenj ginyu oznámeno, Ráczj Panbůh wzbuditi niektere Možniegssy osoby ktere wjcz na nie Budau Moczt dati, aby tim Spůsobem podstatniegssy Knihy se wydati mohly, a z toho se wjcz Rozmahala Czet a Slawa Boží, poníženie žádam, ne pro swau marnau Chwalu |:neb na prosto nechczy, aby se kdy negaka Zminka o meř Gmenu Czinila:| ale pro Czet meho mileho Swateho Waczlawa, aby to Založenj slaulo: Dědictwí Swateho Waczlawa, a w wssech Knihach, ktere se z naddotczenych auroků toho Založenj rozdávati budau, aby na prwnjm neb druhym Listu položeno bylo, že gsau na Swietlo wydane neb darowane z Dědictwí Swateho Waczlawa, a že dobrodinczowe geho Žiwj y Mrtwj porauczegj se modlitbam Pobožnych Čtenarzů. To zagistie gedinie žádam, aby se za mne Panu Bohu modlili, a když mne Pánbůh powolá z tohoto Swieta, odpoczinutj wieczne mi wyprosili.

K wyřizenj toho wsseho nařizugi sweho gediného Syna Knieze Matiege Waczlawa Sstira z Towarysstwa Gejzssowa, gemuž proto neczekage na Smrt, wsseczko to, czo k dotczenemu Založenj aneb Dědictwí S. Waczlawa přizigiti ma, skutecznie do

Rukau dawám, aby on podle Nejprwniejssy Pržiležitosti Dwogj Cztihodneho Patera Rectora Kolege Towaryssstwa Gejzssowa na Nowém Miestie Pražském se dožadal, aby toto Založenj me přizigiti, a na potvrzenj toho |:Račzili tak za dobre a Potrzebne Uznati:| k tomu memu Listu Peczeti swe přitisknauti a swa gmena podepsati raczili, ten týž budely to Potrzeba take ginych Swiedků Peczetiemi a Podpisy toto Založenj me ztwarditi nepomine. Nepochybují že y gine wsseczko, czo k stwrzenj tohoto Založenj bude potřebne, čzasnie opatrj, poniewadž giž od niekoľika let má take ten aumysl který gá, a Leta 1662. 13. dne Čzerwencze půl třetihó Leta przed swymi poslednjimi Sliby dokud gessie miel Mocz a Práwo o swych wieczech Porzjzenj čziniti. o tom wssem, czož gsem mu dati chtiela, to toliko Porzjzenj Uczinil, aby se obratilo na Čzeske Pobožne Knjžky a mnie abych tolikež uczinila Radil.

A tak k wietssy Sláwie Božj. též ke czty przeblahoslawene Marie Pany a Swateho mileho Waczlawa založeno a začáto buď Diedictwj Swateho Wáczlawa kterému kdokoli aneb nieczo přizdá aneb proti Protiwnikum gehó k Pomocy přispiege, aneb gakym koli Spřisobem dobrze čziniti bude, tomu Račz Panbůh hogne Požehnanj ve wssech gehó wieczech dati na Zemi, a Korunu wieczne Sláwy w Nebeskem Kralowstwj, Pakli kdo ge zruscj a wywráti, toho Suď a časnym Trestanjm tresteg Sprawedliwy Saudcze a obrancze Chudych, že meho sprawedliwego tiesskau a prodlaužilau Práwoy w Pekarzkém Rzemesle nabytého Stateczku proti me Wuly Užjwati, a Čzeskému Narodu, wzlasstie pak chudym Lidem gedem welmi prospieessny duchownj Prostrzedek odnjti se opowázil, w hodinu pak Smrti gehó odpust mu to Pán Bůh. Amen.

Stalo se na Nowym Miestie Pražskem w Saukeniczke Ulicy Leta Pánie Ssestnacistého ssedesátého dewátého, dne dewate-náčztého Miesycze Čzerwna.

Maria Sstirowa Pekaržka,

Miesstien. Noweho Miesta Pražského.

Věru, dojemně mluví k srdci tato závět prosté měšťanky, která ke konci XVII. věku velice dobře pochopila význam české knihy v rukou lidu, k jehož vzdělání sama i přispěti chtěla, seč byla.

Po žádosti její ujali se založení jejího, o něž starostlivou péči měla, Jesuité. *P. Daniel Krupský*, provinciál řádu, vyhotovil již r. 1670 listinu, kterouž Dědictví sv. Václava přijímá a správu jeho opatřuje. Důležitá listina ta zní:

•Daniel Krupský, Societatis Iesu per Provinciam Bohemiae Praepositus Provincialis.

Lecturis salutem in Domino sempiternam.

Cum divina bonitas honestam et devotam matronam Mariam Sstiriam civem Neo-Pragenssem exciverit, ut ad Religionem catholicam in regno Bohemiae atque aliis linguae slavonicae provinciis conservandam et propagandam ipsamque pietatem christianam in populo, praesertim egeno, promovendam per usum piorum librorum slavonicorum animum addiceret atque ad hunc laudabilem finem notabilem pecuniae summam P. Mathiae Steyer, Societatis nostrae religioso, filio unico suo tanquam haeredi necessario alias debitam, cum ejusdem Patris Mathiae filii sui consensu et Superiorum Societatis, rogata et obtenta ad id specialiter facultate, per donationem inter vivos destinaret: hujus vero negotii curam et administrationem a Collegio Neo-Pragensi Societatis Iesu assumi desideraret, idque ab eadem Societate nostra ferventer ac demisse postularet: re mature deliberata statui in Domino piis ejus desideriis annuere, et eam pecuniae summam alias personae Societatis mihi subjectae debitam, ad praedictum finem acceptare, et nostra qua pollemus autoritate, foundationem illam confirmare. Proinde intuitu divinae solius gloriae, quam Societas nostra e suo sancto instituto ubivis gentium atque omni lingua dilatare contendit, donum illud praedictae ac honestae matronae (citra omnem tamen Societatis nostrae obligationem) accepto, et ejus foundationis curam Collegio Neo-Pragensi Societatis Iesu, et illius Rectori transcribo atque ejus directioni, ita subjicio, ut nominatus P. Rector Neo-Pragensis hanc foundationem (quam bona illa matrona *Haereditatem S. Wenceslai* appellari voluit) sedulo conservare allaboret, et acceptam pecuniam in stabilem ac securum censum elocet, neque ullo unquam titulo de hoc capitali quidpiam demi patiatur. Census vero annuos ex hoc capitali emergentes in nullum alium usum quam in libros slavico-bohemicos converti curabit (quorum nomine intelliguntur: orationes

piae, devoti cantus, sanctorum vitae, alique similes vel fidem orthodoxam docentes vel pietatem christianam promoventes), ut nimirum ejusmodi libri ex dictis censibus coemantur vel typis mandentur, compingantur et nonnisi compacti (quodque primario intenditur, omnino gratis distribuantur) annis singulis, nisi forte pro libro quopiam valde utili plurium annorum census asservandi essent, aut aliqua hujus foundationis necessitas ratione suimet ipsius aliquid de his censibus exigeret; ut autem constet omnibus hanc foundationem e re ad personam Societatis spectante constitutam et acceptatam solius Societatis esse et a Superioribus Societatis integerrime dependere; utque auferatur omnis suspicandi occasio, quasi decursu temporis Societas nostra in proprium bonum et a libris his alienum convertere vellet hujus foundationis augmenta (quod vel in ipso foundationis principio mussitatum fuisse certo intelleximus), prohibemus omnino, ne ullus eorum Sacerdotum, qui dictorum librorum in Collegio Neo-Pragensi immediatam curam habebunt, a quacunque persona extra Societatem prece vel mendicatione quidpiam pecuniae extorquere praesumat eo minime impunito dimisso, qui contra hanc nostram expressam voluntatem delinqueret; ut etiam bono ordine procedant omnia, volumus omnem pecuniam ex censibus provenientem in cistula speciali apud Patrem Rectorem pro more Societatis servari, ejus vero clavim penes cum Sacerdotem esse, cujus immediata cura ejus Haereditatis cum omni a Patre Rectore dependentia committetur. Hanc autem nostram ratihabitionem et confirmationem praedictae Haereditatis S. Wenceslai, isti libro inscripsi: in quem etiam librorum tituli ex hac fundatione impressorum adscribendi erunt et tandem in voluminis coronide inserendae rationes generales acceptorum et expensorum, quae in ordinaria visitatione Collegii Neo-Pragensis a successoribus meis quotannis subscribentur. Quae omnia, ut debitum robur obtineant, propria manu subscripsi et sigillo officii munivi.

Quod factum Neo-Pragae 19. Jan. A. 1670.

Nicolaus Avancinus. (L. S.) Daniel Krupský. (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Tím způsobem zajistil provinciál Krupský trvání nadace Marie Šteyerové přijav zároveň pro nadaci název, daný jí zakladatelkou. Než chtěje, aby založení to povždy zůstalo vnitřní záležitostí řádu i v úplné jeho moci, jakož i chtěje od řádu odvrátiti jakéhokoli podezření ze zjištění, zakázal rozhodně všem členům řádu vymáhati nějakých příspěvků od cizích osob pro nadaci onu. Ale přes to vše splnilo se přání zakladatelčino, aby i jiní přispěli ke zdaru nadace. Fond její vzrostl výtěžkem knihy: »Přepodivná matka svatohorská Maria atd.«, vydané nákladem Marie Šteyerové již r. 1668, a mimo to přispěli k němu někteří dobrodinci dary dobrovolnými. Vidno to z dodatku k latinské oné zakládací listině připojeného v tomto znění:

»Cum pro augmento Haereditatis S. Wenceslai R. P. Kolczawa Superior S. Montis, petito et impetrato consensu R. P. Provincialis Danielis Krupsky, ante triennium dederit facultatem, ut sumptibus Mariae Stirowae imprimeretur libellus precatorius S. Montis atque in S. Monte divenderetur, lucrumque ex venditis exemplaribus praedictae Haereditati S. Wenceslai, de qua jam tunc agebatur, applicaretur, illudque jam collectum ad ducentos florenos rhenenses ascendat: cum item, antequam jam bis nominata Haereditas S. Wenceslai approbaretur, literis R. P. Provincialis Danielis Krupsky nondum facta prohibitione accipiendi symbolas externorum, aliquot externi pii, volentes participes esse meriti et fructuum Haereditatis, aliquid pro ejus augmento donarint, quod ad quinquaginta florenos rhenenses ascendit. Rogatur humillime R. P. Provincialis, ut licentiam ante triennium datam nec eo tempore revocatam, confirmare atque praedictos ducentos quinquaginta florenos rhenenses reliquis mille trecentis florenis rhenensibus (qui sunt prima vice dati praedictae haereditati) ad-

junctos pro parte capitalis summae dignetur acceptare et declarare, quod haec adjecta pars non in alium usum, quam qui in literis foundationis hujus haereditatis exprimitur, debeat impendi. Quod censebitur factum, si hoc schediasma ut a me Mathia Steyer humillime rogatur, dignetur ad tollenda, quae successu temporis oriri possint, dubia, propria manu subscriptione firmare.

Neo-Pragae 30. Aprilis 1671.

Nicolaus Avancinus

14. Febr. 1675.

Simon Schürer.

Georg. Hohenegger.

Dle toho vzrostl původní fond 1300 zl. o 200 zl., jež strženy za zmíněnou knihu, a o dalších 50 zl., jež darovali dobrodyncové, chtějící mít podíl na zásluhách a ovoci Dědictví. K základní listině téhož přibýlo r. 1672 dalších 1000 kop grošů (1100 zl. ?), jež mu odkázala Ludmila Benigna hraběnka ze Šternberka, rozená Kavková z Říčan.

Tak docíleno základní jistiny as 2650 zl., kterouž Dědictví sv. Václava mohlo započítí činnost svou. A skutečně již r. 1670 rozdáno z úroků Dědictví mezi lid 825 knih, roku 1671 knih 1508, r. 1672 již 2351, roku pak 1673 knih 3367. Vzmáhala se tedy činnost Dědictví, ale přece jen byla by musila se velice obmezovati pro skrovný celkem základní fond Dědictví. Než brzy přispěl mu vzácný mecenáš, jenž právem může se zváti *druhým jeho zakladatelem*. Jest jím *Jan Bedřich hrabě z Waldsteina*, kníže-arcibiskup pražský (1676—1694), jenž dobře si všímal blahodárné činnosti Dědictví a k jeho zmohutnění velice značně přispěl. Daroval Dědictví celý dotud nerozprodáný náklad 2.100 výtisků Nového Zákona (v ceně 3150 zl.), ježž r. 1677 svým nákladem vytisknouti dal, k tomu cíli, aby z výtěžku za ony výtisky hrazen byl náklad na vydání Starého Zákona, zisk pak z celého díla aby svým časem připadnul k základnímu fondu. Jak velice arcibiskupu Waldsteinovi na Dědictví sv. Václava záleželo a jaké do něho kladl naděje, vidno z jeho zakládacího listu, jímž Dědictví schválil. Arcibiskupský ten dekret z 15. prosince 1692 zní takto:

•In nomine Sanctissimae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Nos Joannes Fridericus Dei et Apostolicae Sedis gratia e comitibus a Waldstein, Archiepiscopus Pragensis, Sacr. Rom. Imperii Princeps, legatus natus, Regni Boëmiae Primas, Militaris ordinis Crucigerorum c. r. s. per Boëmiam, Moraviam, Silesiam et Poloniam Generalis Magister, universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis perpetuus Cancellarius.

Ad perpetuam rei memoriam.

Non sine animi Nostri Solatio dudum intelleximus institutam in Collegio S. Ignatii Societatis IESU Neo-Pragae piam quandam pro piis linguâ Boëmicâ imprimendis, ac in populum inducendis libris, Fundationem, sub titulo: Haereditas S. Wenceslai, fructus egregios per Archidioecesim Nostram proferre, ut Catholica pietas et in templis per pios Cantus et domi, praesertim apud Plebem, Subsidium accipiat ae incrementum: quod tempore opportuno valde accidit, quando post extirpatam super Hussiticam Haeresim exustosque libros acatholicos, librorum ejusmodi Catholicorum, qui in locum haereticorum substituantur, magna in Boëmia est penuria; adeo, ut ex ignorantia rerum Sacrarum ad Fidem et Religionem spectantium non nisi Strages animarum sit expectanda.

Quanquam non intra solam Boëmiam fructus ille consistat, sed et in alias, ubi Boëmicæ aut non multum ab ea differentis linguae est usus, Provincias se extendat, quando jam pridem, ante hoc praesens bellum Turcicum, libri Catholici non in Moraviam solum et Ungariam, sed et in Dalmatiam, Bosniam aliasque Turcis subjecta loca, ad Solatium et adjumentum Christianorum desiderabantur, ut nisi pestis ante decennium cogitationes quorundam Magnatum zelo catholico ardentium et tantae indigentiae per Provincias istas consociorum inturbasset, Fundatio illa maxima acceptura fuisset a Summis etiam Principibus incrementa. Quanto ergo nunc magis, quando per immensam DEI misericordiam, Augustissimus, Victoriosissimusque Caesar Noster Leopoldus Primus in Slavonia, Servia, Rascia (Bosnia?), Bulgaria, tanta terrarum spatia, foedae Turcarum servituti eripuit, ad quarum Catholicum Subsidium ingens Catechismorum, precatoriorum aliorumque piorum librorum Boëmicorum Cumulus partim gratis, partim modico pretio, jam est ab hac pia fundatione Pragâ submissus.

Quia vero vel maxime tam in Boemia quam in Ungaria desiderantur Sacra Biblia, Boëmico idiomate impressa; Nos vero Nostris Sumptibus Novum Testamentum una cum adjunctis ad Capita singula valde utilibus atque ad compescendas omnes horum temporum haereses proficuis Annotationibus, Typis fecimus excudi, idcirco ex hoc tempore Exemplaria Duo millia Centum huic foundationi in Neo-Pragensi S. Ignatii Collegio Societatis IESU donamus ad hoc, ut inde sumptus proveniant pro imprimendo simili modo Testamento vetere, ut si non sub capitibus singulis, prout in Novo-Testamento operâ Patrum ejusmodi Societatis factum est, saltem opportunis in locis Annotationes ad Salutem animarum utiles et haeresibus extirpandis aptae subjungantur. Ipsa vero omnia Exemplaria Sacrorum Bibliorum ubi întegre [ad quod etiam cooperari conabimur:] impressa fuerint, eidem foundationi augendae similiter donamus et addicimus, quae pretio tolerabili divendantur pretiumque illud ad capitalem Summam hujus foundationis adjungatur, ut ex ejus perpetuo duraturis censibus tanto plures imposterum possint libri Boëmici, Fidei et Sanctitati Catholicae deservientes imprimi, ad usum praecipue Boëmiae, tum et Provinciarum aliarum, quo vel etiam sic a Nobis, etsi temporum horum bellicorum oneribus gravatis, pia haec fundatio Subsidium aliquod accipiat ad Salutem animarum.

Atque hoc auctuarium foundationis, quo credimus minimum decem millia florenorum eidem accessura, ita Societati in praefato Collegio S. Ignatii donamus et applicamus, ut nullum Nobis aut successoribus Nostris in eam jus, inspectionem aut quamlibet Jurisdictionem seu dominium reservemus: sed totam illius administrationem, dispositionem et dominium Societati cedimus, perinde atque ipsa habuit et habet in ipsam primaevam foundationis Partem, ac si aliunde et non a Nobis hoc capitalis augmentum adveniret; satis confisi Fidei et integritati Societatis, quod et Summam illam capitalem collectam ad censum pro tempore currentem, in loco securo et cum sufficienti hypotheca aut pignore et cum cautelis omnibus, quas prudentia requirere potest, sit positura, et non in alium usum, census ex ea perpetuus deinceps temporibus proventuros conversura aut impensura, quam in impressionem novorum aut recusionem antiquorum Boëmico dum-

taxat Slavico idiomate solorum piorum librorum, chartarum et libellorum. Quodque idoneum semper Sacerdotem administrando huic muneri praefectura sit, ut tam pia intentio quam optime in effectum deducatur.

Ad cujus faciliorem sustentationem non sumus contrarii, ut ubi haec fundatio saltem ad 10.000 capitalis excreverit, centum Imperiales ex ejus censibus annue Collegio obveniant. Libri autem imprimendi continere debent solummodo materias directe ad Fidem vel pietatem catholicam promovendas pertinentes, quales sunt Sacra Scriptura, opera Sanctorum Patrum, Scripturistici, Catechetici, Controversistici, Concionatorii, Ascetici, Vitae Sanctorum, piae aut Ecclesiasticae historiae, piae cantilenae, Preces aut alia his similia, nullo modo vero Scholastici aut profani.

Quodsi tamen aliquo casu fortuito et non culpa Societatis contingeret, Haereditatem hanc Sancti Wenceslai interire, interiret tali casu non Societatis sed ipsius Haereditatis periculo atque jactura.

In singulorum autem ex hac Fundatione librorum impressorum fronte exprimendum erit, esse impressos sumptibus Haereditatis S. Wenceslai.

Illud autem observare pro stabilitate Nostri augmenti Fundationis cupimus [quod Nobis aliunde Iure ordinarii competit:] ut singulorum librorum vel libellorum impressorum Exemplar Nobis dum vivimus, a morte autem nostra Successoribus nostris Archiepiscopis Pragensibus simulque etiam Capitulo Metropolitano offeratur, nulla tamen requisita prius Censura, hanc enim libentes in hosce pios libros Societati confidimus et concedimus et ratam semper haberi volumus, sed praecise ut nobis constet, quinam pii libri sumptibus hujus Fundationis imprimantur. Si vero Nos, aut Successores Nostri, librum vel libellum aliquem Boëmicum daremus imprimendum, desideramus, talem prae reliquis typis mandari.

Nolumus etiam per hoc Nostrum Fundationis augmentum ulli praejudicare vel viam praecludere si quis ejusdem capitale augere vellet, quin id quam maxime fieri exoptamus et cupimus, quandoquidem non dubitamus fore, ut hinc longe maximus animarum fructus proveniat, si pia haec Fundatio: Haereditas S.

Wenceslai dicta quam maximam acquirat Summam capitalem, cum ex tam modico et tam exiguis annuis hactenus proventibus experti simus, tantos proventus Spiritualium emolumentorum provenisse.

Sicut ergo pium ac prudentissimum hoc Societatis IESU Inventum et Statutum, quo millenos jam haereticos libros e manibus rudis plebeculae per modum cujusdam commutationis vidimus et gaudemus excussos, speramusque hâc viâ deinceps omnes ex Regno hoc et alibi exstirpatum iri suscipimus, amamus et summopere probamus, ita Reverendissimum Patrem Ejusdem Societatis Generalem Praepositum rogamus, ut hanc nostram fundationem et Haereditatis Sancti Wenceslai augmentum acceptare velit, et menti nostrae quoad omnia satisfacere. Imploramus etiam, si opus sit, Augustissimi Caesaris ac Regis Boëmiae ad hoc opem et protectionem, Ejus tutela totum hoc nostrum opus humiliter supplicando, demississime et enixe, sed imprimis Divinae Providentiae ac Patrocinio S. Wenceslai reliquorumque Sanctorum Boëmiae Patronorum commendamus.

Actum Pragae die 15. Decembris Anno 1692.

(L. S.) Joan. Fridericus ArchiEpp. Pragensis.

(L. S.) Joannes Wald, Soc. Iesu,
Provinc. Bohemiae Praep. Provincialis.

Dekretem tím, jenž v mnohém ohledu je zajímavý, arcipastýř, stkvějící se svatostí života i milovný lidu českého, doplnil a utvrdil svou štědrostí zbožné nadání, které byla zdárná vlastenka založila na prospěch víry i jazyka sv. Václava. Nadání to s ustáleným již názvem »Dědictví sv. Václava« doporučil zbožný arcibiskup do ochrany panovníkovy, především však do ochrany Božské Prozřetelnosti, do přimluvy sv. Václava a ostatních českých sv. patronův, žádaje si snažně, aby se zvelebovalo a hojně ovoce pro spásu duší přinášelo. (POKR.)

v novém rituálu místo »damnate atque damnande« jest pouze »damnate«, a že místo »pedibus suis« jest pouze »pedibus«.

Také po tomto exorcismu měla býti opětována adjurace; velít rubrika zase: »*Repete: ,Ergo maledicte' ut supra.*

Potom nad křtenci obojího pohlaví měl kněz říkati modlitbu dosud obvyklou: »Aeternam ac justissimam pietatem«, v níž shledali jsme tyto odchylky:

Rituál 1872:

Deus, auctor...
...super hunc famulum tuum
N, ut digneris illum illuminare
lumine intelligentiae tuae: munda
eum et sanctifica et da ei scien-
tiam veram, ut dignus gratia
Baptismi tui effectus, teneat fir-
mam spem, consilium rectum,
doctrinam sanctam. Per...

Rituál 1496:

Deus, qui es auctor...
...super hunc (vel hanc)
famulum (vel famulam) tuum
(vel tuam) N. bene f(d)ictionis
tuae largitatem infundas et ut
digneris eum (vel eam) illumi-
nare lumine scientie et inteli-
gentie tue: munda eum (vel eam)
et sanctifica et da ei veram scien-
tiam, ut dignus (vel -na) efficiatur
accedere ad gratiam baptismi tui,
teneatque spem firmam, consi-
lium rectum, doctrinam sanctam,
ut aptus (vel -ta) sit ad perci-
piendum gratiam baptismi tui.
Per... (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

B) Činnost »Dědictví sv. Václava«.

Jak asi dařilo se dílu zasvěcenému památce sv. knížete, s jehož jménem český národ spojuje vše, co mu je drahé a svaté? Jaké bylo jeho působení? Trvá dosud aneb zaniklo již docela, ježto o něm téměř ani slechu není, a také knihy nákladem jeho vydané jen stěží a pořádku viděti lze?

Přehled jeho činnosti i dějin zároveň lze krátce naznačiti, rozeznáváme-li při něm těchto čtvero dob: I. od r. 1669—1773, v kteréž době zdárně prospívalo, jsouc ve správě Jesuitův u sv. Ignáce; II. od r. 1773—1790, v níž činnost jeho podlomena, až na venek zcela zanikla; III. od r. 1790—1859, v níž účelu svému téměř zcela bylo odcizeno; IV. od r. 1859 až dodnes, v níž dán základ k seslání fondu, aby Dědictví svým časem znovu zřízeno býti mohlo.

I. Dějiny Dědictví od jeho vzniku až do zrušení řádu Jesuitského (1669—1773).

Dle ustanovení provinciála P. Krupského vedl bezprostřední správu Dědictví sv. Václava některý kněz kolleje sv. Ignáce pod dozorem rektorovým. Kněz ten měl u sebe klíček od zvláštní skříňky, u rektora uložené, v níž chovala se kniha účtů Dědictví, do které zapisovány i názvy knih tiskem vydaných.¹⁾

Nechybíme, soudíme-li, že prvním správcem Dědictví byl zajisté sám P. Matěj Šteyer, který dojista až do své smrti r. 1692 bedlivou péči měl o zdar nadace matčiny, díla to zároveň svého.

Dědictví samo musilo přestati na vlastních silách svých. Aby mohlo po přání arcibiskupa Waldsteina vydati Starý zákon, mělo potřebí 6000 zl. Tak značný peníz sehnati vedle jiných výdajů za tisk a vazbu knih, které každoročně lidu se rozdávaly, nebylo snadno. Ale ke cti řádu Jesuitského sloužil, že obětaví členové jeho sami pomohli opatřiti onu sumu. Zejména přispěli k ní jesuité *Jan a Matěj Tanner, Balbin, Crugerius*, kteří věnovali Dědictví dílem svá díla, dílem výtěžek z nich. *P. František Retz*, rektor kolleje u sv. Klementa, daroval k témuž účelu 900 zl., které Dědictví dlužno bylo tiskárně Klementske za tisk Starého zákona.

R. 1752 mělo Dědictví již fond 7000 zl. Až do té doby vedli členové kolleje novoměstské správu Dědictví zcela zdarma, poněvadž dle ustanovení arcibiskupa Waldsteina mělo se správcům dostati odměny 100 zl. teprv, až by základní fond vzrostl na 10.000 zl. Aby se správcům odměny té, jež v tehdejší měně 150 zl. vyžadovala, dostati mohlo, ale původní jistina by tím ztenčena nebyla, sebrali Jesuité r. 1752 k účelu tomu zvláštní fond 3000 zl., jak svědčí zpráva rektora kolleje novoměstské o stavu Dědictví z r. 1753.

Pěčlivě řízeno Jesuity plnilo Dědictví se zdarem úkol svůj. Vidno to z výše uvedeného dekretu arcibiskupského, v němž arcipastýř s radostí praví, že Dědictví za krátký čas svého trvání dosavadního (1669—1692) ohromné množství (*ingens cumulus*)

¹⁾ Škoda, že nelze vypátrati, kam kniha ta po zrušení řádu přišla; podalaf by světla o mnohé věci.

katechismů, modlitebních a jiných českých náboženských knih dílem zdarma dílem za levný peníz rozšířilo, a to nejen v Čechách, ale i v jiných zemích, kde se mluví jazykem českým neb jemu přibližným, jako na Moravě, v Uhrách, Dalmácii, Slavonii, Bosně a Srbsku. V zemích těch, nyní ze jha tureckého osvobozených, již dříve byla shánka po knihách náboženských. Arcipastýř chválí Dědictví za to, že jím se vzdává katolická pobožnost a podporuje nábožný zpěv v chrámech i domácnostech. Lituje jen, že mor r. 1680 překazil rozkvět nadání toho, kteréž by jinak bylo došlo podpory katolických velmožův a vládařů na prospěch oněch dotčených zemí.

Dle výkazu sestaveného r. 1752 rektorem kolleje novoměstské Josefem Mladotou rozdalo Dědictví sv. Václava od r. 1670—1751 darem více než 80.000 knih.

Jaké as byly knihy ty? Úhrnem řečeno, rozšiřovalo Dědictví nejvíce knihy modlitební, postilly, kancionály, katechismy, písmo sv., životopisy Svatých a knihy asketické. Dělo pak se to tak, že z úroků fondu Dědictví, jenž posléze dostoupil až na 17.000 zl., se kupovaly knihy, od členů řádu Jesuitského neb i od jiných spisovatelů již vydané, a pak se mezi chudší lid rozdávaly, zámožnějším za levný peníz, který se k fondu pak přiřázel, prodávaly. Při tom dbáno hlavně také toho, aby knihy závadné neb pochybné zaměňovány byly knihami Dědictví. Mimo to opatřováno nákladem Dědictví opětne a třeba mnohonásobné vydání knih starších již tištěných, jakož i tlačeny stále dle možnosti vhodné knihy nové.

První knihou, nákladem Dědictví vydanou, je poučná a modlitební knížečka, celkem nepatrného objemu, s tímto — dle tehdejšího zvyku — dlouhanským titulem (opsaným z vydání z r. 1729): »*Swětllo katolického Učenj* užitečné těm, kteří w temnostech Newěry a w Stínu Smrti sedí, aby w srdcích jejich wzesslo Slunce Spravedlnosti: Pán Ježíš, genž wysseł z Wysosti, aby poswřtil sedícím w Temnostech a w Stínu Smrti k zprawenj Noh nassich na cestu Pokoye. Luc. I. Následuge zgewnj Wyznánj Wiry katolické od Pia IV. téhož Gměna Papeže narzizené a rozliczné welmi pobožné Modlitby. Nákladem Dědictví Sw.

Wáclawa, gehožto Dobrodinczowé Žiwj i Mrtwj pobožných Čtenářů modlitbám uctiwě se porouczegj. S dowolením Duchownj Wrchnosti. Wytisštěné w St. Městě Pražském předně léta 1670, nyní pak přzetlačeno w témž St. Městě Pr. od Joachyma Kameňického 1729.

Další knihou bylo: *»Kde gest to psáno, aneb důkladná a důležitá zpráva neb odpověď z biblí na otázku nynějších w sw. wíře bludníkůw. W Praze w kolleji 1638 w 12. Znova vydáno r. 1673. 1686, 1719 w 8. 1728 w 12.*

V dalších letech pak následovaly knihy:

Jer. Drexelia *Křesťanský Zodyak*, t. j. nebeský cirkel a kolo, aneb dwanáctero znamení, po kterýchžto každý křesťan blíže poznati může, zdaliby křesťan k věčnému žiwotu byl předzřízen, čili ne, nyní na česko w staré kolleji vydán, 1636 w St. městě Praž. w 12. Vydání 2. končí: Na česko přeložil Wácl. Celestin. Wydal Hynek Dlauhoweský probošt Pr. po smrti překlad. w Praze 1674 w 8. Opět pod jménem Cesta nebeská běhu slušnečního aneb dwanáctero znam. atd. W Praze u Jak. Šweigera we 4. 1761.

Zdravý pramen přegsstitý se k Žiwotu věčnému; aneb Pobožný Spůsob Příprawy k sstiasné Smrti atd. Z rozličných pobožných kněh wybraný a nyní po šesty s Nákladem Dědictví Sw. Wáclawa na Swětlo wydaný. Wytisštěný w Praze u Jana Karla Hrabě PP. Stawuw Impressora 1763.

Theatrum, aneb diwadlo božího řízení, swatý Job. W Praze str. 267 w 8. r. 1679, 1701, 1761 we 4. Z lat. Jer. Drexelia přel. Křištof Lupius.

Albrechta Chanowského z tow. Ježíšova: *Zpráva křesťanská* s krátkým výkladem podstatnějších věcí, které každému křesťanu wěděti přísluší. Připis správce Děd. sv. Václava proboštům, děkanům, farářům atd. praví, že již dávno kniha ta sepsána od Alb. Chanovského, který wesnice a městečka obcházel, a to, čemu učil, sepsal. W Praze 1676. 1678. 1697. 1699. 1710. 1733 v 8.

Swatá cesta z Prahy do Staré Boleslawi k panně Marii (latinská, česká a německá) v 8. R. 1679. 1692.

Zázrakowé boží w swatých geho, z gegich žiwotů wytažení, z wlask. Karla Řehoře Rosignoli na něm, z něm. na

česko, 300 ve 3 dílech ve 4. Sv. I. r. 1718 první sto, II. 1720 druhé sto, III. 1723 třetí sto.

Zázrakové boží o nejsv. svátosti oltářní.

Pobožnost každodenní k ukřižovanému Pánu Ježíši. W Hradci 1727 v 8.

Tom. Ig. Placalia *Martyrologium* neb *passional* sw. Římské církve, t. j. weyroční památky Swatých, kdy, kde a jak se z toho swěta k blahoslawenému životu dostali. W Praze, ve vel. 4. r. 1760.

Jer. Drexelia *Křížová škola* neb křesťanské trpělivosti posilnění, pomoc a potěšení, z lat. wydaná skrze Joach. Alex. Nikolaidesa Lišowského. Nové vyd. 1702 v 4. v Praze.

Dobrý den s modlitbou začatý.

Pobožnost Xaweriánská, w 12.

Duchovní Praktika křesťansko-katolického chování t. j. jadný z nejpotřebnějších kat. artikulů výborných pobožností výtah. Z něm. w Praze 1679. 1726. 1734.

Blažge Palmy (paulana) *Newyważitelný poklad*, aneb wnitřní we wselikých se ctnostech cwičení k saudnému dosažení prawé pobožnosti prospěšné slaužící, z lat. W Praze u K. F. Rosenmüllera v 12 r. 1739.

P. Wilfma Stanihursta *Starého člověka* skrze uvažování čtyř posledních věcí proměna a nowého zrození (přel. do češtiny). W Praze 1741 v 8.

Sw. Ignacius z Lojoly každému k uctění představen. Pobožnost snadnická . . . na osmero čtení přes celý ochtáb rozdělená. W Praze u sw. Klementa 1743 w 8.

Sw. Ignácia z Loj. *Osm sw. dní* ku pomoci a zprávě na cestě boží začínajících k pořádnému užíwání zlaté knihy, z lat. přel. Fr. Muška. R. 1772 w 8.

Pobožný způsob při wyprowázení k hrobu wěrných mrtvých.

Wýtažní naučení a výkladové na wšechny nedělní a swáteční epistoły též ewangelia.

Skrowná postilla na ewangelia celého roku spořádaná w mrawokatolickém učení sepsaná, dříve w něm. gazyku od

gednoho kněze z T. J. vydaná nyní na česko přel. W Praze u J. Hraby 1767 str. 354 v 8.

O následování Krista Pána Kniha zlatá. U Rosenmüllera 1710 v 12, od Kamenického 1711.

Jeremiáš Drexelia *orbis phaelon* t. j. podpal celého světa jazyk lidský, kterýžto rozpaluje kolo narození našeho, jsa roz-nícen od ohně pekelného. Z lat. přel. od J. Fera a vydán 1762.

Mich. Elfena: *Katolická sprostoprávda* aneb učení křest. katolické církve. Do češtiny přel. W Praze u J. K. Hraby 2 díly v 8. 1749.

Manuale Lauretunum aneb Mariánské Lauretánské mo-dlitby atd. W Praze u J. K. Hraby w 12 str. 272.

Neumanna Kašpara: *Duchovní křest. Katolické jádro wssech modliteb* pro wssecky lidi. Přel. od Daniela Synapia 1703 w 12.

Budíček nebeský duše křest. w mrákotách hříchů hluboce spějící hřšníky budící. W Hoře Kutné 1770 w 12.

Sladký nápoj, jak při trpké nemoci, tak při hořké smrti duše posilující, t. j. některá užitečná a potěšitelná w čas nemoci čtení a modlitby od Jana Siesa. W Hradci Králové 1738; w Praze 1755.

Františka Salesia knížka zlatá, jednomu každému stawu užitečná a prospěšná. Z franciny přel. od Jana Ig. Sumy, w Praze u sw. Klimenta 1701.

Velký slunečný květ . . . t. j. lidská vůle we všem a wždycky božskou vůlí se řídící, sepsaná od Drexelia lat. — Heliotropium a přeložená 1635. 1762.

Martina z Kochem: *Velký život P. a Spasitele* našeho Krista Ježíše a geho negsw. a negmilejší matky Marie p., z něm. přel. od Edelberta, kapucína. W Praze u sw. Klimenta 1698. 1729. 1759

Angelské křest. kat. naučení mládeže všem učitelům a dítkám w 52 . . . naučení rozdělené; přidán výklad na Věrim Boha. W Praze 1733. 1770.

Wýborné duše lékařství na 3 díly rozdělené, prwní díl předzachowáwagící líky, totiž užitečné přes celý den pobožnosti, II. díl způsob náležité zpovědi, III. díl spráwu pobožného a sw. přijímání w sobě obsahuje. W Praze 1741?

Křesťanské učení veršemi vyložené (při katol. katechismu) od Frid. Břídela. W Praze 1681 w 12.

Postilla aneb celoroční výkladové na všecky ned. a sváteční epístoly, též ewangelia, na 3 díly rozdělení, od K. Ant. Koniáše. W Praze 1756.

O sv. Marii Magd. u hrobu Krista P. stojící řeč Origena, učitele slavného; přel. z lat. od Pawla Žateckého, w 8. Roku? (POKR.)

Na konci starého a na prahu nového století.

Łupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Žijeme ve znamení statistických dat a čísel; čítáme na miliardy válečné náklady. . . . Bylo by zajímavě vypočísti, kolik miliard hřiven, tolarů, franků, zlatých, marků atd. atd. stála již devatenáctsetletá válka lásky k Bohu a bližnímu, která postavila na miliony pomníků ve všech zemích, z nichž o každém právem vším možno říci, že jest »monumentum aere perennius«, válka to, která bojuje proti bezbožnosti a proti bídě lidské, ať se již jeví ve formě jakékoliv!

Nauku Kristovu považovali za jediné světlo, osvěcující každého člověka, přicházejícího na tento svět, jí chtěli osvěcovati stále sebe i své poddané, o ní přemýšleli dnem i nocí, jí chtěli, aby proniknuto bylo vše v jejich státě: rodina, škola, obec, úřady, kanceláře, soudy, sněmy, vojenství, zákonodárství; chtěli, aby nejen sami byli »*servi Dei, ministri iustitiae eius*«, aby nejen sami sloužili Kristu v bázi Boží (*servite Domino in timore*), ale aby též jejich národ celý byl velikým služebníkem Božím. Moudrostí křesťanskou jsouce naplněni věděli, »*intelligebant*«, že jest sice koruna královská veliký dar Boží, za který mu radostně děkovati (*exultate Ei*); věděli však, že čím větší dar, tím větší odpovědnost (»*cum dona augentur, crescunt etiam rationes donorum*«, s. Gregorius); věděli, že pravým základem blaha říší může býti jen spravedlnost křesťanská (*iustitia regnorum fundamentum*), a proto »*cum tremore*« řídili zemi svoji (*iudicabant terram*), »*in timore*« vykonávali vládařské úkony, aby

dle svědectví Tacitova,¹³⁾ že Varus při smrti Herodově místodržitelem byl; mimo to jsou známy peníze Antiochie za Varra ražené s čísly 25, 26, 27, z nichž jedni přítomnost Varrova v letech 6—4 před Kr. (748—750 U. C.), jiní r. 2 před Kr. až do r. 1 po Kr. (752—754 U. C.) dovozují.¹⁴⁾

Čísla 25, 26, 27 značí léta císařského panování Augustova, které se počíná

rokem 31. před Kr. (723 U. C.), tedy bitvou a vítězstvím Augustovým u Akcia. — Byl tedy Varus místodržitelem asi 748—750, čemuž i svědectví Josefa (Starož. 17, V, 2.) nasvědčuje, když praví, že Varus byl nástupcem Saturninovým.

rokem 27. před Kr. (727 U. C.), tedy dobou, kdy Augustus od senátu za samovládce vyhlášen byl; nemůže počínati se rokem 31. před Kr., tedy vítězstvím u Akcia, ježto tato éra označena bývá přídavkem *της νικης*.¹⁵⁾

Pobyt Quiriniův byl tedy možným na Východě od roku 11—10. před Kr. (743—744), potom hlavně od r. 6. před Kr. až do r. 6. po Kr. (748—750 U. C.). (POKR.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

Velice zavděčilo se Dědictví sv. Václava, když vydalo knihu nad jiné vzácnou, která mnoho dobrého způsobila, totiž Mat. Šteyera kancionál. Kniha ta r. 1683 sestavená byla během 90 let šestkrát otiskána a stala se základem všech pozdějších podobných prací. Šesté vydání kancionálu Svato-Václavského má tento titul: »Česky Kancionál do Tisíce Písní, na vssecky přes celý Rok Slavnosti, Neděle, a zasvěcené Svátky, pro vssecky

¹³⁾ Historiarum V, 9. regnum ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auxit; post mortem Herodis, nihil exspectato Caesare, Sino quidam regium nomen invaserat; is a Quintilio Varo optinente Suriam punitus et gentem coercitam liberi Herodis tripartito rexere.

¹⁴⁾ ANTIOXEON EIMI OYAPOY EK. — FK — ZK.

¹⁵⁾ Sr. Eckhel l. c. 272. a Petavius, De doctrina temporum X. ep. 72.

přes celý Den obzvláštnj Časy, ráno při Mssy, před i po kázanj, před y po Gjdle, k Nessporum a k Wečeru: naposledy pro wsseliké Potřeby, Příhody a Důležitosti, za Žiwé, y za Mrtwé, w sobě obsahující. Z nichž netoliko sprostý Lid, ale také Páni Literáti, a Páni Kantoři při Službách Božích, w Čas Wystawonánj Welebné Swátosti, na Pautjch, na gakékoli Processy, a při Pochowání Mrtwých Hognost Spěwů na přepěkné staré y nowé Noty složených mjti budau. Nynj po Ssesty k Potěssenj a Užjwanj pobožných křestianů Českého Gazyka, Nákladem Dědictswj S. Wácslawá, gehožto Dobrodincowé žiwi y mrtwj pobožných Čtenářů Modlitbám se poraučegj, na Swětlo wydany. W Praze wytisštěný u Jana Karla Hraby, Gejich Milostj Pánů Pánu Stawů Českých Impressora, Léta Páně 1764. V 4. str. 1094.

Avšak nejvýznačnější a největší dílo, které Dědictvím sv. Václava vydáno bylo, jest *bible, zvaná Svato-Václavská*. Pracovali o ni Jesuité Konštanc, Šteyer a Barner, zřízení k tomu od arcibiskupa Mat. Ferdinanda Sobka (Zoubka) z Bilenberku (1669—1675), aby písmo sv. přeložili z latinského textu obecného, hledíce při tom k biblí Benátské z r. 1506 a k výtiskům bible před časy Luterovými vydaným. Bible ozdobená dřevorytinami a majíc připojený obšírný výklad ze sv. Otců, vyšla od r. 1677. do 1713 ve 3 dílech vel. fol. takto: a) *Druhý díl biblí*: totiž nový zákon, podle starého obecného latinského textu od samospasitelné Římské katol. církve schváleného a až posawad w též církwi užíwaného. Z milostiwého poručení duchowní wrechnosti s obzvláštní pilností přehlédnutý a nyní w nowě na swětlo wydany l. p. 1677, wytištěný w St. městě Pražském w impr. uniwers. Karlo-Ferdin. w kolleji tow. Ježíšowa u sv. Klimenta. Str. 512.

b) *Prorokowé a knihy Machabejských* atd. . . . skrze faktora J. J. Kamenického l. 1712. Str. 470, pak III. a IV. kniha Esdrášowa str. 59.

c) *Biblí česká*, t. j. swaté písmo podle starožitného a obecného latinského . . . přeložení na milostiwé ustanowení a nařízení dwau slavné paměti pp. arcibiskupů Matouše Ferd. z Bilenberku, též Jana Frid. z Waldšteina, nyní pak s milostiwým dowolením nejdůst. a wysoce oswíc. Knížete a pána p. Ferdinanda z Boží milosti arcibiskupa Pražského, s. Řím. říše knížete

a hraběte z Khünburku vydaná nákladem Děd. sv. Václava w kolleji skrze Joach. J. Kamenického faktora l. 1715. Str. 1263 dwa regist. ¹⁾

Po druhé vyšla *bible sv. Václavská* v Praze u Jana Hrabý, nákladem Dědictví na poručení hraběte Příchovského z Příchovic, knížete-arcibiskupa pražského, ve 3 fol. dílech od r. 1769 – 1771, s týmže titulem.

Bible Svato-Václavská byla základem všech pozdějších vydání bible katolické v jazyku českém. V kázání dle ní se řídití bylo duchovenstvu r. 1731 konsistoří pražskou výslovně doporučeno.

Tento seznam knih nákladem Dědictví sv. Václava vydaných sestaven z Jungmannovy historie lit. české. Poněvadž však v ní nakladatel pozdějších vydání té oné knihy poznamenán není, nebylo lze shledati seznamu úplného. Tím i vysvětluje,

Riegger (l. c.) v seznamu knih, o němž dále bude řeč, knihami, od Jesuitů po r. 1776 odevzdanými, uvádí německým stručným názvem také mnohé knihy, jichž český titul přesně zjištěn býti nemohl. Jsou to spisy: *Paradieslilie des hl. Joseph*, *Grundloser Schatz*, *Kurz und gut*, *Herzlein der Kinder Gottes*, *Religionszweifler*, *Die wahre Religion*, *Gesänge über die Evangelien*, *Kreuzschule Cithara*, *Die wahre Weisheit*, *Andachtsübungen zum Gebrauch Ihro k. k. Majestät*, *Sacrificium divinae laudis*, *Sieben Busspsalmen Dawids*, *Libelli Joannei*, *Miserere des P. Neymayer*, *Wahre Andacht*, *Katholische Antwort*, *Auserlesene Seelenarzney*, *Katholische Konfession*, *Grundsätze der Wahrheit*, *Affectus morientium*, *Kath. Gebetbuch*.

Ze všeho však vidno, že za čas od 1670—1773 Dědictví Václava vydalo veliké množství knih různého obsahu, snad i různé ceny, jak dále bude řečeno, ale že, řízeno jsouc Jesuity, se zdarem plnilo úkol svůj.

Na počátku XVIII. stol. uvádí se jakožto správce Dědictví *P. Jan Libertin*, rod. z Litoměřic, (nar. 1654 † 1724). Za něho počaly rozličné tiskárny knihy Dědictvím vydané tiskovati. I byl P. Libertin nucen-dožadovati se ochrany u české kanceláře.

¹⁾ Bible ta prodávala se nevázaná za 10 zl. 15 kr., tři díly v kožené vazbě za 14 zl.

Nařízeno vyšetřování, jehož výsledek je neznám. I je možno, že v té době leckterá kniha pochybné ceny Dědictví sv. Václava byla i podvržena, aby snáze odbytu došla.

II. Podlomená činnost Dědictví (1773—1790)

Až do r. 1749 nemísila se vláda nijak do správy Dědictví sv. Václava, jež řídila novoměstská kollej u sv. Ignáce zcela nezávisle. V roce zmíněném však nastala změna. Nejvyšším reskriptem z 2. července 1749 nařízeno, by předkládány byly vládě zprávy o všech nadacích, pozdějšími dekrety stanoveno dopodrobna, jak výkazy o všech nadacích vyhotoveny býti mají, zřízena též zvláštní *komise nadační*, které vyhrazen dozor nad všemi nadacemi. I počal nyní dekret stihati dekret, a opět i opět vyžadovány nové výkazy i nové doplňky jich. Teď musel také řád Jesuitský podati podrobnou zprávu o Dědictví sv. Václava. To stalo se r. 1753, načež u vyřízení reskriptem z 10. října 1753 rozhodnuto, že za minulost nemají Jesuité o správě Dědictví podati žádných podrobných účtů, pro příště však ano. Spolu nařízeno, aby jistiny Dědictví náležející a lidem rozpůjčené vypověděli, sami zápis na 10.000 zl. učinili a do desk vložili, aby dříve sehnali fond 1300 zl. a 10.000 zl., pak teprv že budou moci bráti ročně 150 zl. za správu Dědictví. Za ostatní úrok však že mají samé duchovní knížky v české řeči dáti tisknouti a je na způsob almužny rozdávat; o tom všem jsou povinni počínajíce r. 1753 nadační komisi každoročně účty předkládati.

Připomeneme-li si, že členové řádu Jesuitského původní fond Dědictví vlastní jen obětivostí zvětšili, zajisté podivíme se tomu, kterak zde vláda do správy Dědictví zasahovala. Ale Dědictví i tu ještě zdárně působilo. Jak výše řečeno, vydána byla právě v té době díla nákladná: kancionál a bible.

Než tu stalo se, k čemu již dlouho se schylovalo. Nejvyšším reskriptem z 10. září 1773 (gub. nařízení z 14. a 29. září) zrušen řád Jesuitský, mající tehdy v Čechách ve 22 domech 600 členův. I vyslání zeměpanství komisaři, kteří zabrali veskeré jmění zrušeného řádu: jmění movité i nemovité, jakékoli fondy, archivy, knihovny atd. Důsledkem toho zabrán pro kr. komoru také veskerý fond Dědictví sv. Václava i všechny jeho knihy. Fond byl tehdy 15.676 zl. Knih vyžádala si konsistoř pražská, která je

však až r. 1775 skrze komorního administrátora Karvinského obdržela.

V té době byli správci Dědictví: *P. Aleš. Fleischer*, exjesuita, do r. 1778; po něm *P. Ignác Veselý* a od r. 1782 *P. Ludvík Holzapfel*. Správce vedl jen účet o knihách a měl za to ročně 12 zl. Vlastní řízení Dědictví měla nadační komise, z části i generální vikář pražský. Dnem 1. září 1785 dostalo Dědictví zvláštního administrátora, podřízeného guberniu.

V době, v níž Dědictví jen živořilo, ať mělo býti vládou teprv rozhodnuto o jeho jmění a osudu, vydány, pokud známo, knižicky dvě: *»Prawé Náboženstw w patrných Dáwodech od Počátku Swěta až do nassých Časů krátce složeno*. Nákl. Děd. sv. Wácl. na Swětlo wydano Roku 1782. Cum admisione Caesareo-Regiae Censurae. W Arcy-Biskupské Impressy, u Fr. Aug. Hähenbergra. Jest to stručná (str. 84 v 12) populární fundamentálka.

Katolická odpověď na bezpravné nařikání jakéhos tak nazvaného newinného odpadlice k osvědčení katolické newinnosti a prawdy na swětlo wydaná. S přídawkem upřímného zdání o zprávě, kterak a jak má prohlašující se Ewangelik k swému jej examinujícímu knězi katolickému odpowídati. Od Jana Chmela. W Praze 1783 v 12 str. 111. Ohlášený přídavek snad ani neryšel.

To snad je poslední kniha z XVIII. věku, mající vyznačeno na titulu: Nákladem Dědictví sv. Václava.

Zatím nastaly v životě církevním mnohé dalekosáhlé změny; Josefinismus osobil si právo zasahovati i do nejmenších podrobností církevních a prováděti všude a ve všem reformy. R. 1750 zřízena *komise censurová*, která pozdějšími dekrety podrobná nařízení obdržela, bez jejíhož přivolení žádná kniha tiskena býti nesměla. R. 1774 zřízena i *komise školní* a ji podřízen školní knihosklad v Čechách, založený dv. dekretem z 10. června 1775. K zvelebení školství obecného r. 1770 založen *normální školní fond*, do něhož měly plynouti příjmy uprázdněných obročí. Těmž fondů připadlo pak i z větší části všechno jmění zrušených bratrstev.

Všechny tyto reformy zasáhly i Dědictví sv. Václava, ne-
dávno teprv dvorním dekretem z 10. října 1753 vládou schvá-

lené. Nedbáno poslední vůle šlechtěné jeho zakladatelky, nedbáno ustanovení arcibiskupa Waldsteina, sáhlo se i na jmění starobylé nadace té. K návrhu arcibiskupa *Antonína hraběte Příchovského z Příchovic* (1764—1793) ustanoveno dvor. dekretem z 22. června 1776, že *polovice* ročního výnosu fondu Dědictví má se budoucně vynaložiti na zaopatření a rozdávání zdarma potřebných knih *školní mládeži*, za *druhou polovici* měly se opatřovati a rozdávati náboženské knihy lidu. Dvorní dekret z 1. září 1785 pak stanovil, že knihy z úroků fondu Dědictví pořízené z polovice má rozdělovati ředitelství normálních škol, z polovice duchovenstvo.

Spolu bylo nařízeno, aby celá zásoba knih Dědictví, kterou *jesuité konsistoři pražské* po r. 1776 odvedli, byla prohlédnuta. Co se hodí, má se zachovati a rozdati, nepotřebné knihy se mají prodati, nevhodné pak zcela zničiti, budoucně však nemá se ani jediný spis bez povolení censury vydati. V zásobě té shledáno množství postill, knih modlitebních, 3000 arcibiskupských katechismů a na 50 různých spisů v rozličném počtu výtisků; některých bylo jen 5, jiných sta, jiných pak 3500. Prohlédnutí knih svěřeno *Rafaéli Ungarovi*,²⁾ který je dilem sám četl, dilem dal jiným čísti. *Fr. Tomsa*³⁾ brakoval knihy Dědictví po 3 měsíce. R. 1790 byly vybrakované knihy ve veřejné dražbě prodány, čímž spolu *činnost Dědictví Svato-Václavského na ten čas na venek zcela zašla*.

Ungarovo dobrozdání o knihách Dědictví obsaženo je v Riegrově spisu »Materialien« l. c. Při tehdejšímu duchu časovém nelze se diviti, že knih Dědictví nechválil, ale že je krátkou peprnou poznámkou, chtěje býti při tom vtipným, většinou smalem odsoudil. Tak praví o knize »Heliotropium = Velký slunečný květ« titulůs, praeterea nihil: o knize »Světlo učení kat.«: brauchet erst

²⁾ Raf. Ungar nar. 1743 v Zatci, vstoupil do kláštera praemonstr. na Strahově, kdež byl kazatelem, bibliotekářem, pak profesorem arcib. kolleje u sv. Vojtěcha a představeným pražské bibliotéky, i rektorem university. Byv saekularisován stal se c. k. radou a byl spolu kanovníkem ve St. Boleslavi. Činný spisovatel ten † 1807 a pohřben na Olšanech.

³⁾ Frant. Jan Tomsa nar. 3. října 1753 ve vsi Mokré u Turnova, zemřel 17. listop. 1814. Byl český linguista a velice činný spisovatel, jsa při tom správcem skladu normální školy v Praze.

das wahre Licht; o knize »Orbis Phaëton« : unnütz, o knize »Nábožný Job« : sehr entbehrlich, o knize »Kurz und gut« : aber schlecht; o knize »Budiček« : zum Einschlafen, o knize »Jádro modliteb« : nichts weniger als kernicht. Podobně pronáší úsudek svůj o jiných knihách slovy: unnütz, trocken, unpraktikabl, seicht, nicht zweckmässig, könnte besser sein, Knittelverse, feilenöthig, zwecklos, kindisch, ziemlich welk, wässericht, (Zázrakové Boží) eitle Maculatur, elend atd. Některé knihy však přece došly u recensenta milosti: pravít na př. o knize »Řeč Origenova o sv. Máří Magd. : Saul inter prophetas, jiné chválí slovy: gut, geht an.

Při revizi té spolu uznáno, že na rozdávkou mezi lid se hodí mimo jiné »Muratoria o pravé kř. pobožnosti« : Royomontovy bibl. příběhy, katech. rozjímání.

Dlužno přiznati, že mnohým z vydaných Dědictvím knih bylo by velice prospělo, kdyby dříve byly předloženy ordinariátu k schválení. Ale, jak zprvu hned řečeno, arcibiskup Waldstein dal Jesuitům hned zpočátku u věci té úplnou svobodu, což nebylo na prospěch všech knih Dědictví, do nichž mnohdy dostalo se, čeho by přísnější censura nikterak nestrpěla.⁴⁾ Ale zase nesmí se ku knihám věku XVII. a XVIII. přikládati měřítko pozdější osvícené doby, ani co do obsahu ani co do úpravy. Dlužno pohlížeti na knihy ty se stanoviska doby tehdejší, jejížto ráz i co do úpravy jazykové i co do náboženského svého obsahu zřejmě na sobě jeví. Nikterak však nelze upřít, že Dědictví ve správě Jesuitů mnoho dobrých knih mezi lidem rozšířilo, že o sv. víru i o jazyk český nejen v Čechách ale i mimo ně velikých zásluh sobě dobylo. O jazyk český získalo si zásluhy neocenitelné proto, že v osudné tehdejší době jedině téměř spisy náboženské udržo-

⁴⁾ Tak na př. v českém Kancionálu Steyerově jest i tato píseň vánoční: Prstýnku můj, má hrdličko, moje rauno zlatý; rubínku můj, má hvězdičko, můj klenote svatý. Má rozmarýnko cukrová, má konvalínko sněhová, zlatohlavý měsíčku, nynej, nynej, nynej slunečičko. . . . O Emanueli malý, mé Děťátko Boží, Messiášku nepoznalý, všeho světa zboží; obal sněhové ručičky, skrej korálové nožičky, pod pleny matky chudičky, v slaměné jesličky . . . Spi cibuličko spanilá, spi, spi, můj Miláčku, spi holubičko rozmilá, rozmilý naháčku. Ty za kolíbku, srdíčko, vezmi sobě mé srdíčko. O kým mám srdcí víc a moc, vinšuju dobrou noc. Kdo chce, uzná píseň tu směšnou, ale nezračí-li se v ní prostičká naivnost duše Bohu oddané?

valy spisovný jazyk český. K zachování a rozšíření víry katolické pak nad jiné velice přispělo dvoje vydání bible české s rhodným výkladem. (POKR.)

Manželství ve světle nejstarších památek a pomníků křesťanských.

Sdělují Dr. JOSEF TUMPACH.

Kdežto svět pohanský za práci se styděl a za nečest ji považoval,¹⁷⁴⁾ manželé křesťanští názvem dělníku na svých náhrobcích se honosí. Tak okopíroval Bilczewski v coemeteriu sv. Petra a Marcellina následující nápis, pocházející jistě ze III. století:

LEONTIE · IN · PACE QVE ·
VIXIT · ANNIS · XXVII
MENS · III · DIE · XXVIII
FECIT · PRIMVS · CVM
LABORONE SUE (2de vryrta
rybka)

V překladě: »Leoncii, v pokoji! Která žila 27 let, 4 měsíce, 28 dní. Primus pořídil náhrobek své spolupracovnici (*cumlabo-ronae* = *conlaboronae*). Ichthys«.

Na druhém náhrobku velebí muž pracovitost zemřelé choti
Rufiny:

RVFINA OVAE MECVM LABORAVIT.

Na jiných čteme epitheta: ἐργασιοῦς, *operarius*, *laboriosa*, *operosa*.¹⁷³⁾

Na kameni z Porta, pocházejícím ze III. století, čteme:

PLATIVS TERTIVS ET FAVSTINA CONSERVI DEI

FECERVNT SIBI IN PACE **X** (*Christi*).

V překladě: »Plotius Tertius a Faustina, spolusluhové Boží, připravili sobě hrob k odpočinku v Kristu«. ¹⁷⁶⁾

*Na náhrobku v Catanii nazývá muž svou zemřelou ženu *CYNTHIA EN XPO* — spoluslužebník v Kristu.

¹⁷⁴⁾ Viz o tom: Bilezewski-Tumpach, *Archaeologie*, str. 93. nn.

¹⁷⁵) Srv.: De Rossi, *Inscript.* I. n. 62.

¹⁷⁶⁾ Bilezowski, *Małżeństwo*, str. 15, n.

Po poradě, jež trvala hodinu, prohlásil předseda rozhodnutí, jímž obě stížnosti byly zamítnuty, z těchto důvodů:

Se stanoviska pozitivního zákonodárství musí se správní dvůr řídití náhledem, že zákon „náboženským vyznáním“ míní jen takové, které jest státem uznáno, nikoliv však subjektivní představy jednotlivců. Ježto při narození Brunhildy Christianové matka její ještě byla katoličkou, náležela dcera (dle čl. 1. zák. z 25. května 1868) taktéž k nábož. katolickému a měla tudíž býti pokřtěna.

Proti tomuto zákonnému důsledku se ve stížnosti namítá, že mezi rodiči stala se úmluva, aby dítě v náboženství nenásledovalo matku, nýbrž aby bylo bez vyznání po otci.

Důkaz o takové smlouvě podán nebyl; avšak i kdyby se byla skutku stala, mohla by jen tehdy platnou býti, kdyby se jednalo o pozitivní náboženské vyznání obou rodičů a to státem uznané, čehož však nebylo.

Také se dále ve stížnosti namítá, že dle základních zákonů státních nikdo k náboženským úkonům nucen býti nemůže.

Vzhledem k nařízení, jež v té věci úřední cestou administrativní se stalo, nemůže býti ani řeči o nějakém donucování podavatele stížnosti k náboženským výkonům a správní dvůr dle svých předpisů (§ 5. zák. o správ. dv. soud.) nemůže se otázkou touto ani zabývat. Zamítnutím stížnosti první byla důsledně i druhá zamítnuta. (DOK.)

Dějiny Dědictví sv. Václava (1669—1900).

Pojednává metropol. kanovník Dr. JAN NEPOM. SEDLÁK.

III. Dědictví sv. Václava téměř zcela svému účelu odcizeno (1790—1859). Vztah jeho k Dědictví Svatojanskému.

Guberniálním dekretem z 9. března 1775 byla sice správa Dědictví sv. Václava odevzdána pražskému arcibiskupovi, ale celý fond Dědictví připadl komoře. V úředních výkazech čítá se fondu

toho 15.676 zl. k. m., z čehož 13.926 zl. spravováno až do r. 1859 u *normálního fondu školního*, zbytek pak 1750 zl. veden ve správě *náboženské matice*. Výplata děla se u c. k. komorní výplatny, později u c. k. zemské hlavní pokladny v Praze. Polovina jmění Dědictví dle čítání vlády byla by 6963 zl. + 875 zl. k. m., ale konsistoř počítá ve svých podáních jinak: praví, že se jí vyplácejí úroky z částky 8998 zl., jež je při normálním školním fondu, a z 3178 zl., jež se čítají při náboženské matici. Neshodu tu lze z části vysvětliti růzností měny, v níž počítáno. Roční úrok jistiny Dědictví byl následkem finančního patentu z 20. února 1811 jen nepatrný. Jistina sice počítána v plné ceně, ale úroky zmenšeny na polovici a vypláceny nad to ještě v méně vídeňské. Konsistoř dostávala až do r. 1858 z 8998 zl. 219 zl. 44 kr. v. m. a z 3178 zl. 35 zl. v. m., úhrnem tedy pouze 254 zl. v. m. neboli kolem 106 zl. r. m. Kolik úroků brala správa školního knihoskladu, nelze na ten čas zjistiti.

Kterak vynakládáno každoročních úroků těch?

Vůle zakladatelů Dědictví sv. Václava aspoň z části vyplněna tím, že nákladem normálního školního knihoskladu, či jak se tehdy říkalo a psalo, nákladem «c. k. pravidelné školské kněhotiskárny» tiskly a rozšiřovaly se také knihy náboženského obsahu. Tak zejména vydány:

P. z Royaumontu, převora v Sombrevallu, *Příběhové písemní st. i nov. zákona* s užitečnými výklady a naučeními sw. otcůw. Z franc. přel. od Jana Barnera. W Praze 1697 ve 4. Potom w Praze 1777 v 8. str. 612.

Veliký Katechismus s otázkami a odpověďmi spolu s Uwedením do poznání základů náboženstw a s dokazujícími z písma sw. místami k užjwánj w c. k. zemjch. W Praze nákl. c. k. pravidelné šk. kněhotiskárny 1778. v 8. str. 221. Vydáno pak častěji.

Katechetická Rozjímání, w nichžto obsažení římské katol. víry tak se přednáší, že osoby, jenž w mladosti špatně vyučované byly neb kterým obdržené vyučování z paměti vyšlo, prawdy víry a žiwota powinnosti toho sw. náboženstwí snadno a pohnutelně w známost sobě uwéstí mohou. W Praze 1778., 1779. v 8. str. 174.

Dvorským dekretem z 23. ledna 1779 poručila císařovna Marie Terezie „v prospěch bible, která v obou jazycích vyjítí měla, uložiti (pražské) komisi školní, že se při vydávání této knihy, jelikož od pana knížete arcibiskupa kromě místoředitele bohoslovecké fakulty, P. Chmela, také professor církevního dějepisu P. Jan Schmidt a professor řečtiny a hermeneutiky nov. zákona P. Christophor Fischer za censory a korrektory ku zrychlení tisku přibráni jsou, způsobem od téhož pana knížete arcibiskupa v té příčině dne 23. února t. r. sděleným postupovati má, aby sv. písmo co nejdříve tiskem vyšlo.“

Stalo se tak r. 1780, kdy nákladem škol. knihtiskárny vydána: *Bibli česká* t. j. celé sv. písmo starého i nov. zákona, podle starého obecného latinského atd. V Praze vel. 8. str. 50. textu 1444. Nový zákon -- tištěn 1778 -- str. 22 a textu 351. Vydání to obstarali *P. Fortunat Durych* a *P. Faustín Procházka*, oba z řádu Paulánů a proslulí znalci české řeči.

Znovu vydána Bible týž nákladem r. 1804 v Praze str. XXV a 1335. II. díl: Prorokové a knihy Machabejské atd. str. 1386 a rejstřík.

Dále vydáno: *Učení o hlavních článcích víry* čisté pro mládež českou dospělejšího věku, od Jana Wegha. V Praze 1790, též 1807.

Čtení a Epištoly jakož i Evangelia na všechny neděle a svátky přes celý rok. V Praze 1776, 1780, 1784 a od té doby často.

Lud. Ant. Muratoria *O pravé křesťanské pobožnosti*, z vlas. do češt. přel. V Praze 1778 str. 352 v 8.

Jak. Ben. Bossueta, biskupa Kondomenského. . . . *Učení katolického* o těch věcech, o kterých rozepře jsou, *vyložení* z lat. přeložení od Skladatele schváleného, od cír. kněze Mart. . . . Wolfa v češtinu uvedeno. R. 1778 str. 102.

Droje kázání o užitku křesť. náboženství v tovaryšstvu lidském. Na česko přel. od Frant. Jana Tomsy. V Praze 1793, str. 86.

Biblický příběhopis aneb historie o Náboženství, jakožto třetí částka prvního dílu knihy ke čtení pro učence (sic) obecných škol. V Praze 1780.

Rozšiřováním těchto spisů sledoval normální školní knihosklad aspoň zprvu cíle zakladatelů Dědictví, od čehož se později vzdálil, vydávaje pouze náboženské knihy školní.

Druhou polovici úroků z jistiny Dědictví přijímala, jak již řečeno, k. a. konsistoř pražská a to k rukou arcibiskupa. Pověděno již, že vypláceno konsistoři na úrocích ročně pouze 254 zl. v. m. (= asi 106 zl. r. m.), z čehož po řadu let musela platiti ročně daň příjmovou 17 zl. 20 kr. k. m. Za tak nepatrný roční příjem nebylo arci možno mnoho poříditi i nemohlo se ani pomyslit na to, by nějaký spis byl vydán a mezi lid rozdáván. Ale nicméně i nepatrné oné částky vynakládala konsistoř k tomu, aby vhodné knihy zakupovány a *při generální kanonické visitaci lidu zdarma rozdávány byly*. Úroků upotřebeno též na vydávání pastýřských listů, katechismův a různých modlitbiček; některou částkou přispěla konsistoř i na vydání bible.

Abý se nějakého fondu dodělala, schraňovala konsistoř po nějaký čas roční úroky a vydala pak r. 1855 *Officia propria in usum cleri provinciae Pragenae*, též *Missae novissimae* a *Missae pro defunctis*. Náklad na vydání těchto knih hrazen zatím z jiných pokladen, výtěžek pak za odprodané knihy ty určen pro fond Dědictví. Tím způsobem nastrádán při konsistoři pražské fond, jenž r. 1858 dostoupil na 5604 zl. 36 kr. a spravován o sobě jakožto fond Dědictví sv. Václava. Koncem r. 1858 splýnul fond ten se jménem Dědictví sv. Jana Nep., kteréž mezi tím zdárně se vyvíjelo.

Poněvadž od r. 1784 nebylo už viděti knih označených slovy «nákladem Dědictví sv. Václava» a poněvadž ani známo nebylo, kam fond Dědictví přišel, vzniklo mínění, které rychle se rozšířilo, že Dědictví sv. Václava zcela zaniklo, čehož mnozí vlastenci upřímně želeli. Zvláště leželo to na srdci *Antonínu Haníkřřovi*,¹⁾ bývalému ~~Jesuitovi~~ později lokalistovi v Čiměři

¹⁾ Nar. v Praze 21. října 1753, vstoupil v 15. roce svém do řádu Jesuitského, v němž se oddal studiu filosofie a r. 1774 povýšen na mistra svob. umění. Po zrušení řádu oddal se studium bohosloveckým, r. 1777 vysvěcen na kněze a působil jakožto kooperátor; r. 1796 stal se expositou v Čiměři, odebral se r. 1817 na odpočinek a žil u svého bratra Jana, faráře v Plané n. Luž., pak v Táboře. Zemřel 15. března 1833 v 80. roce svého věku a pochován v Táboře, kdež mu Děd. sv. Jana krásný pomník na hrobě postavilo.

(Schamers u Jindř. Hradce). Týž častěji vyslovil svůj žal nad tím, že Dědictví sv. Václava zrušeno, a poukazoval stále k tomu, jak velkého prospěchu národ český z dobrých knih čerpatí by mohl. A právě to přesvědčení přimělo ho k tomu, že r. 1831 všecken svůj těžce nastřádaný peníz obětoval a svým darem 1000 zl. stř. základ položil k *Dědictví sv. Jana Nep.*, které od císaře a krále Františka I. nejvyšším rozhodnutím z 26. října 1833 schváleno bylo a rokem 1835 pozhnanou činnost svou započalo.¹⁾ Zprvu bylo Dědictví sv. Jana zápasiti s nesnázemi. Tak r. 1838 ocitlo se v peněžní tísní. Tehdejší velezasloužilý říditel jeho metropol. kanovník *Václav Pešina* chtěl vydati podílem spis: »Pane, zůstaň s námi«. Na tisk 4000 exemplářů potřeboval 1650 zl., měl však hotových pouze 500 zl.; ostatní jmění Dědictví bylo na dluhích u knihkupecův a v zásobě knih. I obrátil se kanovník Pešina 26. ledna 1838 na tehdejšího arcibiskupa Ondřeje Aloise Ankwicze hraběte Skarbka z Poslavice, žádaje, aby *Dědictví Svatojanské úplně bylo sloučeno s Dědictvím sv. Václava* aneb aby mu z fondu tohoto, konsistoří spravovaného, poskytnuta byla *nezúročitelná půjčka* k tomu cíli, by spis svrchu zmíněný, jenž v něm. originále stál 1 zl. 50 kr. stř., mohl prodávati za levný peníz 40 kr. Arcibiskup Ankwicz, který brzo potom — 28. března 1838 — zemřel, nevyslovil se nijak o sloučení obou Dědictví, ale povolil z Dědictví Svato-Václavského žádanou výpůjčku. Také později vypomohlo Dědictví toto Dědictví Svatojanskému, jemuž posléze i všecken svůj nastřádaný fond (as 5830 zl.) na počátku r. 1859 odstoupilo. Tím spolu zanikl — aspoň na čas — úplna i název »Dědictví sv. Václava«.

V náhradu za darovanou tak značnou pomoc mělo Dědictví sv. Jana ze své zásoby odvésti čtyřem ordinariátům v Čechách knih v krámské ceně 5830 zl. k volnému upotřebení, z čehož by ordinariátu pražskému připadly dvě pětiny, ostatním třem Českým ordinariátům po pětině. V skutku také zasláno r. 1860 do Č. Budějovic a do Litoměřic po 150 výtiscích bible české, jakož i sestaven výkaz knih, které by se zaslati měly. Ale po letech

¹⁾ Koncem r. 1900 má Dědictví Svatojanské všech zapsaných údů 29.295. Za 66 let své činnosti vydalo celkem 1¹/₄ milionu výtisků knih. Správa jeho jmění vyhrazena úplna k. a. konsistoří pražské.

nebylo možno zjistiti, zdali vymíněné knihy skutečně i odeslány byly. Proto sjednán 2. června 1876 ten způsob, že má Dědictví Svatojanské každoročně namísto úroků (as 300 zl. z oné jistiny okrouhle 6000 zl.) zasílati biskupským třem ordinariátům ze všech svých podílů ročně knih za 60 zl., pražskému pak k. a. ordinariátu výtisků podílů za 120 zl. Způsob ten se od r. 1876 zachovává, a tudíž dostávají České ordinariáty každoročně přiměřený počet podílů Dědictvím Svatojanským vydaných, by je dle libosti své rozdělití mohli.

Tak splácí Dědictví Svatojanské dluh svůj Dědictví sv. Václava, jehožto úkol tím zároveň plní. Možno říci, že jest do jisté míry jeho pokračováním. Podílit každoročně údy své za nepatrný úrok ne celých 40 kr. z vkladu 10 zl. knihami cennými, prodává za levný peníz starší své podíly, ale poděluje i každoročně spolky, jednoty a knihovny v Čechách i mimo ně značným počtem knih. Tím způsobem rozšiřuje mezi lidem československým již po 66 let vzdělavatelné a náboženské knihy.

Na tuto zásluhou činnost Dědictví Svatojanského poukázal již r. 1852 v Čas. katol. duchov. str. 168—172 kanovník Pešina, 1) dáváje arci rozhodně přednost Dědictví tomu, jehož byl neúnavným redaktorem i správcem, před Dědictvím sv. Václava. Praví, že toto poslední bylo předchůdcem Dědictví Svatojanského, ale toto že je předstihlo. Dědictví Svato-Václavské že bylo jen nadáním soukromým, na němž obecenstvo nemělo žádného podílu ani většího zájmu, že mělo úkol omezený vydávati pouze knihy náboženské, a knihy jím vydané že co do vnitřní ceny nepředčí knih vydaných Dědictvím Svatojanským. Slova ta pochopitelná jsou u muže, jenž Dědictví Svatojanskému všecek se věnoval a je svou neúmornou horlivostí z nepatrných počátků na velikou výši přivedl.

1) Václav Michael Pešina nar. r. 1782 v Kr. Hradci, tamže r. 1807 na kněze posvěcen, byl kaplanem v Polné, farářem v Krucemburku, v Blučině na Moravě, instalován 19. června 1832 jakožto kanovník u sv. Víta. Správu Dědictví měl od r. 1835—1857. Ku kněžskému jubileu svému r. 1857 poctěn řádem žel. koruny a povýšen pak r. 1858 do stavu rytířského s příjímím Pešina z Čechorodu. Zemřel 7. května 1859. Pohřben v Košářích, kdež mu postaven úhledný pomník. Pešina má též velké zásluhy o Jednotu k vystavění chrámu sv. Vítského.

Pravda je, že Dědictví sv. Václava, majíc celkem malý fond, nemohlo tak rozkvést, jak by bylo žádoucí. Stkvělejších výsledků dodělalo se Dědictví Svatojanské, mající též konečný cíl, ale jiný vhodnější základ, ten totiž, aby *stále rostlo a novými vklady podlétníků se rozmáhalo*. A tento výhodnější způsob došel i následovníků, čímž vznikla všechna naše známá Dědictví, z nichž každé má jméno některého sv. českého patrona. (DOK.)

Na konci starého a na prahu nového století.

Lupen do kolébky XX. věku podává Dr. JAN HEJČL.

Aby lépe a dokonaleji svému králi sloužiti a za něho bojovati mohli, zahodili všechno, co jim překáželo. . . . Jedni odkládali koruny knížecí a královské jako přítěž, jako *pouto*, které je váže k světu, a vzali na se sladké *pouto* klášterní kázně (*apprehenderunt disciplinam*.) — odkládali žezla světské moci z rukou svých, aby se podrobili přísným pravidlům života mnišského, žezlu opata přísné řehole (*regulae, quae regebat eos in virga ferrea*); jiní cítili, že jsou příliš připoutáni ke svým šperkům, ke svému bohatství, ke svým statkům, proto i tato pouta rozdrtili (*dirumpebant vincula eorum*.), zahodili latifundie, skvosty své, zbavili se lesklého kovu a vložili na se *jho* doživotné, dobrovolné chudoby. Jiní vyměnili hlučné společnosti pro Krista za tichou samotu života poustevnického, jiní prostranné komnaty hradův a paláců za malou kobku, jiní zlatohlav za habit, jiní rytířský pás za cingulum! Jiní vyhnuli se *jhu* života manželského (*con-iugium*.), jež svět opěvuje dithyramby, nad jehož slast svět větší nezná, jiní *pouto* rodinného krbu roztrhli, jen aby mohli na se vzíti *jho coelibátu*, jen aby se mohli zavázati slibem doživotního panenství neb panictví a tak dokonale Kristu—králi holdovati. (*Dirumpebant vincula mundi, proiciiebant a se iuga eius, ut sibi imponi possent vincula castitatis perpetuae*, vel *onus sacerdotii*.). A když tělo vzdorovitě, utvořené ze hmoty, se vzpíralo nésti *jho* Kristovo, tu nemilosrdně nakládali touto hliněnou *nádobou*; metlami, posty,

se vzornou zbožností pobožnosti v chrámu Týnském a potom před sochou P. Marie na náměstí Staroměstském, načež odebral se do koleje Klementinské. Císař přijel v kočáře, císařovna nesena v nosítkách. Císařští manželé v průvodu nejvyšších hodnostářů a dvorních dam¹⁾ uvítání byvše u brány členy Tovaryšstva v pláštích s obou stran rozestavenými, ubírali se ambitem vedle lékárny do refektáře, jež si s nemalým zalíbením prohlédli, načež šli po schodech prvního poschodí a knihovnou, ježž zdi za tím účelem byly proraženy a dveřmi opatřeny, do posluchárny nové budovy školní. Posluchárna upravena byla se značným nákladem v síň divadelní. Obě kruchty posluchárny naplněny byly vybraným posluchačstvem světáky i duchovními. Hra konala se při skvělém osvětlení a trvala téměř tři hodiny. Představení císařským manželům velice se líbilo; opouštějíce v pokročilé již době noční kolej, projevíli rektorovi za návštěvu děkujícím plné uspokojení, ano i díky. Rovněž i vznešeným pánům a dámám ode dvora císařského se hra velice líbila, ano dávali jí i přednost před nákladnou operou herci císařskými provedenou. Ani ti z dvořanů, kteří Tovaryšstvu nakloněni nebyli, neměli co by vytýkali nebo čemu by se mohli vysmívat. Jesuité nešetřili práce ani nákladu, aby divadlo i hra sama co nejlépe byly vypraveny; zejména však části hudební, z nichž hra většinou se skládala, jelikož se dověděli, že císař v hudbě obzvláštní má zalíbení („praecipue moduli musici, quibus majori parte constabat, quoniam iis Augustissimum Caesarem praecipue delectari ante acceperamus“).

Po druhé provozováno bylo toto melodrama 15. září ve středu odpoledne za velikého návalu vznešeného posluchačstva. Dychtivě byly žádány jak výtah („synopsis“) melodramatu, tak i text a německý jeho překlad, takže bylo nutno znovu je vytisknouti; celkem vytištěno bylo tisíc výtahů, latinského textu 2000 a německého překladu více než 1000. Tisky ty byly štědře rozdávány, zvláště příslušníkům císařského dvora²⁾. Smutným, pro onu dobu charakteristickým zjevem ovšem jest, že neukázala se tehdejší potřeba překladu, ba ani výtahu v řeči české.

Dne 16. září pohoštěno bylo v zahradě jesuitské asi 30 hudebníků se skladatelem Zelenkou v čele³⁾. (Pokr.) Dr. A. Podlaha.

Doplňky k „Dělnám Dědictví sv. Václava“ Dra Jana Nep. Sedláka⁴⁾. — Dr. Sedlák uvádí (ČKD. 1901, 304, zvl. otisk str. 22), že správce Dědictví P. Jan Libertin na počátku XVIII. stol. nucen byl proti patisku knih Dědictvím vydávaných dožadovati se ochrany

¹⁾ „Diarium“ koleje Klementinské (rkp. Pražské residence ješ. series 145, locus 28) podotýká, že tyto dámy ze vrozené zvědavosti svého pohledu prohlédly si nejen refektář, nýbrž i kuchyň a špičárnu.

²⁾ *Litterae annuae collegii Clementini 1723.* (Rukopis bibl. Lobkovicke MS 276.)

³⁾ „Tractatū in horto nostro DD. Virtuosi circiter 30. Primarius eorum D. Joannes Dismas Zelenka, Regis Poloniarum et Electoris Saxoniae a Camera musicae, musices Melodramatis laudatissimi componista. Interfuit tractationi cum uno alterove e Nostris P. Minister.“ *Diarium kol. Klem.*

⁴⁾ Dle listin chovaných v archivu arcibiskupském pod sign. C. 138, 4.

u české kanceláře. — P. Libertin dožadoval se však ochrany té u samého císaře, a to listem, jenž došel do císařské kanceláře 31. března 1718. Líčí v něm dosavadní úspěšnou činnost Dědictví, uvádí, že některé tiskárny patiskováním knih Dědictvím vydávaných činnost tu poškozují, i žádá, aby císař udělil Dědictví privilegium, v němž by patisk knih pod písným trestem byl zakázán.

Podání Libertinovo zní takto:

„Allerdurchlauchtigster ... Allergnädigster Herr Herr ... Eurer Kays. und Königl. Mayestät in tiefester Demüth solle nicht verhalten, welcher gestalten umb das 1670 Jahr in dero Königl. Neuen Stadt Prag, in dem daselbstigen Collegio PP. Soc. Jesu ad Sanctum Ignatium eine andächtige Fundation so genandte Sancti Wenceslai Haeredität zu dem Ende erhoben worden, damit aus deren geringen Einkünften etliche katholische, Controversiatische und Asectische Bücher und Tractati in Böhmischer Sprach gefertigt und unter das Volk theils umbsonst, theils im schlechtem Werth, theils auch und am meisten mit Austauschung der Hussitischen und Acatolischen Büchern, durch das Landt ausgetheilet werden, wormit denn diese Jahr hindurch so viel gefruchtet hat, dass etliche Tausendt derley Acatolische Büchern durch Austauschung zurückgestellt und eingebracht worden seyn. Welche fruchtbare Folge zwey Prägerische Ertzbischofe, benanntlich Mathaeum a Bilenberg und Joannem Fridericum von Waldstein dahin bewogen, dass sie solche Fundation zu augmentieren beschlossen, und wiewohlen der erste mit zeitlichem Todt abgegangen, der anderte aber ein Neues Testament in böhmischer Sprach secundum vulgarem editionem zu verfassen, und nach jedem controvertierenden Capitl mit Zusatz der wahren Auslegungen und Moralen Wissenschaften zu fertigen geordnet, ja mit eigenen Mitteln a. 1677 in Druck ausgehen lassen, alsdann auch dessen Exemplaria der oben genandten haeredität S. Wenceslai völlig zugeeignet, und dergestalt diese Sti Wenceslai Erbschaft emporzubringen angefangen, auch mit gleichformig opere des alten Testamenti continuihren zu lassen nicht abgestanden wäre, wann der Todt demselben nicht praecipiret hette. Nun hat zwar mehr gedachte Haeredität Sti Wenceslai mit continuation des so nützlichen und zur Ausrottung der Ketzereyen sehr nützlichen Werke fortzufahren und derley Bücher proprio labore aufzusetzen, auch auf eigene Unkosten ausgehen zu lassen sich beflüssen, als worunter die gantze Biblia, Postilla Patris Stefer in die Sonntäg und Feyertäg, das grosse Candelonale, ein Krankenbüchlein zur Todtes Vorbereitung und andere mehr, und die noch in der Arbeith täglichen seyndt. Jedoch nachdeme verschiedene Buchdruckereyen zum Abbruch und Nachtheil dieser St. Wenceslai Haeredität sothane opera et opuscula aufs neue aufzulegen und in Druck divulgiren zu lassen sich angemasset, so ist zu befürchten, damit dieser Zelus und pia intentio künftighin nicht ein grossen Abbruch leyden, oder gar in Stecken gerathen dörfte. Dannenhero an Ew. Kays. u. Königl. May. nomine obangeregter Fundation und Sti Wenceslai Haeredität mein allerdemütigstes Bitten gelanget, dieselbe geruhen mittelst eines allergnädigsten Privilegii allen Buchdruckereyen derley von dieser Fundation und Sti Wenceslai Haeredität ausgehenden propriis operibus et opusculis bey scharfer Straf nachzudrucken allergnädigst untersagen und durch die gehörde notificiren zu lassen, zu dessen allergnädigsten Zuversicht mich getrüste und verbleibe Ewrer Kay. und Königl. May. allerdemütigst gehorsambster Joannes Libertinus Soc. Jesu, p. t. Curator der Fundation sub nomine Haereditatis Sti Wenceslai.“

Císař poslal 5. dubna 1718 žádost Libertinovu místodržicím, aby vyslechnouce ů té věci arcibiskupa a zájemce v oboru knihtiskářství („der Buchdruckerey-interessenten“) sdělili mu mínění své k rukám české dvorní kanceláře. Místodržící obrátili se 12. dubna téhož roku na arcibiskupa, žádající jej o mínění.

Téhož roku 1718 obrátil se P. Libertin i na arcibiskupa Khüen-burga podáním presentovaným 5. května. Poukázav k důležitosti „Dědictví“ k vyplnění herese a nekatolických knih v Čechách, jakož i ke zname-nité podpoře, kterou mu arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna byl po-skytl, žádá vroucními slovy arcibiskupa, by i on dle tak důležitého se-ujal („Proinde saepius dictae Haereditatis nomine alterum in Sua Cel-situdine Angelum post primum celsissimum archiepiscopum Joannem Fridericum, hujus Haereditatis zelosissimum promotorem pro sancto no-stro indigete Wenceslao quam reverentissime et humillime imploro, Suaeque Celsitudini supplex advolvor, sapientiae Celsitudinis Suae re-praesentando opus inchoatum et necdum perfectum, ut purissimi Celsi-tudinis Suae oculi imperfectum hoc videntes, pientissima ac sanctissima dignatione auxilioque gratiosissime ad Dei majoris gloriae et Suae Celsi-tudinis perpetuum honoris incrementum, tandem gloriosissime ac solatiosissime ex omni parte videant perfectum“). V podání svém zmiňuje se také o tom, že z odpovědní arcibiskupův P. Jan Steiner S. J. nedlouho před smrtí svou († 26. září 1717) jej k sobě povolal a jaksi odkazem mu doručil seznam knih, jež dle intence arcibiskupovy mají býti mezi lid rozšířeny. K podání svému připojil Libertin přílohu. V ní uvedl nejprve knihy dosud vydané a na skladě jsoucí: „1. Vetus et Novum Testamentum cum controversiis elucidatis et moralibus doctrinis, post singula capita in Novo et Veteri fere post omnia subjectis. 2. Postilla Schöneri in Dominicas. Opus singulare controversiticum et catecheti-cum¹⁾. 3. Postilla R. P. Mathiae Steyer in Dominicas et Festa²⁾. 4. Cationale Boemicum magnum. 5. Zdravý pramen. Libellus pro dispositione infirmorum, morientium et educandorum. 6. Duchovní prak-tyka. Catechismus elegans practicus. 7. Instructio acatholici. 8. Rada o víře R. P. Lessii³⁾. 9. 1. centuria miraculorum Dei R. P. Rosignoli. 10. Poklad duše seu Desiderius⁴⁾. 11. Thomas Kempensis. 12. Zpráva křesťanská R. P. Chanovský.“ Poté uvádí knihy, jež by užitečno bylo znovu vydati: „Reprimi possent cum fructu: Jesus Syrach. Catechismus Schöneri⁵⁾. Haereticum Quare, catholicum Quia⁶⁾. Scutum fidei qua-druplex⁷⁾. Ubi est hoc scriptum? Speculum religionis, seu caeremonia-rum in ecclesia declaratio⁸⁾. Drexellii opera boëmico idiomate⁹⁾. Per singulos anni dies lectiones, epistolae, evangelia cum orationibus et do-

1) Jiřího Scherera S. J. Postilla, přel. Jan Barner, 1704.

2) Matěje Steyera S. J. Postilla 1691, 1695, 1702.

3) Vyd. r. 1713, srovn. Jung. Hist.³ IV., 208.

4) Vyd. r. 1697, srovn. Jung. Hist.³ IV., 1833.

5) Přel. Jan Peit z Hostouně, vyd. 1612, Jung. Hist.³ IV., 1403.

6) Jindřicha Lancellota, přel. Jan Václav Celestin 1626, Jung. Hist.³ V., 625.

7) Štít víry Jiřího Fera 1638, Jung. Hist.³ V. 714 g.

8) Zrcadlo náboženství Jindřicha Ondřeje Hofmanna, Jung. Hist.³ V., 1109.

9) Překlady Václava Celestina z Blumenberka, Jiřího Fera, Joachima Alex. Nikolaida z Lišova a Kryštofa Lupia.

enumentis. Christoslaus¹⁾. Choť Kristova²⁾. Radostný a smutný přhody³⁾. Aureus libellus s. Francisci Salesii⁴⁾. Aula sancta⁵⁾. Biblicae historiae⁶⁾. Octiduum Hagiophylae R. P. Pauli de Barry⁷⁾ etc. etc.“ Konečně uvádí spisy v rukopise k tisku uchystané: „Nondum editi, sed conscripti: R. P. Schörreri Postilla in festa et Quadragesimam. Florimundus Raymundus. R. P. Nadasi Annus Crucifixi, Annus pueri Jesu, Annus Eucharistiae etc. Residuae 2 centuriae R. P. Rosignoli. Conciones R. P. Joannis Barner.“ Posléze podotýká, že jiné spisy jsou v práci („praeter alia, quae sunt in labore“). K těmto seznamům připojuje ještě tři poznámky: 1. Dědictví sv. Václava žádá o zbytek exemplářů Nového zákona, jenž od smrti arcibiskupa Valdštyna dosud leží v repositáři arcibiskupském; 2. Kdyby o této fundaci podána byla zpráva papeži, bylo by se nadíti, že neoděpře podporu z pokladny solní; 3. Necht arcibiskup nařídí, by duchovní správcové kupovali novou bibli, a upozorní, že starých biblí Veleslavinových, Melantrichových a j. nelze trpěti, jelikož v nich nejen oprti vulgátů jsou nesčetné chyby, nýbrž i herese; pročez, když nyní jest před rukama nová, bezvadná bible česká, ta necht se kupuje.

Arcibiskup Khtenburg dal obě podání Libertinova konsistoři, by mu o nich podala své mínění. Dobrozdaní konsistoře dopadlo nepříznivě. Co se týče prvé žádosti Libertinovy k císaři o udělení privilegia vyslovila se konsistoř takto: privilegium to náleží mezi regalie panovníkovy, i může je císař udělit dle svého uznání; jestliže však žádost Libertinova by měla býti vyřízena příznivě, pak by měl vzat býti zřetel k nutným pražským i jiným knihtiskárnám, kteří z části jsou blízce úpadku a podléhají daním, aby tím privilegiem veškoren získ jim odňat nebyl a tím aby se jim umožnilo snáze veřejná břemena nésti; bylo by tedy radno neodělit privilegium příliš rozsáhlé, všeobecné a trvalé, nýbrž jen na určitou dobu a pro knihy, jež by žadatel dříve vyjmenoval; jakož i aby to nebylo na úkor zbožnému úmyslu arcibiskupovu, jenž zamýšlí některé knížky, a to i z těch, jež pod titulem dědictví Svatováclavského byly vydány, za účelem snazšího vyplnění jinověrství ve své tiskárně z prostředků k tomu již určených znovu dáti vytisknouti, by lidu za knihy heretické zdarma mohly býti dávány. Konsistoř asi při té příležitosti nahlédla do zakládací listiny arcibiskupa Valdštyna, a tu všimnuvši si ustanovení, jímž arcibiskup ten censuru knih Dědictví vydávaných světil Tovaryšstvu, upozorňuje arcibiskupa na to, že jest to

¹⁾ Matěje Vleria S. J. Christoslaus v překladu Beckovského vyd. 1689, Jung. Hist.³ V., 1300.

²⁾ Matěje Vleria S. J. vyd. 1680, Jung. Hist.³ V., 1439.

³⁾ Kryštofa de Vega S. J. v překl. Jana Kleklara S. J., vyd. 1692, Jung. Hist.³ V., 1190.

⁴⁾ Překl. Jana Ign. Sumy, vyd. 1701, Jung. Hist.³ V., 1454.

⁵⁾ Mik. Causina S. J. „Dvůr svatý“ v překl. J. Barnera S. J., vyd. I. díl 1700, II. 1706, Jung. Hist.³ V., 1452.

⁶⁾ P. z Royaumontu „Příběhové písemní Starého i Nového zákona“ v překl. Jana Barnera S. J., vyd. 1697, Jung. Hist.³ V. 818.

⁷⁾ Pavla de Barry S. J., „Poušť svatomilá“ v překl. Felixa Kadlinského S. J., vyd. 1674, Jung. Hist.³ V., 1418 c.

na újmu práv Valdštýnových nástupců, jelikož censura knih po práva nepřináležel osobě arcibiskupově, nýbrž stolici arcibiskupské. Co pak se týče žádosti, by arcibiskup „Dědictví“ poskytl podporu, tu vzhledem k tomu, že arcibiskup sám bude potřebovati prostředků k vydávání zmíněných knih ve své tiskárně, nenahlíží konsistoř, proč by prostředky ty do jiných rukou měly býti postupovány; nadto že posv. kongregace Propagandy bude zajisté svým časem žádati účty o náležitém upotřebení prostředků těch; účty takové že však Tovaryšstvo skládati odmítá¹⁾. (Pokr.)

Dr. Ant. Podlaha.

Z památek Bratrstva sv. Antonína P. v Pičíně na Podbrdsku. —

Pičín, starobylá obec na Podbrdsku, vynikala v XVII. a XVIII. věku významnou památkou barokového umění českého, dnes zaniklou, výstavným klášterem s chrámem sv. Antonína Paduánského. O významných stavbách těchto, a o jich zajímavé historii, psal autor přítomné stati v „Památníku obce Pičína“, (1923), ve článku „Paměti a památky zaniklého chrámu a klášterce sv. Antonína Paduánského v Pičíně“, předeslav zvrubné dějiny obce, pod titulem „Starobylé sídlo Pičín Podbrdský.“ Téhož r. 1923 dostala se do nově zakládaného musea na Sv. Hoře u Přibramě darem Anny Sojkové v Přibrami modlitební kniha, vázaná v černé kůži, se zlatenými ozdobami na deskách a hřbetě, v níž svázáno jest několik duchovních spiskův a modliteb, ze kterých některé tištěny byly v Přibrami, v knihtiskárně Anežky Pileciuseové, za faktora Františka Hilgartnera (1732) a v závodě Frant. Augustina Hohenbergra (1752—1758). Kniha tato, mimo jiné, obsahuje též zajímavé obrázky a tištěné památky, vztahující se ku minulosti chrámu sv. Antonína P. v Pičíně, a při něm založeného „Bratrstva sv. Antonína“, o nichž chceme se, dodatkem ke shora uvedeném článku svému, šíře zmíniti, ježto jím se hojně doplní, po případě i opraví dřívější údaje, ve spisu dotyčném zaznamenané.

* *

Pičínský chrám sv. Antonína P. s kláštercem založen byl r. 1678 a v l. 1687—1691 postaven tehdejším majitelem zboží pičínského, věd a umění milovným českým šlechticem Janem Václavem Ferdinandem Dubským z Vitiňovsi († 1699). Jeho vnuk, Maximilian Josef, syn Karla Ferdinanda († 1731), založil při něm roku 1731 „Bratrstvo sv. Antonína („Confraternitas S. Antonii“), jež potvrzeno bylo bullou papeže Klementa XII. (1730—1740), v úterý, na sv. Korunu, t. j. dne 20. února L. P. 1731. Po bratrstvu tomto zachovaly se některé písemné památky, o nichž psáno jest ve výše vzpomenuté stati. V knize, věnované r. 1923 museu na Sv. Hoře, zachovaly se však také některé z tištěných památek bratrstva, o nichž chceme se zmíniti ve přítomném článku. Kniha tato, jak shora jsme uvedli, obsahuje několik dohromady svázaných náboženských spisků, modliteb, písní, litaní atd., jichž výčet stručně uvedeme v pořadí, jakým jsou v knize svázány, a zmíníme se šíře o těch, které týkají se paměti bývalého kraje Podbrdského, zejména památek „Bratrstva sv. Antonína P. v Pičíně.“

¹⁾ Liber emanatorum 1718 (sign. A 4, 6). list 273—274.

(farní nebo pod.) (Concil. prov. Prag., Tit. III, cap. II). Je-li vystavena nejsv. Svátost smí se zvoniti jenom při té mši sv., která se slouží u výstavního oltáře (S. R. C. Decr. auth. 3157, 3448); rovněž slouží-li se, když se říká hodinky v chóru, nebo konají-li se v kostele veřejné pobožnosti, průvody a pod. (Decr. auth. 3814).

15. *Nádobka na umývání prstů.*

Je to malá kulatá, nejlépe skleněná, asi 3 prsty vysoká nádobka s víčkem skleněným neb kovovým, ve které si kněz po udělení sv. přijímání věřícím neb při zaopatřování umývá prsty. Do polovice je naplněna vodou, která se vylévá do sakraria. Vedle nádobky je čisté purifikatorium, které jest, jako i vodu, každý týden měniti¹⁾.

DROBNÉ ČLÁNKY A ZPRÁVY.

Doplňky k „Dějinnám Dědictví sv. Václava“ Dra Jana Nep. Sedláka. (Pokr.) — Místodržící král. českého, poukazující 18. května 1725 konsistoř, aby při jednání proti podezřelým z kacířství řídila se pragmatikou z 29. srpna 1721, žádají na konci, aby jim podána byla zpráva o fundaci, jež u jezuitů existuje na vydávání dobrých knih katolických, jež mezi lidí v bludu vězící rozdávány býti mají („Übrigens kommet auch hervor, dass bey dem Neustädter Collegio Societatis Jesu eine fundation etwelcher Tausend Gulden sich befinde, woraus exemplarische Bücher gedrucket, und solche unter derley in Irrthumb versirende Leuthe ausgetheilet werden sollen. Es wolle dahero das löbl. ertz. Consistorium einem hochlöbl. königl. Gouverno die Beschaffenheit dieser Fundation mit dem Beysatz, in was für einen Stand solche sich dermahlen befinde?, dann was für Bücher aus gedachtem Fundo gedrucket werden? unschwer zu eröffnen belieben“).

Konsistoř obrátila se o informaci k rektoru Novoměstské koleje.

Rektor P. Karel Pfefferkorn T. J. podal žádanou zprávu 8. října 1725. Líčí v ní stručně vznik Dědictví, uvádí že zprvu mělo jmění 1300 zl., potom že štědrostí hlavně členů Tovaryšstva přibýlo 700 zl., že PP. Jan a Matyáš Tanner a Jiří Ivánek knihy, jež vydali, v ceně asi 3000 zl. Dědictví darovali, že Tovaryšstvo, svěťivši péči o ně rektoru koleje novoměstské přianě nařídilo, aby ani nejmenší peníz k jinému účelu nebyl vydáván; kněz, jenž má bezprostřední péči o vydávání knih, ve všem jest odvislý od rektora, jemuž, jakož i při každoroční visitaci koleje provinciálovi povinen jest přesný počet klásti; jest tedy fundace tato zcela v rukou Tovaryšstva. Dále uvádí, že sice arcibiskup Matouš Ferdinand Zoubek zamýšlel fond ten rozmnožiti, ale

¹⁾ Acta curiae arch. Olomuc. 1917, N. 10, str. 84.

předčasná jeho smrt to překazila; potom že úspěšněji ujal se věci arcibiskup Jan Bedřich Valdštýn, jenž vida užitečnost nebohaté dosud fundace, dal na svůj náklad vytisknouti 2000 exemplářů českého překladu Nového zákona a Dědictví je daroval, a že žádal, aby i Starý zákon byl vydán, načež aby celá Bible v mírné ceně se prodávala a tak aby fond obnášející asi 10.000 zl. se nashromáždil, z jehož úroků by pak více knih a knížek pro lid se tisklo; Starý zákon že dílem z výtěžku knih členy Tovaryšstva Dědictví darovaných, jakož i z peněz jinak získaných a dílem i vypůjčených byl sice již r. 1715 vydán, ale pro nedostatek kupujících byl z něho dosud skrovný výtěžek k vyplnění úmyslu arcibiskupa Valdštýna, jenž byl ochoten nedostatek doplniti, kdyby býval nebyl předčasnou smrtí na věčnost povolán. Co se dosud za prodané výtisky stržilo, že bylo obráceno na splacení půjčky a na vazbu Bible, fundaci že zbylo z toho pouze 300 zl., že však jest naděje, že by obnos zvětšeným arcibiskupem zamýšlený brzo se sešel, kdyby konsistoř přikázala, aby každý farář pro svůj kostel ze jmění kostelního zakoupil jeden výtisk Bible. Dále sděluje, že úroky plynou ze 2000 zl.; 300 zl., jak již uvedeno, přibýlo; něco málo peněz že zbývá na vazbu knih. Knihy že téměř denně prostřednictvím farářů a misionářů mezi lid se rozšiřují; na skladě že jest mimo téměř 2000 biblí mnoho knih, knížek a lístků. K podání svému přiložil přehled knih, jež Dědictví z vlastních i vypůjčených peněz od r. 1713 vydalo; ke každé knize poznamenal, jakého nákladu vyžadovala: Starý zákon 6699 zl., P. Jiřího Scherera Kázání nedělní a sváteční ve foliu 900 zl. Kancelář v 4° dvakrát vydaný 1200 zl., Šteyerova Postilla, dvakrát vydaná v 4° 1000 zl., Rosigniolioho Zámrakové boží v svatých jeho I.—III. sto ve 4° 600 zl., Chanovského Zpráva křesťanská, dvakrát vydaná, v 8° 300 zl., Poklad duše jináč Žádostivý ve 12° 60 zl., Zdravý pramen ve 12° 85 zl., Praktika cvičení mládeže ve 12° 50 zl., Instructio acatholici ve 12° 70 zl., Páda o víře ve 12° 45 zl., Schola urbanitatis ¹⁾ in triplici lingua ve 12° 24 zl., Pobožnost každodenní k ukřižovanému P. Ježíši ve 12° 54 zl., Pekelný žalář ve 12° 60 zl., Vita s. Adalberti [?] M. ve 12° 25 zl., Decemdiális devotio S. Francisci Xav. ve 12° 40 zl., Thomas Kempensis bis editus in 12° (obnos n uveden), Duše lékařství precatiorius in 12° 23 zl., Exercitia S. P. N. Ignatii cum imaginibus in 4° min. 90 zl., Vita B. Joannis Francisci [Regis] cum imagine Soc. Jesu in 8° 29 fl., Litania de animabus et Passione Domini in 12° 6 fl., Norma spiritualis de communione menstrua in 12° 9 fl. Ubi est hoc scriptum? [Kde jest to psáno?] Controversisticus, in 12° 36 fl. Mali Corvi malum ovum²⁾. Refutatus recens haereticus, in 12° 9 fl. Na konci poznamenává: „Krystoslaus imprimitur usque modo. Item de novo Cancionale Magnum“. Posledně podotýká, že všechny tyto knihy hojně se šíří; jakožto příklad uvádí, že od července do září toho roku rozdáno bylo dílem zdarma dílem výměnou za knihy heretické asi 160 knih.

¹⁾ Správně: „Schola civilitatis“ od P. Jiřího Fera; srvn. Jung. Hist.³ V., 489.

²⁾ Jana Libertina J. S.; Jung. Hist.³ V., 761.

Konsistoř sdělila dne 20. října 1725 latinský přepis Pfeifferkornův v německém překladu téměř doslova místodržícím ¹⁾.

Povšimnuvši si však ustanovení arcibiskupa Valdštýna, že každé knihy a knížky nákladem jeho fundace vydané má býti dodáván jeden exemplář arcibiskupovi, a jeden metropolitní kapitule ²⁾, dopasala 26. října téhož roku provinciálovi, žádající jej o vysvětlení, proč se tak neděje. Co se týče návrhu, aby faráři byli vybídnuti ke koupi Bible, praví konsistoř, že tak učinila již roku 1716 ³⁾, a že by byla ochotna to učiniti také nyní, ale že poměrně vysoká cena mnohých chudobných farářů a kostely odstraňuje, bylo by žádoucí cenu snížit; je-li na skladě 2000 biblí, pak že by bylo možno cenu značně snížit, kdyžž arcibiskup Valdštýn si přál, aby fond z prodeje vzniklý obnášel asi 10.000 zl. Posléze dává konsistoř na uvážení, zda by knihy Dědictvím vydané nemohly býti rozdávány vikárii a faráři, jelikož misionáři z Tovaryšstva po skončení doby postní také ukončují svoji činnost ⁴⁾.

Provinciál Julius Zwicker 8. J. odpověděl 4. prosince 1725, že administrátor Dědictví uznává sice povinnost odváděti ony 2 výtisky, že však fundace Valdštýnská ještě nevešla v život, kdy teprve onen závazek vzniknouti může a má, jelikož z prodeje Nového zákona dosud žádný kapitál nebyl nashromážděn. Co se týče biblí na skladě jsoucích, jest jich asi 2000 výtisků, ale Starého zákona, jenž nebyl vydán nákladem fundace Valdštýnovy, nýbrž z peněz P. Matějcem Steyerem s dovolením představených k tomu určených, a z daru bratří PP. Jana a Matěje Tannera; a jelikož ani to nestačilo, z půjčky, jež na vydání Starého zákona byla učiněna. Za ochotu konsistoře Bibli doporučiti, vyslovuje jménem Dědictví díky; co se však ceny Bible týče, že administrátor prodával ji v ceně levné: vázanou ve vepřové kůži pouze za 12 1/2 zl., ve francouzské kůži za 12 zl., nevázanou za 10 zl., často však i za 9 zl. Kdyby při této ceně se nesetřvalo, stěží by fundace Valdštýnská dosáhla výše 10 tisíc, neboť v Pražské arcidiecési není více far českého jazyka užívajících než 700; kdyby tedy každá fara jeden výtisk zakoupila, dosáhlo by se kapitálu sotva málo většího nad 7000 zl. Nicméně, že administrátor Dědictví se přičiní, aby knihy s menší mzdou se spokojili, takže by mohl snížit cenu bible.

P. Libertin byl správcem Dědictví („praefectus Fundationis s. Wenceslai“) do roku 1726 ⁵⁾. Po něm vedl správu Dědictví roku 1727 P. Jiří Zenkl, načež nastoupil P. Frant. Teisewaldt („praeses Fundationis Haerd. s. Wenc.“) 1728—1733.

¹⁾ Liber emanatorum 1725 (signat. A. 6, 3), 246—247.

²⁾ Srvn. Sedlák ČKD 1901, 167; zvl. otisku str. 13.

³⁾ Stalo se tak v patentech jarních („Patentes vernalae“) v odstavci 17. takto: „Habentur hic Pragae typis mandata Biblia Bohemica Veteris et Novi Testamenti, in Collegio Societatis Jesu ad S. Ignatium Neo-Pragae venalia, quae in tribus tomis compacta in corio Gallico sunt pro 12 fl. 45 crucigeris, in corio suillo 14 fl. Tota Biblia incomposita 10 fl. 15 crucigeris: solum antiquum Testamentum in duobus tomis compactum 10 fl., incompositum 8 fl. 15 cruciger.“ Jest to tedy jen pouhé oznámení, nikoliv závazné vybídnutí.

⁴⁾ Liber emanatorum 1725, 255—256.

⁵⁾ Zemřel 1. června 1732 u sv. Ignáce v Praze.

Roku 1732 dotázala se konsistoř provinciála Tovaryšstva opět, proč neplní se závazek stanovený arcibiskupem Valdštýnem o odvádění po jednom výtisku knih Dědictvím vydaných arcibiskupovi a kapitule. Provinciál dal si podati zprávu od správce dědictví sv. Václava P. Františka Teisewaldta, kterouž pak 9. listopadu téhož roku konsistoři zaslal. P. Teisewaldt ve své zprávě praví: Arcibiskup Valdštýn daroval Dědictví 2100 výtisků Nového zákona, ustanoviv, aby z výtisku prodeje jich vytištěn byl český překlad Starého zákona; jelikož však předvídal, že darované jím exempláře Nového zákona, nebudou moci býti tak brzy rozprodány, slíbil ještě další podporu na tisk Starého zákona, i chtěl, aby pak byl zřízen fond 10.000 zl. na vydávání knih, jichž po jednom výtisku má býti dodáváno arcibiskupu a metropolitní kapitule. Ale dříve ještě než dílo to mohlo býti dáno do tisku, zemřel a slíbenou další podporu dáti nemohl. Aby tedy zbožný úmysl horlivého arcipastýře nepřišel nazmar, bylo nutno, aby Dědictví samo celý náklad, jenž dostoupil výše 7 00 zl., na tisk zamýšleného díla neslo. Jelikož však jmění Dědictví bylo velice skrovné, bylo nutno peněz stržených za knihy darované a dovolením představených bratry Janem a Matějem Tannerem, Balbínem a Crugerem a j. na tisk Starého Zákona obrátiti, ač vlastně dle úmyslu dárců měly peníze ty uloženy býti na úrok; mimo to bylo nutno i prvotní kapitál Dědictví vyzevednouti, ano i dluhy učiniti, aby dílo mohlo býti dokončeno. Po ukončení díla nemohla býti z prodeje jeho tak brzy nashromážděna suma arcibiskupem stanovená, nýbrž bylo nutno nejdříve věřitelům dluhy splatiti, a prvotní kapitál Dědictví vrátiti, což však dosud úplně státi se nemohlo. A nelze se tomu diviti, jelikož nashromáždění obnosu 7000 zl. vyžaduje času. Od té doby, praví Teisewaldt dále, co mu byla péče o Dědictví svěřena, ročně nebylo prodáno ani 20 výtisků, a v letech dřívějších bylo jich prodáno ještě méně. I kdyby od roku 1715, kdy tisk byl skončen, bylo se prodalo 500 výtisků, což však, jak účty dokazují, se nestalo, bylo by se vytžilo, čítajíc výtisk po 10 zl. (ač se dával i za 9, ano i za 8 zl.) pouze 5000 zl.; aby se tedy oněch 7000 zl. splatiti mohlo a aby mohlo se začíti se stědáváním na arcibiskupem Valdštýnem zamýšlený kapitál 10.000 zl., musilo se dovolením představených užito býti i peněz z rozprodeje jiných knih ziskaných; nadto rektor koleje Klementinské odpustil Dědictví dlužných tiskárně 900 zl. Jelikož tedy sumy arcibiskupem Valdštýnem zamýšlené nebylo možno našetřiti, nemohl dosud vzniknouti ani onen závazek odvádění povinných výtisků. Přes to prohlašuje P. Teisewaldt, že jest ochoten, jestliže by P. provinciál s tím souhlasil, odváděti arcibiskupovi a kapitule po výtisku každé knihy Dědictvím vydané¹⁾. „Aby však“, dodává, „nevzniklo u někoho domněnání, že kapitál Dědictví jest snad značný, opět pravím, že obnáší toliko 3300 zl., a jelikož před tiskem Starého zákona 3900 zl. obnášelo, že zbývá ještě nashromážditi 600 zl.; nicméně z tohoto tak nepatrného fondu každoročně zdarma rozdává se

¹⁾ Provinciál v doprovodném svém listě ke konsistoři ujišťuje, že s největší radostí a tímto prohlášením souhlasí.

knih za 100 i více zlatých.^a Posléze prosí provinciála, by u konsistoře se přimluvil, aby rozprodej Bible podporovala.

Ke zprávě své připojil P. Teisewaldt tištěný ceníček knih „Dědictví“. Jest to dvojlistí formátů 8·5×15·8 cm, na třech stránkách potištěné. Zajímavý ceníček ten otiskujeme zde v plném znění:

„Poznamenání kněh [sic!], který [sic!] se při Dědictví Svatého Václava v Kolleji Tovaryšstva Ježíšova s. Ignácia v Novým Městě Pražským i s jejich cenou nacházejí. Bible Česká obojího zákona s mnohými [sic!] vejklady neváz. 7 fl. 30 kr., váz. 10 fl. 45 kr. Postylla Scherera Nedělní in fol. nev. 2 fl. 30 kr., váz. 3 fl. 45 kr. Téhož Sváteční nev. 2 fl., váz. 3 fl. 15 kr. Berla Královská. Kázání na celý rok. P. Nitsch S. J. in fol. nev. 2 fl., váz. 3 fl. 15 kr. Postylla Sctayera in 4to nev. 1 fl. 10 kr., váz. 1 fl. 31 kr. Téhož Kancyonál in 4to nev. 1 fl. 15 kr., váz. 1 fl. 45 kr. Zázrakův Svátých 400 in 4to. Každý Sto nev. 30 kr., váz. 45 kr. Spolu všech nev. 1 fl. 30 kr., váz. 1 fl. 54 kr. Pobožnost každodenní k Ukřizovanému P. Ježíši in 8vo nev. 18 kr., váz. 24 kr. Správa křesťanská in 8vo nev. 12 kr., váz. 17 kr. Život Svatého Václava in 8vo nev. 12 kr., váz. 17 kr. Exercitia S. P. Ignati latine in 4to cum iconibus nev. 30 kr., váz. 45 kr. Téhož Uchovní cvičení české in 4to s obrázky nev. 45 kr., váz. 1 fl. Zdravý pramen in 12mo nev. 18 kr., váz. 24 kr. Žalář pekelný in 12mo s obrázky nev. 18 kr., váz. 24 kr. Krystoslav in 12mo nev. 12 kr., váz. 18 kr. Tomáš Kempenský in 12mo nev. 18 kr., váz. 24 kr. Poklad duše in 12mo nev. 10 kr., váz. 15 kr. Praktika cvičení mládeže in 12mo nev. 7 kr., váz. 10 kr. Instructio Acaatholicá česká in 12mo nev. 7 kr., váz. 8 kr. Kde jest to psáno? in 12mo nev. 4 kr., váz. 7 kr. Výborné duše lékařství in 12mo nev. 6 kr., váz. 9 kr. Martires Societatis Jesu cum iconibus in fol. nev. 5 fl., váz. 6 fl. 30 kr. Idem germanice in fol. nev. 5 fl., váz. 6 fl. 30 kr. Exemplar iconum eorumdem Martyrum 1 fl. 30 kr. Cesta Boleslavská česká a latinská in 8vo nev. 15 kr., váz. 24 kr. Martyrologium český¹⁾ in 4to nev. 30 kr., váz. 45 kr. Gazophilaeum linguae Latinae, Germaniae, Bohemicae & Graecae in 8vo nev. 15 kr., váz. 21 kr. Vita Venerabilis Patris Chanowsky in 12mo latine nev. 10 kr., váz. 15 kr. Ejusdem Vestigium Bohem. pie in 12mo latine nev. 10 kr., váz. 15 kr. Nebeský sláviček in 8vo nev. 6 kr., váz. 10 kr. Prostředkové proti morové ráně nev. 3 kr. Světlo katolického umění in 12mo nev. 3 kr., váz. 7 kr. Přátelské napomenutí Kausyna in 12mo nev. 3 kr., váz. 7 kr. Lilium Josephinum latine in 4to nev. 40 kr., váz. 56 kr. Notitia Convictus S. Bartholomaei latine in 8vo nev. 10 kr., váz. 17 kr. Cineres Sacri Crugerii: Martius, Aprilis, Majus, Julius, Augustus, October latine in 4to singulae partes nev. 20 kr., váz. 30 kr. Barri [Poušť] Svato-Miří in 12mo nev. 8 kr., váz. 12 kr. Duchovní Spomeň na mne in 12mo nev. 2 kr. Schola Civilitatis latinsky, český a německy in 12mo nev. 4 kr., váz. 7 kr. Zlýh krkavec zlý vejce in 12mo nev. 2 kr. Duchovní křesťanského katolického chování praktika in 12mo nev. 6 kr., váz. 10 kr. A. M. D. G.“

Po Teisewaldtovi nastoupil ve správě Dědictví P. Mich. Rinner 1734—1737.

Nemalá bouře snesla se roku 1737 nad Dědictvím sv. Václava pro knížku vydanou již v roce 1697; tedy teprve po čtyřiceti letech shledávali ji někteří závadnou. Představení některých řádů totiž mínili, že jesuité v knížce té zúmyslně v očích lidu ostatní řehole snižují.

Titul knížky té zní: „Poklad duše, jináč Žádostivý, v kterémžto každý křesťanský člověk pod způsobou přívětivého a velmi utěšeného rozmlouvání vynauchen a naveden bývá: kterak má Boha poznati, jeho

¹⁾ Patrně vydání z r. 1876.

se báti a z celého srdce svého milovati: aby skrze takové pobožné prostředky věčného spasení mohl dojíti. Ponejprv léta Páně 1585 vytištěný. Nyní zase znovu nákladem Dědictví svatého Václava na světlo vydaný 1697. V Praze v impressy Akademické Tovaryšstva Ježíšova blíž mostu.“ Jak již z titulu vysvitá, jest to přetiak českého tisku z r. 1585.

Tisk z r. 1585, jenž jest zase druhým vydáním spisku po prvé r. 1554 vydaného, má též titul, jako vydání z r. 1697: „Poklad duše ... dojíti“, načež na titulním listě následuje: „Přísloví v 1. Moudrosti a učením blázni pohrdají. Z Německé řeči v českou přeložený a nyní vnově vytištěný. Léta Páně MDLXXXV.“ Na druhé straně titulního listu jest dřevoryt znázorňující erb pánů z Hradce (Jindřichova), pod nímž jest latinské čtyřverší k erbů se vztahující. Na následujících stránkách jest věnování knížky panu Adamovi z Hradce, nejvyššímu kancléři království českého knihtiskařem Jiřím Melantrichem z Aventýnu, datované 20. března 1585; Melantrich praví v ní, že knížka tato od jednoho velmi horlivého milovníka Božího (kterýž pro zachování svatě pokory jméno své najevo vydati nechtěl) nejprve v kastylíanské řeči složena, potom pro velikou její hodnot v latinském, vlaském, franském, nydriantakém, německém etc. a nejposléze v našem českém jazyku byla vydána; dále chválí obsah její, a podotýká, že „dotčené milostné a utěšené knížky“ od nebožtíka otce jeho Jiřika Melantricha „před třiceti lety a jedním vytištěné již žádných exemplářů více se nenachází,“ a že ji tedy k žádosti mnohých znovu vytiskl. Následuje „Předmluv vykladatele českého“ nadepsaná „Urozenému Pánu Panu Joachymovi z Hradce a na Hradci, purkrabí Karlstajnskému etc. Jeho milosti Pánu mému milostivému kněží Thomáš, farář v Blánském, milost, pokoji a požehnání skrze Pána Ježíše Krista vinšující, vzkazuje.“ V předmluvě té zmiňuje se o tom, že Joachym z Hradce knížku tu německou mu zaslal a „jedním i druhým psaním aby z německé řeči v českou vložena byla“ žádal, a že tedy český překlad jemu, jakožto vlastnímu původci jeho mu připisuje. A v krátké předmluvě „k čtenáti“ upozorňuje, by se nedomníval, že omylem jsou slova „Řekl Láska Boží“, „Pověděl Žádost Boží“ neb „Přišel Bázeň Boží“, „jakoby zde a ne podle vlastnosti češtiny vyloženo a vytištěno bylo, poněvadž sice pořádně mluvíc říkáme: Řekla Láska Boží a k tomu podobně; ale muselo jest tak býti, poněvadž ty ctnosti, totiž Láska, Žádost dobrá, Bázeň, na osoby mužského pohlaví s strany otázek, odpovědí a jmenování v této knížce položených, jsou obráceny: kdežto ty ctnosti svatě jednak v způsobu mužského, jednak zase v způsobu ženského pohlaví rozmlouvají ...“

Překladatel podpisuje se: „Kněz Tomáš v Blánském“; jest to, jak Dr. Č. Zibrt v Rezkově „Sborníku historickém“ roč. IV. ukázal, Tomáš Rešel (Reschelinus) z Jindřichova Hradce, jenž vydal několik jiných překladů a „Dictionarium latino-bohemicum et bohemico-latinum“ (viz Jireček, Rukověť II., 177—178); dříve býval „kněz Tomáš v Blánském“ pokládán za osobu od Rešela odlišnou (viz t. II., 290).

Po předmluvě vykladatele do češtiny následuje „Předmluva vykladatele německého k pobožnému čtenáři.“ V této předmluvě čte se

mimo jiné: „A tak jsem . . . tuto knížku francouzskou řečí sepsanou velmi užitečnou našel, že jsem ji přeložit a vám na světlo vydati chtěl, však s radou a prosbou lidí rozumnějších. Jakož pak žádný (zvláště laik a neučený) na svůj vlastní vtip a rozum spoléhati nemá, vedle řeči Eklezy, kdež praví: Synu, bez rady nic nečiň, a po účinku nebudeš želeti. Ačkoli těžce k tomu jsem přišel, předkem rozjímaje vysokost a hlubokost spůsobu Božské moudrosti a summaria všech Písem, kteráž se tuto velmi důvodně a rozšafně obsahují a pokládají: ješto se to mně netoliko jako laiku a neučenému, ale jako nedokonalému a pohříchu jako hříšnému člověku, abych se tak čistého drahého kamení svýma nečistýma rukama měl dotýkati a s nimi se obírat, velmi nebezpečné zdálo býti . . . V takovém přemýšlování a rozpáčení má důvěrnost k Pánu Bohu . . . mého srdce posilnilo, a to tím, jakož se praví, že víc máme k obecnému, než k vlastnímu užítu prohlédati . . .“ Zmíniv se o užitečnosti a obsahu knížky, pokračuje: „Ačkoli to všecko ne tak dobře, pěkně a krásně na Němčinu jest vyloženo a ozdobně postaveno, jakby zadosti osobám vyššího i nižšího stavu k čítání mohlo býti: však za to každého pobožného čtenáře pokorně a snažně prosím, aby mou nedokonalost a nedostatek . . . s svou rozšafnou spůsobností s jinými milostmi a dary svými, kteréž jemu Bůh ráčil dáti, doplnil, dostavil a výmluvna u sebe měl, a tuto mů všelijak volnou práci za dobré přijal. Předkem pak pro to, poněvadž jsem se v Německém a nebo v Francuském jazyku narodil, ani prvé v obyčejí měl. Tuto pak knížku od mnohých slyšel jsem chváliti (ačkoli akladatel svého jména, ne pro strach neb hanbu, ale pro uvarování marné chvály nepostavil, jakož závěrek této knížky ukazovati bude), kterýž jsem také také na žádost jiných dobrých lidí v Nydrilantskú řeč přeložil, jenž sice také z Castyliánské řeči v francouskú, v vlasakú v latinskú řeč vyložena a vytištěna byla . . . Z čehož se můž dobře rozuměti, že to, což se v této knížce klade a píše, musí dobré, užitečné, pěkné a utěšené býti . . . Z čehož nyní také obě straně, totižto staří křesťané katoličtí, i jiní také, kteříž pohříchu víc než ve dvádnáctém rozdělení jsou, jenž se z evangelitského učení chlubí, obojí měli by slušně svůj život, i svůj dům zříditi a zpravit. Nebo z nich žádný s obou stran, co se obecného a většího houfu dotýče, toho s opravdivou přistností nepokazují . . .“ Poukázav na pokrytecký nesoulad mezi vnějším a vnitřním náboženským životem, končí přáním: „abychom my všickni pod jedním pastýřem, v jednom ovčinci, jakožto poslušné, jednomyslné ovce, jeho Božskou vůli v jednotě společné lásky tak plniti mohli, když on při posledním, ukrutném svém soudu . . . ortele svého výpověď činiti bude: abychom hlas požehnání jeho slyšeti, a potom s ním, s našimi hořícími a rozžatými lampami, na svatbu nevýmluvné radosti vjíti a věčné vládnouti mohli.“

V přetiisku Dědictvím sv. Václava r. 1697 vydaném vynechány jsou všechny zmíněné předmluvy až na poslední, ale nadpis „Předmluva vykladatele německého k pobožnému čtenáři“ skrácen v „Předmluva k pobožnému čtenáři“; místo „na Němčinu jest vyloženo“ změněno „na Česko jest vyloženo“, a jiná ještě místa vynechána nebo posmě-

něna, takže by ten, kdo nezná tisku z r. 1585, mohl býti uveden v omyl a domnívati se, že jest to předmluva překladatele do češtiny.

Obsah knížky jest tento: Poustevník svatého života, jménem Žádostivý, uslyšel o rytíři „Láska Boží“, i umínil si celý svět projíti a ho hledati. Na cestě setkal se nejprve s pastýřem, jenž mu dal zprávu o tom, jak by k němu došel, i dal mu za průvodce na cestu psa „Dobrá vůle.“ Žádostivý přišel k domu „Pokory“, před jehož branou spatřil pannu „Marnou chválu“, marně o vstup žádající; Žádostivého však vrátily „Bázeň Boží“ pustil dovnitř, kdež uvítala jej hofmistrně panna „Všeho opovážení“, poučila jej o tom, proč panně „Marné chvále“ vstup do domu zbraňují, a uvádí jej k představené domu „Pokore“, jež mu vypravuje o boji s paní domu „Pýchy“ a pannami jejími „Žádost těla“, „Žádost očí“, „Zapomenutí“, „Zlost“, „Hněv“, „Lenost“, „Zlý úmysl“ a „Falešný soud“, jež nevrchazejí branou, ale přes zeď létají a v domě se skrývají. Se svolením matky „Pokory“ navštívil Žádostivý sedm dcer jejích: „Zpověď“, „Žádost potupenu býti“, „Radost pohrzena býti“, „Sprostnost“, „Chudobu“, „Poslušensství“, „Čistotu“. Posléze hofmistrně dala mu nasytiti se ovocem „Sobě samému nevěřiti“ a na cestu dala mu ovoce „Bohu se důvěřiti“, za průvodce k jeho pan „Dobrá vůle“ přidala mu vzhledem k nebezpečím další ponti vrátného „Bázeň Boží“ a „Sprostnost“. Po nesnadné a nebezpečné cestě „Trpělivosti“ dospěl Žádostivý k paláci „Lásky Boží“; po dlouhém tloučení na vrata dvěma kladivy na nich visícími „Vzdychání“ a „Plákania“ byl vpuštěn. Pachole [páze] „Láska bližního“ zavolala pána svého „Lásku Boží“, jenž Žádostivého laskavě přijal a o úřadu svém jej poučil a uvedl jej k tovaryši svému „Žádosti Boží“, jenž „Žádostivého“ přivedl k samému Bohu, kterýž mu dal poučení, jak by se chovati měl. „Žádostivý“ vrátil se do služeb „Žádosti Boží“ a řídil se naučením, jež od Boha byl obdržel.

Závadnými shledávány byly: místo v předmluvě překladatelově týkající se zlořádů v duchovním stavu vůbec, a passus v deváté kapitole třetího oddílu knížky na str. 238 a násl.

Ono místo v předmluvě zní:

„Jest náležité, aby duchovní vřehost a každá jiná duchovní osoba, mniši a klášterní panny, kteříž předobhůdové a světo lidí mají býti, jakož Spasitel povéřiti ráčil u svatého Matouše: Tak svět světlo vaše před lidmi atd., těch osob větší strana, anobří každý z nich svůj zjevný hanebný, nefádný, zevnitřní i vnitřní život polepší, a ty nejavětější, dobře ustanovené zevnitřní ceremonie a křesťanské pořádky s opravdovým a vnitřním náboženstvím, pro polepšení všeho světa a pro své vlastní spasení, k rozmnožení očí a chvály velikého a všemohoucího Boha našeho, potom vždy předeo u veliké bázní a uctivosti zachovával.“

Passus na str. 238—241 obsažen jest v rozmluvě, v níž „Láska Boží“ poučuje „Žádostivého“ o úřadě svém, v kapitole nadepsané „O těch věcech, kterýchž Láska Boží nenávidí, a o závěrku ouřadu jeho“. Zní takto:

„A proč to činíš? řekl Žádostivý. Proto, pověděl Láska Boží, nebo vidím, že již těchto časův pobožnost křesťanská, svatí pořádkové, dobré ustanovení, po Hřihu velíjak zlehtována bývali, všecko dobré hyne a v nic se obrací. A to nejvíce z té příčiny, že v obojím stavu, duchovním

a světským, málo na ctnost a pobožnost dbají. Duchovní lidé dávají se [v] světské obohody, netoliko sami mezi sebou, ale také a světskými lidmi. A tak z toho pochází, že při obojí straně žádného náboženství, vnitřní srdečné modlitby, ani opravdové akroušenosti nenachází se, ani vidina nebývá: tak že klášterové, jenž mají býti duchovních kázní domové, již jsou velikých pánův svobodní dvorové. Protož se osoby klášterní jen toliko oděvem duchovním ukazují, sice při nich malé náboženství se nachází: poněvadž se nejvíce a světskými a marnými věcmi obírají, mezi nimižto svatost života málo a velmi lehce jest vážená. Kterí ačkoli se do kóru k modlení scházejí, však proto sobě jen o světských věcech šepčí a rozprávějí, že již daleko od nich jest pravé náboženství. A pro takové své marnosti nemohou se hořku poddati a zase k němu v pokání navrátiti. Ale když se proti svému srdci a své vůli od polu z mušení a z přinucení modlí a zpívají, hned jim těžko, a domnívají se, že jim čas k tomu nepostačí, aby zase mohli z kostela vyjít a k konci zpívání svého přijít, tak že nábožné modlitby a nejsvětější žalmy Pána Boha našeho v malém náboženství a s špatnou uctivostí říkájí a zpívají. Jich srdce myslí a předsevětí jen toliko k konci, k kuchyni a k pivnici pospíchá, děj se potom dále jak děj. A to jest ta přičina, kteráž je tak daleko od svatosti života a náboženství odvozuje. Proto, že jim Bůh a jeho skutkové k myslí nejsou, nevonnější, žádné chuti a žádosti k nim nemají: protož jich Bůh také nezná, a je v nenávisť má“

Konsistoř sdělila 26. prosince 1737 provinciálovi Tovaryšstva Wentzlovi, že knížku „Poklad duše“ již dříve zakázala a že opětně ji zakazuje, i žádá jej, by další její šíření nedopouštěl a všechny exempláře její, pokud ještě v „Dědictví“ na skladě jsou, konsistoři dodal. (Pokr.)

Dr. A. Podlaha.

Z bibliografie a ikonografie Svatováclavské. (Pokr.)

23. *Domus pietatis, et literarum lapide fundamentali, ac septem columnis illustris, quibus innixa jam saeculum stetit. Sive seminarium a. Wenceslai juventutis studiosae, sub cura Societatis Jesu Pragae, a pia Fundatorum Liberalitate, tum a Christiana Fortitudine, Zelo Fidei, Morum Probitate, Sanguinis Nobilitate, Litteraria Eruditione, Nominis Fama, Praesidium Vigilantia celebratum; Dum sub felicissimis Auspiciis Augustissimi Romanorum Imperatoris Leopoldi annum MDCLXXX. ageret A prima sui foundationis Saecularem. Pragae, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae in Collegio Societatis Jesu ad Sanctum Clementem Anno 1680. 60 listů ve fol. (19:3 × 30:4) a 20 listů s mědirytinami.*

Spis vydaný u příležitosti oslavy stého výročí založení semináře pro chudé studenty v Praze r. 1580 zřízeného, jenž zprvu umístěn byl v domě v ulici Platnéřské naproti kapli sv. Eligia, kterýžto dům daroval Jan starší z Lobkovic, později v domě poblíž kaple Betlémské; dle domácí kaple sv. Václava zasvěcené obdržel ústav ten název „Semináře sv. Václava. Z ústavu tohoto vycházelo mnoho zdárně vychovaných jinochů, kteří se věnovali z části stavu duchovnímu, z části povoláním světským“).

¹⁾ Srovn. Ekert, Posvátná místa II, 409, P. Alois Kroess S. J., Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu I., 532–543.

a dvojitou hnědou čarou olemovaný kruh. Pod hlavou na neznatelném téměř krku naznačen vpravo bělavou barvou vlnitý kraj límce, pod ním táhne se segmentovitý zlacený pruh s hnědým vlnovkovitým ornamentem; pruh tento doplňuje taktika svatozář. Pod krkem viděti na pravém rameni zamodralé pláty krunýře k sobě přiléhající a dvěma hřeby navzájem spojené; zbytek krunýře na prsou mizí v černé, toliko uprostřed zelenavým tónem zmírněné ploše. Plocha ta rozdělena jest pásem, dvojitým vlnovkovým ornamentem zdobeným, táhnoucím se od brady dolů středem prsou. S tímto pásem křížuje se zlacená, rozvilinovým ornamentem zdobená, uprostřed oválovým medailonem a na plášti obdélníkovou destičkou ozdobená přezka pláště tmavorudého, nahoře zlacenou ornamentovanou páskou a dole hermélínem olemovaného. Plášť viděti jest pouze na straně pravé, kdežto stranu levou zaujímá tmavě zelený šit s černou orlicí, nahoře i na rozích segmentovitě vykrojený, s dvěma zlacenými knoflíkovými puklicemi po stranách. Po pravé straně spatřuje se široko postavené kopí skládající se z oblého hnědého bidla a krátkého hrotu temně zeleného, s kontrastně nasazenými bílými reflexy; hrot od bidla dělí zarudlý prstěnek. Temněhnědé pozadí splývá s temnými partiemi obrazu téměř v jedno.

Znamení tento obraz klásti jest do druhé polovice XVII. století a možno jest připsati jej Karlu Škrétovi, s jehož známými portréty má mnoho společného. Výborně individualisovaná tvář obrazu jest patrně podobiznou některé osobnosti řečené doby.

Až do loňského roku nalézal se obraz tento v arcibiskupském, nyní zabaném zámku v Louňovicích pod Blanškem¹⁾. Jak známo, bývaly Louňovice majetkem Karla Adama Lva z Říčan († 1672), jenž odkázal je arcibiskupství Pražskému, vyžádav si za to, aby arcibiskupové Pražští za duši jeho sami osobně čtyřikrát do roka v kapli sv. Václava v chrámu Svatovítském mše svaté sloužili. Z tohoto ustanovení jest patrné, že zbožný velmož byl vroucím ctitelem sv. Václava, i jest pravděpodobno, že obraz tento dal zhotoviti. Dr. A. Podlaha.

Doplňky k „Dějlinám Dědictví, sv. Václava“ Dra Jana Nep. Sedláka. (Pokr. *)

Provinciál v obšírné obhajobě podané 14. ledna 1738 uznává chvályhodnou péči konsistoře, aby šíření špatných spisů zabraňovala, ale brání se proti tomu, aby jemu nebo předchůdcům jeho nebo „Dědictví“ přičítána byla nedbalost nebo zlomyslnost při vydání oné knížky. Nemohlo nikomu z nich ani na mysl připadnouti, že by knížka, ne od člena Tovaryšstva, nýbrž od anonyma před půldruhým stoletím ve Španělsku, jazykem kastilským vydaná, pro výborný svůj asketický obsah oblíbená a pak v překladech po Evropě rozšířená a nikdy neodsouzená mohla obsahovati na úkor řeholí věci tak zlé, jaké se jí přičítají. Po čtyřicet let od jejího vydání uplynulých nebyla pronesena proti ní žádná stížnost, natož nějaká censura. Žeby již dříve byla za-

¹⁾ Jest o něm stručná zmínka v popisu zámku Louňovického v mém „Soupisu památek polit. okr. Benešovského“ (1911), str. 161.

^{*)} Viz ČKD z r. 1924 str. 730.

kázána, o tom že nic nebylo Tovaryšstvu známo, ani z katalogu zapověděných knih, ani z nějakého prohlášení úřadu arcibiskupského. Jiná knížka ovšem, nesoucí též titul „Poklad duše“¹⁾, byla členům Tovaryšstva známa jakožto zakázaná a misionáři ji z rukou lidu brali a páliili, jelikož obsahovala podvržené zjevení a slibovala těm, kdož se modlitbičky v ní obsažené modlití budou, jakési živé a pověřivé výsady. Ale knížka, o níž jde, zakázána nebyla. Domněle závadná místa v předmluvě a na str. 238 a násl. dlužno posuzovati tak, jako podobné spisky sv. Bernarda, v nichž chyby a nedostatky řeholníků ještě mnohem přísněji kárá. Když pak uvedl latinský překlad závadného odstavce, jenž se do podstaty shoduje s překladem stěžovatelů, jež níže uvedeme, dodává: „Acerbus sane paragraphus, in omnes simul religiones promiscue detonans, et qui nunquam a Societate toleratus fuisset, si authorem habuisset aliquem a Societate, dissimulatus tamen postliminio a nobis fuit tanquam alieni authoris ubique dilaudati, ex eo etiam capite, quod totam Bernardinam reprehensionem aliorumque scriptorum tum a Bernardino, tum Cisterciensi ordine substantiam in epitomen stringeret, adeo ut Societas nullam penes hoc haberet partem.“ A uvádí pak výňatky ze spisů sv. Bernarda „Apologia ad Guilielmum Abbatem“, Homilia 4. super Missus, Sermo 7. in Psalmos, Sermo 10. in Cant. a z řeči bl. Ogeria opata. A z těchto pramenů spisovatel knížky čerpal. Tehdy, když vydán byl český její překlad, nevidělo se býti vhodným ji kterakkoli komoliti, aby se nezdálo, že vydavatelé ji zfalšovali („... quem quidem ubivis cum satisfactione lectum, nobis Bohemico idiomate donare olim integrum fuit: at vero mutilare, maxime in iis, quae ex tantis scriptoribus excerpta fuerant, ne falsarii videremur, integrum non fuit“). „Niemeně“ — dodává provinciál — „nemohu schvalovati, aby takové věci mezi lid bez rozdílu — aspoň za nynějších podezřelých dob — byly šířeny. Něco jiného jest, když podobné věci ve spisech vážených autorů porůznu se nalézají, čtou v latinské řeči mužové moudří, a něco jiného, když takovéto úryvky v jedno sebrané a do mateřského jazyka přeložené šíří se mezi lidem, jenž chyby řeholníků rád posuzuje...“ Prohlašuje, že s úsudkem konsistoře plně souhlasí, a že byl toho mínění již před tím, než připsal konsistorní obdržel, a že, jakmile dověděl se o rozruchu, spolu s jinými pomýšlel na to, že závadný odstavec z knihy odstraní, a že řediteli Dědictví nařídil potlačení knížky, aspoň dokud obsahovati bude závadný odstavec. Ředitel Dědictví že ihned uposlechl tou měrou, že z mála exemplářů knížky, jež ještě zbývaly, není v repositáři ani jediného výtisku, a že vypustil název knížky ze seznamu knih Dědictví, dokud by nebyla opravena.

Odpověď provinciálovu vzala konsistoř 18. ledna 1738 s povděkem na vědomí, a projevila očekávání, že exempláře knížky té, byť jich bylo mnoho nebo málo, konsistoři odvede.

Provinciál odpověděl podáním presentovaným 27. ledna 1738,

¹⁾ Míněn jest asi Simeona Weperea Poklad duše t. j. modlitby pěkné, vydané v Praze u Pavla Sessia 1630. Srvn. Jung. Hist.³ V., 1633.

opět, že již dávno, jakmile odpor proti knížce se zvedl, nařídil řediteli „Dědictví“, by ji potlačil, a ten že to učinil tak dokonale, že není ve skladišti ani jediného výtisku. Dále vyslovil provinciál velikou bolest nad krivdou, která se provincií české i celému Tovaryšstvu děje tím, že jesuité rozhlášení jsou po celém království jakožto utrhači a tupitelé jiných řeholí a řádů, a to na základě knížky, která nebyla od nich složena, nýbrž toliko znovu vytištěna, a která dříve než u nich byla česky vytištěna¹⁾, již po celé století po celé téměř Evropě byla rozšířena a ve španělštině, italštině, frančině, latině, němčině a belgičině vydána a nížádným prelátem závadnou neshledána, ano u představených řeholí byla ve vážnosti, takže jim nejednou byla připsována. Dokládá, že sám má po ruce tři její vydání, dvě německá a jedno latinské, dávno před vydáním českým vytištěná a s ním zcela shodná; jedno z nich vyšlo v Kolíně 1610 a věnováno jest opatu fuldskému Volfgangovi, druhé vydáno bylo v Ingolštadtě 1667 a dedikováno jest Janu Konrádu z Höflingenu, apoštolskému protonotáři, zpovědníku vévody bavorského, třetí vyšlo latinsky v Kolíně 1617 a věnováno bylo Janu Wai-erovi, gen. komisaři kláštera sv. Brigitty. Z toho jde, že Tovaryšstvo nejednalo opovážlivě, když takovou knihu znovu vydalo, jelikož netušilo, že by v něčem více nebo dobrým mravům odporovala. Je-li na urážku řeholím, jak mohla býti věnována představeným řeholí? Zda řeholníci těmto představeným podřízení knížku tu nečetli? A jestliže v ní shledali něco, co by bylo na úkor jejich řeholí, proč ji hned nezavrhl? A kdyby snad ze shovívavosti ji představení řeholí mlčením pomjeli, proč ji trpělo tolik bdělých biskupů? Jelikož tedy knížka ta po takovou řadu let a v tolika místech beze všeho odporu, ano s pochvalou se šířila, domnívalo se Tovaryšstvo, že k slávě Boží sloužití bude, jestliže i v českém znění mezi lidem se rozšíří. A již čtyřicátý rok uplývá od prvního jejího vydání, a knížka ta nikoliv tajně a pod rukou, jak někteří utrhačně tvrdili, nýbrž veřejně se prodávala, a nikdo ji za škodlivou neuznal, až nyní po tolika vydáních prohlašuje se o ní, že uráží řehole. Zdaž tím se stal urážlivým řeholím, (k nimž přece i Tovaryšstvo náleží), že Tovaryštvem posledně byla vytištěna? Původně byla vydána ve Španělsku za souhlasu inkvisice a věnována vévodovi Ferdinandu z Alby. A vydána byla bez námitek tolikráté jinde, proč se právě nyní od Tovaryšstva, když ji česky znovu vydalo, satisfakce s takovým hlukem žádá? Spíše Tovaryšstvo mělo by plné právo žádati satisfakci za tolikrát obviňování a osočování u vznešených i nízkých. Ale ono, jsouce sobě vědomo, že nikoho, zvláště příslušníky řeholí, vědomě neurazilo, satisfakce neočekává, nýbrž chce z lásky ke Kristu i svým protivníkům dobrým se odsloužit a skutkem projevovati, jelikož všechny řehole má v největší lásce a úctě.

Ale v dalším, nedatovaném svém podání stěžuje sobě provinciál, že jeho podrobení se a trpělivé mlčení k žádoucímu pokoji nevedlo.

¹⁾ Jest a podivem, že provinciál neuvedl, že knížka v Dědictví vytištěná jest vlastně jen přetiskem překladu již r. 1554 a 1585 bez závady vydaného.

Někteří řeholníci po Čechách rozšiřují žalobný spis arcibiskupovi adresovaný a žádají od ostatních řeholů, aby spis ten rovněž podepsaly; nadto tvrdí, že knížka ta beze vši aprobace tajně byla vydána a misionáři jesuitskými na potupu řeholů v lidu pod rukou rozdávána. K důvěřejším svým sdělením o knížce dodává, že byla od Vavřince Suria z německého textu roku 1551 vydaného do latiny přeložena, a překlad ten že byl v akademické tiskárně pražské ponze znovu vytištěn, a to po předchozím písemném dovolení arcibiskupa Valdštýna. Prohlašuje dále, že žádnému jesuitskému misionáři ani jedinký exemplář k rozdávání nebyl dán. Potom sděluje, že sami představení řádů a jiní při hostinách a po domech ujišťují, že knížku tu jakožto skandalosní čísti jest pod těžkým hříchem zakázáno, ano že co nejdříve bude u pranýře katem spálena. To vše že jest na velikou újmu Tovaryšstvu a duchovnímu jeho působení, a že může vésti k veřejné bouři, jako se to stalo roku 1618, kdy takovéto obžaloby podepsaly i řehole, načež následovalo vypovězení Tovaryšstva z království českého.

Zmíněný obžalobný spis byl skutečně 31. ledna 1738 arcibisk. Janu Mofici Gustavu Manderscheidovi podán. Podepsáni jsou na něm opati: strahovský, karlovský, zbraslavský a svatomikulášský, převor dominikánského kláštera u sv. Maří Magdaleny, provinciál augustiniánský a představení klášterů minoritského u sv. Jakuba a servitského. Právě se v něm, že knížka „Poklad duše“ roku 1697 Dědictvím vydaná, řehole chórové („religiones choro addictas“) těžce haní a slohem nadmíru trpkým tupí, prohlašujíce přislušňky jejich za lidi naprosto zesvětštělé, pouze řeholním rouchem zevně se pyšníci, zbožnosti a ctnosti řeholní postrádající, při bohoslužbách myslící ne na Boha, nýbrž na marnosti, na kuchyň a sklep, k nimž Bůh znáti se nechce, a kteříž kažení k Bohu ani přivedeni býti nemohou, a tudíž žádné naděje věčné spásy nemají. Jakou měrou knížka ta po 40 let od svého vydání se rozšířila, není sice známo, ale o známém jejím rozšíření svědčí již to, že konsistoř uznala za účelné dáti po vikariátech sbírati hanlivou tu knížku, kteráž v koleji u sv. Ignáce až do listopadu minulého roku veřejně se prodávala a také i u některých knihkupců byla na prodej. Knížka taková že by mohla odvrátiti i světské jejich poddané od poslušnosti, a že by způsobiti mohla veřejné bouře, jako se to roku 1420 stalo následkem podobných spisů. Na odvrácení této pohromy, jež by se i do jiných krajín mohla rozšířiti, žádají, aby arcibiskup zakázal šíření zmíněné knížky a pohnul rozšiřovatele její — jimž ostatně prokazují veškeru čest a vážnost, aniž jim k takovým kalumniím dali příčinu — k restituci poškozené dobré pověsti¹⁾. Jakožto přílohu připojili stěžovatelé překlad závadného místa:

„*Thesaurus animae seu Cupidus, in quo quilibet Christianus sub specie affabilis et valde utilis colloqui edocetur, quomodo debeat Deum cognoscere, illum timere, et ex toto corde amare, ut ita per talia pia media aeternae*

¹⁾ Nápadná jest analogie v podáních obou stran, zejména argument vzatý z obavy veřejných bouří; patrně jedna z obou stran byla o obsahu podání strany protivné spravena a naň reagovala.

salutis particeps fieret. Primo anno Domini 1585 impressus¹⁾. Modo rursus de novo, sumptibus haereditatis S. Wenceslai ad lucem editus 1697. Pragae in typographia academica Soc. Jesu propius pontem. Caput nonum. De his rebus, quae Amor Dei odit, et de fine muneris illius. Et cur hoc agitis? inquit Cupidus. Ideo, respondit Amor Dei, quia video, quod jam his temporibus pietas christiana, sacrae religionis bonae institutiones, post peccatum varie villpendantur, omne bonum pereat et in nihilum redigatur. Hocque potissimum hac de causa, quod in utroque statu, religionis nimirum et saeculari, parum virtus pietasque curetur. Religiosi deduntur saecularibus negotiationibus non tantum inter se, verum et cum saecularibus. Sicque evenit quod ex utraque parte nec ulla pietas, nec interna cordialis oratio, nec vera compunctio reperitur, appareatque; atque ita monasteria, quae deberent esse domus poenitentiae, jam sint magnatum liberae aulae. Quare religiosi solummodo amictu religioso se monstrant et ostentant, apud quos nihilominus exigua pietas reperitur, cum potissimum saecularibus ac vanis rebus occupentur, inter quos sanctitas vitae parvi aestimatur. Qui quantumvis in choro ad orandum conveniant, ideo tamen sibi non nisi de rebus saecularibus mussitant et colloquuntur, quod jam ab illis exulet vera pietas. Atque ita propter suas vanitates nequeunt Deo subdi, et ad eum per poenitentiam reverti. Sed dum contra suam inclinationem et voluntatem semicoacte orant et psallunt, statim illis male fit, et ominentur tempus non sufficere pro exitu ex ecclesia sineque psalmodiae²⁾, ita, ut devotas preces, sanctissimosque psalmos Domini Dei nostri cum exigua devotione exiguoque spiritu recitent, psallantque. Cor eorum, mens atque intentio solummodo ad finem, ad culinam, ad cellare properat, fiat deinde ut fiat. Atque haec est ratio, quae illos tam procul a sanctitate et probitate vitae avehit, quia illis nec Deus, nec opera illius arrident, neque ad illa quoquam desiderio feruntur. Ideo etiam Deus illos non noscit, sed odit.“

Mimo to přiložili stěžovatelé výňatek z divadelní hry „Kuiperdolingus“ u jesuitů v Kutné Hoře roku 1726 provozované, kterýž pokládali za urážku řeholí³⁾.

O dalším průběhu sporu nemáme zpráv; patrně pobouřené myslí brzy se uklidnily. (Pokr.) Dr. Ant. Podlaha.

Jak se zachovati duchovnímu správci, když katolický snoubenec odpirá před sňatkem vykonati sv. zpověď? — Sněm Tri-

¹⁾ Jest nápadno, že stěžovatelé v podání svém o tomto českém vydání knížky z r. 1585 vůbec se nezmiňují, ač jak z této jejího přílohy k němu jest patrné, o něm věděli, a že připsují škodlivost její toliko jesuitskému vydání z r. 1697!

²⁾ V obraně Wentzlově zní toto místo takto: „putantque sibi non sufficientur tempus, ut rursus templo exeant, perveniantque ad cantus terminum.“

³⁾ „Funeat Orbem pestis, et tetro vomit gutture venenum, generis humani malum, et sanctioris consilii ingens dedecus, turba monachorum, nomen invisum polo, infame terrae pondus, inferni lues. Et quidquid unquam parurit monstri ferax natura abortus, monachus includit sinu compendiatum. Vos ego! Superi velint patrocinari, vos ego luci palam, et vestra pandam scelera, quae male oculis vester ceculius. Crederes magnae viros perfectionis, ore dum pleno crepant studia salutis, opere peiores lupis, exterminando vultui toti student colore freti mortui, reduce Styge spirant Charontes, interim plenis bibunt vinum cecullis, nec cibis quivis placet, selectiores ingerunt ventri dapes etc. O Florimunde, quod fascinum te tibi eripuit, aut quae Colchidis Circe dolis suffumigavit perditum? Nuper gregis ovicula, nunc devium Papae pecus. Et quod medullas lanit cordis mage, est monachus. Ahi Dilecte mi, revertere etc.“

Dřevoryt „Sv. Václava“ z polovice XVI. století,
otisklý na konsistorních blanketech z r. 1675.

prapor s orlicí a opíraje se levicí o štít týmž znakem ozdobený; u pravé nohy jeho na zemi jest znak metropolitní kapituly Pražské. Dr. P.

Doplňky k „Dějinnám Dědictví sv. Václava“ Ora Jana Nep. Sedláka. (Pokr.)

Po P. Rinnerovi vystřídali se v řízení Dědictví: 1738 P. Fabián Veselý, 1739—40 P. Prokop Přihoda, 1741—45 P. Jakub Kratochvíle, 1746—50 P. Jan Hubatius († 10. května 1750).

P. Antonín Koniáš podal r. 1749 k stavům království českého žádost, aby mu k povolenému již pro misionáře ročnímu obnosu na opatrování knih ještě něco z milosti bylo přidáno, by mohl ještě více knih zakupovati a rozdávati. Místodržící však, oznamující, to 28. ledna arcibiskupovi, dotazují se, zdaž by Dědictví sv. Václava samo nemohlo knihy ty poskytnouti, by země tím nebyla zatěžována, a žádají, aby jim podána byla zpráva o té fundaci, k jakému účelu byla zřízena a kolik asi z ní by na opatrování knih pro misionáře mohlo býti věnováno. Odpověď arcibiskupova nám není známa.

Od roku 1751 až do zrušení Tovaryšstva byli správci Dědictví: 1751 prozatímně P. Leopold Svojský, 1758 P. Jiří Nochpar, 1759—64 P. Václav Lnda, 1765—66 P. Jos. Kruba, 1767—71 P. Vojt. Kopall, 1772 P. Leopold Fabritius († 3. čna 1772), 1772—73 Alexius Fleischer.

O smutném stavu „Dědictví“ po zrušení Tovaryšstva podává zprávu exjesuita Fleischer, jenž po dvě léta před zrušením Tovaryšstva byl správcem „Dědictví“, v memoriálu podaném gen. vikáři svět. biskupu Kayserovi 28. pros. 1774. Klíče, účty, pokladna byly administrátoru odňaty; skladiště knih zaujímající tři místnosti bylo opatřeno pečeti barona Kotze, potom barona Karvinského a přilesně střeženo. Tím účel a užitečná činnost Dědictví zcela byly zmařeny, z čehož duchovní sájmý trpí újmu a fundace škodu. Generální vikář královéhradecký skrze posly i písemně marně žádal, aby mu různé knihy byly zaslány, čímž se stalo, že v krajinách heresí nakažených nebo z kacířství podezřelých z nedostatku dobrých českých knih šířily se knihy heretické ze Saska a Pruska. Rovněž tak z arcidiecése a z jiných diecési vikáři, děkaní, faráři a představení řádů dle seznamu Dědictví objednávali knihy, ale marně nesli náklad na posly; neobdrželi ničeho. Zvláště však misionáři, váživše cestu do Prahy pro knihy, jichž k činnosti své potřebovali, si trpce naříkali, když odcházeti musili s prázdnem. Mnozí sekularisovaní kněží ze zrušeného Tovaryšstva, kteří dříve české Bible užívali v bibliothéce klášterního svého domu, marně si přáli opatřiti si vlastní výtisk nutné té příručky. Knihy ve skladišti déle roku již uzavřeném zajiště trpí nemalou škodu moly a jiným hmyzem. Na trhy, jakož i na pouť ke hrob sv. Jana Nepom. do Prahy přicházeli lidé nejen z Čech, nýbrž i z Moravy, ze Slezska a z Uher, kteří marně přáli si nakoupiti knih „Dědictví“. Také knihari reptají, neboť přišli o výdělek. Z kapitálu uloženého u stavů českých zůstaly úroky již za tři termíny nevybrány. Ve Vídni fundace k vydávání knih katechetických i po potlačení Tovaryšstva k výslovnému poručení samé císařovny byla doporučována a neustále mezi dětmi dobře působí. Týž účel má Dědictví sv. Václava, aby netoliko mezi dospívajícími, nýbrž i mezi dospělými napomáhalo ke vzrůstu zbožnosti. Budou-li knihy „Dědictví“ dražbou knihkupcům Pražským prodány, jak se pak při prodeji zdáží! A když budou vyprodány, lze doufati, že budou jiné české knihy tištěny? Z němčiny do češtiny kdo bude překládati? — Při „Dědictví“ chovají se odděleně knihy bludné a nemravné, jež výměnou za dobré knihy byly získány; bylo by žádoucí, aby vydány byly konsistoři. — Posléze žádá Fleischer, aby, až knihy „Dědictví“ budou uvolněny, byla mu svěřena další péče o ně, aby jsa ještě při síle čas v zahálce trávit nemusil. Podobnou žádost podal Fleischer dvorní komisi nadační.

Konsistoř žádala 21. května 1775, aby knihy „Dědictví“ z jesuitské koleje Novoměstské přeneseny byly do domu emeritů u sv. Karla; kamerální administrátor Karvinský odpověděl 22. května, že tak učiniti nemůže, dokud by neobdržel výslovného nařízení dvorní komory; nicméně že jest ochoten k rozkazu arcibiskupovu vydati pro misionáře tolik knih, kolik bude žádáno. Dne 23. května sdělila konsistoř, že arcibiskup až do dalšího nejvyššího rozhodnutí souhlasí s tím, aby Fleischerovi vydáváno bylo proti consignaci ze skladiště v jesuitské koleji Novoměstské tolik knih, kolik jich pro misionáře bude potřebovati.

Dvorním dekretem z 22. června 1776 bylo rozhodnuto, aby po-

lovce přjmů Dědictví odváděna byla komisi normálních škol k pořizování a bezplatnému rozdávání knih pro mládež potřebných.

Fleischera vybídl kanovník Kayser, dokud byl ještě světicím biskupem, aby napsal českou knížku, v níž by stručně vylíčeny byly dějiny husitské herese („de ortu, progressu et ruina Hussiticae haeresos compendium“). Fleischer uposlechl, ale spis dokončil teprve, když již Kayser povýšen byl na biskupství Královéhradecké a tam zemřel (1775). R. 1777 3. Hjna sdělil Fleischer konsistofi, že arcibiskup k žádosti jeho svolil, aby knížka ta¹⁾ byla pro „Dědictví“ zakoupěna v 700 exemplářích za 117 zl. 40 kr.

Roku 1777 uloženy byly knihy Dědictví v domě kněží emeritů u sv. Karla Boromejského; zhotovení polic vyžadovalo nákladu 55 zl. 57 kr.

Jelikož úřadování Fleischerovo bylo nákladné a tudíž „Dědictví“ škodlivé, byla r. 1778 správa „Dědictví“ svěřena Ignáci Veselemu, knězi v emeritním domě, za roční odměnu 12 zl. Tento správce vedl účty za knihy, jež gener. vikář revidoval a schvaloval; účty pokladny „Dědictví“ vedl gener. vikář a arcibiskup je revidoval a schvaloval²⁾.

R. 1777 obnášel základní kapitál Dědictví 15.676 zl.; z ročních úroků plynula do pokladny Dědictví podle výše zmíněného dekretu pouze polovice.

Jmění Dědictví vykazuje koncem r. 1777: 17.307 zl. 4 $\frac{1}{2}$ d., r. 1778: 17.611 zl. 37 kr. 7 $\frac{1}{2}$ d., r. 1779: 17.218 zl. 39 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d., r. 1780: 16.906 zl. 3 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d., r. 1781: 17.501 zl. 8 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d., r. 1782: 16.790 zl. 18 $\frac{3}{4}$ kr., r. 1783: 16.879 zl. 36 $\frac{3}{4}$ kr., r. 1784: 16.981 zl. 55 $\frac{3}{4}$ kr.

R. 1778 zapláceno bylo za 2000 výtisků českého katechismu a za 2000 výt. něm. katechismu 621 zl. 11 kr., knihtiskari Höchenbergerovi za 2000 výtisků „Výtahu z arcib. katechismu 155“ zl. 17 kr., nejmenovanému pavlánu (nepochybně Frant. Faustinu Procházkovi) za sepsání tohoto „Výtahu“ 25 zl. 24 kr., knihaři za svázání 550 výtisků „Výtahu“ 55 zl.; r. 1779 na tisk a vazbu slavnostní řeči („der Oration“) při jubilejní slavnosti Svatojanské 464 zl. 26 kr., na tisk a vazbu knížek svatojanských³⁾ 458 zl.; r. 1780 pavlánu P. Chrysostomu za přeložení výtahu katechismu do němčiny 12 zl. 48 kr., za rozličné knihy od arcib. semináře převzaté 400 zl., na tisk a vazbu knížky Svatojanské 182 zl. 3 kr.; r. 1781 za německou knížku „Der Unterricht von der Beicht“ 308 zl. 20 kr., P. Janu Gabrielovi za 500 výt. českého překladu Filotey sv. Františka Saleského⁴⁾ 250 zl.;

¹⁾ Jungmann Hist. ² VI., 1096 uvádí spisek ten takto: „Ant. Fišera [sic!]. Husitského v Čechách kacířství počátku, zrůstu a pádu výtah. V Praze 1778 (v. Noviny Pražské 1786 n. 5. str. 40)“. Zíbrt v Bibliografii II., str. 1112 č. 13535 uvádí jej takto: „Fišer Ant., Výtah husitského v Čechách kacířství počátku, zrůstu a pádu v Praze 1777, str. XII., 137“. — Po tomto spisku jsem v knihovnách Pražských dosud marně pátral.

²⁾ Dle zprávy konsistofe guberniu 26. června 1782.

³⁾ Snad: Krátký způsob pobožnosti při první 50leté památce za svatého vyhlášení Jana z Nep. 1779, u Fr. Höchenberga.

⁴⁾ Mínoho patrně vydání, jež vyšlo r. 1780 u J. K. Hrabý (viz Jung. Hist. V., 1454).

r. 1782 za tisk 5000 exempl. „Konfesse katolické“ Hořického z Tepence knihtiskaři Höchenbergovi 397 zl. 6 kr., za papír na totéž dílo 363 zl.; r. 1783 za 1200 exempl. díla profesora Schrotta „De jure imperantis“ 400 zl., knihtiskaři Höchenbergerovi za vytištění dvou titulům neuvedených knížek 112 zl. 25 kr., za papír na knížky ty 112 zl. 48 kr.

Za prodané knihy utržilo se r. 1778 127 zl. 42 kr., r. 1779 219 zl. 43 kr., r. 1780 69 zl. 46 kr., r. 1781 327 zl. 36 kr., r. 1782 155 zl. 13 kr.

Cís. kr. komorní výplatna („Kais. Königl. Cameral-Zahlamt“) zaplatila za knihy do Moravy dodané r. 1777 240 zl., r. 1778 441 zl. 12 kr. a mimo to za 500 výtisků malého katechismu rovněž do Moravy dodaných 120 zl. 50 kr.

Metropolitní kanovník a gen. vikář Tomáš Jan Hrdlička r. 1781 zemřevši odkázal Dědictví 500 zl.

Krajský hejtmán Chrudimský Josef Duchet sdělil 13. září 1782 guberniu, že před nějakým časem opatřil faráři v Hrochově Týnci pro osadníky jeho z Dědictví Svatováclavského několik biblí s výkladem, jakož i několik užitečných knih náboženských, jež mezi katolíky i nekatolíky dobře působily; tím povzbuzen, že žádá i faráři žumberský Jos. Neplecha o podobné knihy, jelikož touha po čtení mezi jeho osadníky se vzrůstá; podobně, že hlásí se o knihy i mnozí jiní faráři; i žádá, aby gubernium arcib. konsistoř požádalo, by dala větší počet knih pro chrudimský kraj k dispozici; on že by pak ihned pro ně poslal potřebnou příležitost do domu emeritního. K dotazu gubernia sdělila konsistoř, že dává pro zmíněný kraj k dispozici 60 výtisků bible Starého i Nového zákona, 40 výtisků Nového zákona, 500 výtisků Hořického Konfesse katolické, 100 výtisků postilly Koniášovy, 150 výt. postilly menší, 50 výt. spisu „Zpráva křesťanská, 20 výt. postilly Šteyerovy, 100 výtisků Katechismu arcibiskupského; celkem 1020 knih. (Dok.)

Dr. A. Podlaha.

Z bibliografie a ikonografie Svatováclavské. (Pokr.)

25. Svatá Cesta z Prahy do Staré Volešlavě t Regdustognéggfi Rodičce Boží Panně Maryi Čtyřiceti a čtyřmi krásnými Stamuňky podle počtu Vitanje Lauretánské Týtuš, gegjmi Dbrazy m Čechách slavnějšjimi ozdobená: Ale před tím dávno S. milého Václava Dědice Čejšého na smrt odvezdem, a potom Žlá Přeněšením posvěcená: Rynj také malovánjm Života a Bázratů jeho okrášlená. S Domolenjm a Schwálenjm Brchností. Vytišřeno m Praze, m Karlo-žerdynandorvé Jmpřěšř m Rollegy Tomaryšřtva Gežšřřjowa v S. Klimenta Béta Páně 1679. 2 listy nečřsl. + 44 čřsl. listů + 2 listy nečřsl. form. 9 X 14.5 cm.

České vydání knížky „Via sancta“, kterou jsme uvedli již pod číslem 15. v ČKD 1924, 512 n. Co do obsahu i výzdoby shoduje se s vydáním latinským; nadto jest v ní však po předmluvě k „pobožnému čtenáři“ toto věnování:

„Vysoce důstojnému a urozenému Pánu Pánu Janovi Hynkovi Dlouhoveskému z Dlouhé Vsi, z Boží a svaté apoštolské Stolicí Milostí biskupu

Vesnička Javorník rozkládá se na svahu vysokého vrchu v pěkné krajině, i jest oblíbeným místem Zhořelčanů; v letní době bydlí tu hojně hostů.

Katolická farní osada Javornická jest malá; čítá v místě samém, obyvatele útulku v to počítaje, asi 120 duší, v okolních vesnicích pak a v misijní štaci Reichenbachu v Horní Lužici celkem asi 500 duší. Naproti tomu jest protestantů v Javorníku asi 150 a v celé farnosti asi 5000.

Dr. A. Podlaha.

Doplňky k „Dějlinám Dědictví sv. Václava“ Dra Jana Nep. Sedláka. (Dokonč.)

Due 6. listopadu 1782 sdělilo gubernium konsistoři, že dle nadačního listu arcibiskupovi Pražskému nepřislouší nižší právo dozoru nad Dědictvím, a že tudíž dozor ten přísluší c. k. nadační komisi; vzhledem pak k tomu že není možno, aby generální vikář nadále účty Dědictví vedl; jelikož se to s jeho vysokým úřadem nesrovnává, a jelikož se mu k tomu ani času nedostává, jakož i vzhledem k tomu, že správu Dědictví nelze ponechat starému a vetšému vysloužilému knězi Veselému, že c. k. nadační dvorní komise svěřila správu Dědictví za dosavadní roční odměnu 12 zl. administrátoru exercičního domu u sv. Apollináře P. Ludvíku Holzápflovi, jenž beztak již několik od jesuitů pocházejících nadání spravuje. Dále sděluje gubernium, že novému tomuto administrátoru nařídilo, by od gen. vikáře a P. Veselého převzal co nejdříve účty, peníze a knihy Dědictví; nový administrátor že bude povinen účty každého roku guberniu k revisi předkládati, a že nesmí bez předchozí schválení c. k. nadační dvorní komise žádných knih rozdávat.

Konsistoř k tomuto přípisu odpovědi nedávala, přes to, že gubernium vyřízení urgovalo 8. ledna, 13. června a 18. července 1783. K poslední urgenci sdělila konsistoř 21. července, že nutno vyčkati, až se světící biskup a gen. vikář Krieger, jehož osobním úřadem správa Dědictví jest, s visitačních cest se vrátí. Ale ani k dalším urgencím 17. Hjna a 21. listopadu 1783 konsistoř neodpověděla, až posléze dvorním dekretem z 1. září 1785 nařizeno bylo předání Dědictví administrátoru guberniem ustanovenému.

Po zrušení emeritního domu r. 1783 přenešeny byly knihy Dědictví do bývalého kláštera sv. Jiří, kdež ve dnech 11.—15. listopadu 1785 je za přítomnosti metrop. kanovníka a konsist. rady Haina zinventoval a převzal skriptor universitní knihovny Josef Arnošt Karmaschek, delegovaný k tomu bibliothekářem Ungarem.

Dr. A. Podlaha.

Zapomenutá legenda Karla Kučery. Příspěvek k bibliografii Svatováclavské. — Václav Wladivoj Tomek napsal před šedesáti léty pěkný článek o tom, proč se koruna česká nazývá korunou Svatováclavskou. Vložil, jak stará koruna česká, kterou byli korunováni Přemyslovci, zmizela za panování krále Jana Lucemburského, který ji patrně zašantročil, aby si zjednal potřebných peněz. Jeho syn, markrabě Karel, dal proto ještě za života svého otce udělati korunu novou, nynější to korunu královskou. Aby ji však nestihl osud koruny